

ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΗ ΕΙΚΟΣΑΕΤΙΑ

Τὴν 2α Νοεμβρίου 2011 συμπληρώθηκε εἰκοσαετία ἀπὸ τῆς ἀνόδου στὸν Πάνσεπτο Οἰκουμενικὸ Θρόνο τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριάρχου κ. κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ. Μία ἀληθῶς εὐλογημένη εἰκοσαετία ἀπὸ τὴν ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία ὁ Πατριάρχης τοῦ Γένους ἀνέλαβε τὴν πηδαλιουχία τῆς νο-

ητῆς ὁλκάδος τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ τὴν εὐθύνη τῆς ὑπ' οὐρανὸν Ὁρθοδοξίας. Μία εὐλογημένη εἰκοσαετία διαρκοῦς εὐαγγελικῆς καὶ θυσιαστικῆς μαρτυρίας ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς καθέδρας τῶν Ἁγίων Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, Φωτίου τοῦ Μεγάλου καὶ Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως. Μία εὐλογημένη εἰκοσαετία μαρτυρίου συνειδήσεως ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, διακονίας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ πληρώματος αὐτῆς, εἰκοσαετία καθημερινῆς μέριμνας γιὰ τὴν «ἐπισύστασιν πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν».

Ἐπιλαμβανόμενοι τῆς εὐλογημένης αὐτῆς ἐπετείου, ὁ Ποιμέναρχης, ὁ ἱερός Κληρὸς, οἱ μοναχικὲς Ἀδελφότητες καὶ τὸ εὐσεβὲς πλῆρωμα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου, ὡς τέκνα γνήσια, ἐκφράζουμε πρὸς τὸν Πατριάρχην μας καρδιακὲς συγχαρητήριες προσρήσεις καὶ «ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ» προσευχητικὰ ἀναφωνοῦμε: «Πολυχρόνιον ποιῆσαι Κύριος ὁ Θεός, τὸν Παναγιώτατον καὶ Θειότατον ἡμῶν Αὐθέντην καὶ Δεσπότην, τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, κύριον κύριον ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΝ. Κύριε φύλαττε Αὐτόν... Εἰς πολλὰ ἔτη». ■

Ὁ πόνος ἔχει σωματικὲς καὶ ψυχικὲς διαστάσεις καὶ εἶναι ἐπισκέπτῃς στὴ ζωὴ ὅλων τῶν ἀνθρώπων. Ἐκτός ἀπὸ τοὺς τακτικοὺς παροδικοὺς πόνους τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν θλίψεων τῆς ζωῆς ὑπάρχουν καὶ οἱ μεγάλοι πόνοι πού ἐνοχλοῦν μόνιμα τοὺς πονεμένους. Ἄλλος γεννᾶται μὲ ἀναπηρία, ἄλλος παθαίνει ἀτύχημα, ἄλλος ἀρρωσταίνει ἀπὸ ἀνίατη ἀσθένεια, ἄλλος ταλαιπωρεῖται ἀπὸ ἐπώδυνες ψυχικὲς παθήσεις.

Στὸ περιοδικό αὐτό γίνεται θεολογικὴ προσέγγιση στοῦ ζητήματος τοῦ πόνου. Ὁ Θεός ὡς στοργικὸς Πατέρας ἐπέτρεψε τὴν παρουσία τοῦ πόνου γιὰ νὰ εὐεργετῆται τὸ πλάσμα Του. Μὲ τὸν πόνο ὁ Θεός π. χ. ἄλλοτε τιμωρεῖ τοὺς ἁμαρτωλοὺς πρὸς μετάνοια, ἄλλοτε δοκιμάζει τὴν πίστη ὅλων πρὸς Αὐτόν, ἄλλοτε παιδαγωγεῖ τοὺς ἐνάρετους πρὸς ταπείνωση καὶ ἀγάπη, ἄλλοτε ὁδηγεῖ τοὺς ἐμπαθεῖς στὴν κάθαρση ἀπὸ τὰ πάθη τους, ἄλλοτε ἀπαλλάσσει τοὺς καλοὺς ἀπὸ τὰ ἐν ἀγνοίᾳ ἁμαρτήματα τους καὶ ἄλλοτε στρέφει τοὺς πελαγωμένους στὴν καταναλωτικὴ νοοτροπία πρὸς τὸν οὐράνιο παράδεισο.

Ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουμε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν παρουσία τοῦ πόνου, ὅσοι βρεθοῦμε στὸν πόνο, νὰ ἔχουμε τὸν καλὸ λογισμό, πὼς ὁ Θεός δὲν εἶναι σκληρός καὶ χαιρέκακος πρὸς τὰ πλάσματά Του, ἀλλὰ στοργικός καὶ σπλαχνικός Πατέρας. Σίγουρα ἀργότερα θὰ διαπιστώσουμε τίς εὐεργεσίες τοῦ πόνου στὴ ζωὴ μας.

Ὁ Χριστὸς ἦρθε στὴ γῆ γιὰ νὰ μᾶς ἐνώσει μὲ τὸν Θεό, νὰ ἀπενεργοποιήσει τὴν αἰτία τοῦ κακοῦ στὴ ζωὴ μας, τὴν ἁμαρτία τῶν Πρωτοπλάστων. Μὲ τὰ θαύματά Του ὁ Χριστὸς φανέρωσε πὼς ἦρθε ἡ ὄντως ζωὴ στὴ γῆ καὶ ὅποιος τὴν ἀκολουθεῖ θὰ φθάσει στὴν αἰώνια ζωὴ. Ὁ Χριστὸς ὑπέμεινε τὸν πόνο στὴ σταύρωση ὅχι μόνον ἀπὸ τὰ καρφιά στοῦ σώματος Του, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κακία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Ἡ Θεολογία τοῦ πόνου**, Γεωργίου Φίλια, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, σελ. 2
- Τό Μυστήριον τοῦ πόνου**, Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Μακαρίου Γρινιεζάκη, σελ. 7
- Πόνος: πρόκληση ἀγάπης καί ὠφέλειας**, Γέροντος Μωυσέως, τοῦ Ἀγιορείτου, σελ. 10
- Πόνος καί χαρά στὸν τοκετό**, Ἀριστοφάνη Ζαμπακίδη, Δρ.Θ., σελ. 11
- Γιὰ τοὺς ἀδελφούς μας μέ εἰδικές ἀνάγκες**, Πρωτ. Βασιλείου Θερμοῦ, σελ. 14
- Συζήτηση μέ ἕναν ἐφηβο: Ὁ πόνος καί οἱ ἀσθένειες**, Ἀρχιμ. Μαξίμου Παναγιώτου, σελ. 17
- Πατριαρχική ἀπόδειξις ἐπὶ τοῖς Χριστουγέννοις**, σελ. 19
- Χριστουγεννιάτικο μήνυμα Σεβ. Μητροπολίτου Ρόδου κ. Κυρίλλου**, σελ. 21
- Ὁ πόνος μέσα ἀπ' τὰ μάτια ἐνός γιατροῦ**, Γερασίμου Τερεζάκη, ἱατροῦ παθολόγου, σελ. 22
- Μητροπολίτης Αὐστρίας κυρός Μιχαήλ**, σελ. 24
- Ἐπικήδειος λόγος εἰς τὸν ἀείμνηστον Μητροπολίτη Αὐστρίας κυρόν Μιχαήλ ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου κ. Κυρίλλου**, σελ. 25
- Τὸ Β' Διεθνὲς Συνέδριον γιὰ τὴν Ποιμαντική Διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στὸ Χώρο τῆς Ὑγείας**, πρωτοπρεσβυτέρου Σταύρου Κοφινᾶ, σελ. 28
- Χρονικά-Εἰδήσεις Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου**, σελ. 31
- Χρονικά-Εἰδήσεις Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου**, σελ. 34
- Ἱεροψαλτικά νέα Ἐνώσεως Ἱεροψαλτῶν Ρόδου καί περιχώρων**, σελ. 39
- Ἀπόψεις-Σχόλια**, Ἀρχιμ. Μαξίμου Παναγιώτου, σελ. 40

Ἡ Θεολογία τοῦ πόνου

τοῦ Γεωργίου Φίλια,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἰέννοιες τῆς Θεολογίας καὶ τοῦ πόνου φαινομενικά δέν συσχετίζονται. Τό σημεῖο συναντήσεώς τους εἶναι τό «μυστήριον» τόσο τοῦ Θεοῦ, ὅσο καὶ τοῦ πόνου. Τῇ συνάφεια τῶν δύο μυστηρίων καλεῖται νά ἀνιχνεύσει ἡ θεολογικὴ σκέψη, ἐπιτελώντας ἔργο διακριτό καὶ ἀπὸ τίς ἐπιστῆμες τῆς ἱατρικῆς καὶ τῆς βιολογίας, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ὅποια φιλοσοφικὴ ἀνθρωπολογία.

Αἰσθανόμαστε τὴν ἀνάγκη νά ζητήσουμε εἰσαγωγικά συγχώρεση ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους μας πού πονοῦν, τουλάχιστον περισσότερο ἀπὸ ἐμᾶς. Ἐγκύπτουμε στὸ θέμα τοῦ πόνου μέ τὴν αἴσθηση ἐνός ἐλλείματός μας: ὅτι κάποιοι ἀδελφοί μας θά μπορούσαν νά μιλήσουν μέσα ἀπὸ τὴν τραγικὴ βιωματικότητα τοῦ πόνου, κι ὅτι σέ σχέση μέ τὴν τραγικότητα αὐτὴ ὁ δικός μας λόγος ὡχριά.

1. Μία βιβλικὴ προσέγγιση

Ἡ συστηματικὴ βιβλικὴ μελέτη τοῦ θέματος τοῦ πόνου εὐρίσκεται ἐκτός τῶν προδιαγραφῶν τῆς παρούσας παρέμβασής μας. Ἐπιγραμματικά, ἐπομένως, ἂς ἐπισημάνουμε κάποιες ἀξιοσημείωτες ἀλήθειες, τίς ὁποῖες καταγράφει ἡ Παλαιὰ Διαθήκη:

(α) Ὡς σημαντικό γιὰ τὸν ἄνθρωπο μαρτυρεῖται ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν πόνο. Γι' αὐτό ἐξαίρεται τό ἀγαθὸ τῆς ὑγείας ὡς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ καὶ μακαρίζεται ὁ ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος «ζῶν καὶ ὑγιὲς αἰνέσει τὸν Κύριον»¹. Ὁ πόνος ὑποδηλώνεται ὡς δοκιμασία δυσβάσταχτη, τὴν ὁποία ὁ ψαλμωδὸς διεκτραγωδεῖ κατὰ τὴ διατύπωση τῶν αἰτημάτων τῆς προσευχῆς του². Στά πλαίσια αὐτὰ τοποθετεῖται καὶ ἡ ἰδιαίτερη τιμὴ πρὸς τὴν ἱατρικὴ, ὡς δῶρο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὸν πόνο³.

(β) Τὰ παραπάνω ἀποτελοῦν τὴν αὐτονόητη πτυχή τοῦ πόνου. Οἱ μαρτυρίες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅμως, καθίστανται συνθετότερες, ὅταν ἄπτονται τοῦ θέματος τῆς αἰτίας τοῦ πόνου. Καὶ τοῦτο διότι ὁ πόνος συσχετίζεται μέ τὴν παραβίαση τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ⁴, ἡ δὲ ἀπαλλαγὴ ἀπ' αὐτόν μέ τὴν τήρηση τους⁵. Εἶναι σαφές ὅτι ἡ θεώρηση αὐτὴ τῶν αἰτίων τοῦ πόνου πηγάζει ἀπὸ τό πρωταρχικὸ γεγονὸς παραβιάσεως τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ, δηλαδή ἀπὸ τό προπατορικὸ ἁμάρτημα, ὅταν γιὰ πρώτη φορὰ

Η ΟΔΟΣ

Κωδικὸς ἐντύπου ISSN 1790-6733

Τετραμηνιαία ἐκδοσὴ
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου
Τηλέφωνο: 22410 34300
Fax: 22410 73480
Internet: www.imr.gr
e-mail: imrodou@imr.gr
Συντάσσεται ἀπὸ ἐπιτροπὴ

Ἰδιοκτήτης
Ἱερὰ Μητρόπολις Ρόδου

Ἐκδότης
Μητροπολίτης Ρόδου
κ. Κύριλλος

Υπεύθυνος Σύνταξης
Ἀρχιμ. Μάξιμος Παναγιώτου

Προαιρετικὲς συνδρομές
Ἀριθμ. Βιβλ. Ἐθνικῆς Τραπέζης
461/296168-79

Ἐκδοτικὴ Παραγωγὴ
ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε.
Ἀρδητοῦ 12-16, Ἀθήνα
Τηλ. 210-9217513,
Fax: 210-9237033
www.eptalofos.gr
e-mail: info@eptalofos.gr

ἐξαγγέλεται από τό Θεό ὁ «στεναγμός», μέ τόν ὁποῖο ἡ γυναίκα πρόκειται νά γεννᾷ τά τέκνα της⁶. Ἡ ἴδια ἀλήθεια περί «εἰσαγωγῆς» τοῦ πόνου στήν ἀνθρώπινη ζωή ὡς συνέπειας τοῦ προπατορικοῦ ἁμαρτήματος θά διαπιστώσουμε παρακάτω ὅτι μαρτυρεῖται ἀπό ἐκκλησιαστικούς συγγραφείς.

Ἡ ἀποψη τῆς Π. Δ. ὅτι ὁ πόνος πηγάζει ἀπό τήν ἁμαρτία εἶναι θέμα πού συμπλέκεται μέ αὐτό τῆς θεοδικίας στό βιβλίο τοῦ Ἰώβ (εἶναι χαρακτηριστική ἡ ἐπιμονή τῶν τριῶν του φίλων στήν ἀνίχνευση κάποιας ἁμαρτίας, ἡ ὁποία θά αἰτιολογοῦσε τά δεινά τῆς ἀσθένειάς του), ἴσχυε ὁμως καί στό θρησκευτικό περιβάλλον τῆς ἐποχῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ διαπιστώνουμε ὅτι ἀποτελοῦσε θέμα ἐρωτήσεως τῶν μαθητῶν πρὸς τόν Κύριο⁷.

(γ) Ἡ ἔννοια τοῦ πόνου ἀποτελεῖ πτυχή τῆς μεσσιανικῆς προφητείας. Ὁ Μεσσίας ἐξαγγέλλεται ὡς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος θά γευθεῖ τόν πόνο⁸. Τό στοιχεῖο αὐτό τῆς μεσσιανικῆς Του ἀποστολῆς συνιστᾷ τό βαθύ σύνδεσμός Του μέ τόν ἄνθρωπο καί ἐπιτρέπει στήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή νά διακηρύξει τό γεγονός αὐτό μέ τά ἀκόλουθα λόγια: «οὐ γάρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθεῖσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν...ἐπεὶ καί αὐτός περικείται ἀσθενείαν» (4,15/5,2).

Στό σημεῖο αὐτό στρέφουμε, ἤδη, τή σκέψη μας στό θέμα τοῦ πόνου μέσα ἀπό κάποιες μαρτυρίες τῆς Καινῆς Διαθήκης:

- Ἡ ἀλήθεια ὅτι ὁ Μεσσίας «σπλαχνίζεται» τήν ἀνθρώπινη ἀσθένεια καί τόν πόνο, ὅχι μόνο ἐπισημαίνεται ὡς πραγματικότητα τοῦ μεσσιανικοῦ ἔργου⁹, ἀλλά ἐπιβεβαιώνεται σέ ὁλόκληρο τό φάσμα τῶν θαυμάτων πού ἐπετέλεσε. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπό τήν ἀσθένεια καί τόν πόνο ὑπῆρξε, ἄλλωστε, ἡ σαφέστερη ἀπάντηση στό ἐρώτημα ἐάν ὁ Χριστός ἦταν ὁ προσδοκώμενος Μεσσίας¹⁰.

- Ἐκεῖνος πού ἐδοκίμασε ἰσχυρά τόν πόνο τῆς ἀσθένειας ἦταν ὁ ἀπ. Παῦλος. Τόν ἀποκαλεῖ «ἀγκάθι στή σάρκα του» καί «ἄγγελο τοῦ σατανᾶ», θεωρεῖ δέ ὅτι τοῦ δόθηκε ἀπό τό Θεό «γιά νά μὴν περηφανεύεται»¹¹. Εἶναι ἡ πρώτη φορά πού τό θέμα τῆς ἀσθένειας καί τοῦ πόνου μαρτυρεῖται ὅχι ὡς ἀποτέλεσμα κάποιας παραβάσεως τοῦ θεϊκοῦ νόμου, ἀλλά ὡς παιδαγωγικό μέσο. Ἀντιλαμβανόμεστε ὅτι ἡ κατάσταση αὐτή ἦταν δυσβάστακτη γιά τόν ἀπόστολο, ὁ ὁποῖος παρεκάλεσε τρεῖς φορές τόν Κύριο νά τόν ἀπαλλάξει, ἀλλά μαζί μέ τήν θεϊκὴ ἄρνηση, εἰσέπραξε τήν ἐρμηνευτικὴ διάσταση τῆς ἀσθένειας καί τοῦ πόνου του: «ἡ γάρ δύναμίς μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» (12, 8-9)

Μέσα ἀπό τὰ δεδομένα αὐτά, ὁ ἀπ. Παῦλος διατυπώνει ἕναν ὕμνο γιά τή δυσβάστακτη κατάσταση ἀπό τήν ὁποία ἐπιθυμοῦσε νά ἀπαλλαγῇ: «*Ἦδιστα οὖν μᾶλλον καυχῆσομαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ' ἐμέ ἡ δύναμις τοῦ Χριστοῦ... Ὅταν γάρ ἀσθενῶ τότε δυνατός εἰμι*»¹².

- Ἡ Ἀποκάλυψη τοῦ Ἰωάννη μᾶς ἐπιφυλάσσει δύο σημαντικές διαστάσεις τοῦ θέματος τοῦ πόνου. Ἡ πρώτη σχετίζεται μέ τήν τιμωρία πού ἐπιβάλλει ὁ πέμπτος ἄγγελος, ἡ ὁποία ἐπέφερε «πόνους καί πληγές» στοὺς ἀνθρώπους, μέ ἀποτέλεσμα αὐτοὶ νά «βλασφημήσουν» τό Θεό¹³. Ἡ μαρτυρία αὐτὴ παραπέμπει συνειρμικά, σ' ἓνα γνωστό καί συνηθισμένο φαινόμενο: τό παράπονο τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό Θεό ἐξαιτίας τοῦ ἰσχυροῦ καί παρατεταμένου πόνου.

Τό δεύτερο κείμενο ἀπό τήν Ἀποκάλυψη μᾶς εἰσάγει στήν ἀπαλλαγὴ ἀπό τόν πόνο κατά τήν αἰωνιότητα: «*Καί ἐξαλείψει ἀπ' αὐτῶν ὁ Θεός πᾶν δάκρυον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καί ὁ θάνατος οὐκ ἔσται ἔτι, οὔτε πένθος οὔτε κραυγὴ οὔτε πόνος οὐκ ἔσται ἔτι ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθεν*»¹⁴. Πρόκειται γιά τήν ἐπάνοδο στήν κατάσταση πρό τῆς πτώσεως κι εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι τό θέμα τοῦ πόνου βρίσκεται στήν ἀρχὴ καί στό τέλος τῆς Ἀγίας Γραφῆς: ἡ ἐμφάνισή του στή Γένεση εἶναι τό ἀποτέλεσμα τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων καί ἡ ἀναίρεσή του στήν Ἀποκάλυψη εἶναι τό σημάδι τῆς ἐπανόδου τοῦ ἀνθρώπου στήν προπρωτική κοινωνία μέ τό Θεό. Ἔτσι, ἡ πραγματικότητα τοῦ πόνου συμπορεύεται μέ τήν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴ δημιουργία του ἕως τὰ ἔσχατα.

2. Ἀπόψεις ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία

(α) Μεγάλῃ ἐμφαση δίδεται ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς στό θέμα τῆς προελεύσεως τοῦ πόνου καί τῆς ἀσθένειας. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος τονίζει ὅτι, ὁ διάβολος «ἀλλοτρίωσε» τό πλάσμα τοῦ Θεοῦ, «*παραδείσου ἡμᾶς ἐξέβαλεν, θανάτῳ ἡμᾶς παρέδωκεν, ἁμαρτίας ἐνέβαλεν, φθοράν ἡμῖν προὔξεν*», πόνους ἡμῖν ἐπενόησεν»¹⁵ καί προσθέτει: «*Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν ὁ ἐχθρὸς τῆς ἡμετέρας ζωῆς. Συνέλαβε πόνον καί ἔτεκεν ἀνομίαν*»¹⁶.

Ὁ πόνος πού εἰσῆλθε στήν ἀνθρώπινη ζωή μετὰ τήν πτῶση ἀποτελεῖ ἓνα «προανάκρουσμα» τοῦ θανάτου, ὅπως γράφει ὁ Βασίλειος Σελευκίας¹⁷. Μάλιστα, ὁ Ἐπιφάνιος Σαλαμῖνος, θεωρεῖ ὅτι ἡ πρωτοβουλία τοῦ διαβόλου νά εἰσάγει τόν πόνο στήν ἀνθρώπινη ζωὴ εἶχε ὡς στόχο νά δημιουργήσῃ στὸν ἄνθρωπο τήν ψευδαἰσθηση ὅτι ἀδικεῖται ἀπὸ τό

Θεό¹⁸. Ὡς συνέπεια, ὅμως, τῆς πτώσεως μέλλει νά καταργηθεῖ «ἐπὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν» (ὅπως γράφει ὁ Ἱππόλυτος Ρώμης) καὶ νά ἰσχύσει ἡ ἀλήθεια, τὴν ὁποία ὁ Χρυσόστομος θεωρεῖ -ρητορικῇ ἀδεία- ὡς λόγια πού θά ἀπευθύνει ὁ Κύριος στοὺς «εὐλογημένους τοῦ Πατρὸς Του» κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως: «Εἰσέλθετε εἰς τὸ ἐμὸν παλάτιον, ὅπου οὐκ ἔστι πόνος, λύπη καὶ στεναγμός, οὐδέ δάκρυον, ἀλλὰ αἰώνιος ζωὴ καὶ ἀτελεύτητος»¹⁹.

Αὕτῃ ἡ πικρὴ ἀλήθεια ὅτι ὁ ἄνθρωπος «διὰ τῆς παρακοῆς ἐξήντησεν πόνον» (κατὰ τὴν ἔκφραση τοῦ Θεοφίλου Ἀντιοχείας²⁰) ὑπῆρξε ἡ αἰτία ὑποτίμησης τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρεται σὲ πολλοὺς Ἕλληνες καὶ αἰρετικούς, οἱ ὁποῖοι θεωροῦσαν ὅτι ἕνα ἀνθρώπινο σῶμα πού ταλαιπωρεῖται ἀπὸ τὸν πόνο δέν μπορεῖ νά ἀποτελεῖ θεϊκό δημιούργημα²¹.

(β) Ἄν καὶ συνέπεια τῆς πτώσεως καὶ ὄχι δημιουργία τοῦ Θεοῦ, ὁ πόνος σκιαγραφεῖται ἀπὸ τοὺς ἐκκλησιαστικούς συγγραφεῖς ὡς πρόξενος πνευματικῆς ωφέλειας. Μαρτυρεῖται περὶ τοῦ Μ. Ἀντωνίου ὅτι, «συνήθιζε τὸ σῶμα του στοὺς πόνους», ἐπειδὴ σκεπτόταν τὸ ρητό τοῦ ἀποστόλου «ὅταν ἀσθενῶ τότε δυνατός εἰμι»²².

Τὴν ἀλήθεια ὅτι ὁ πόνος δημιουργεῖ κατάνυξη στὴν ψυχὴ ἐκφράζει καὶ ὁ Μ. Βασίλειος μέσα ἀπὸ ἕνα γλαφυρότατο ρητορικό ἐρώτημα: «Διὰ τί ποτέ μέν ἡ ψυχὴ καὶ μὴ σπουδάζουσα, αὐτομάτως σχεδὸν ἐμπεσόντος πόνου, κατανύσσεται, ποτέ δέ ἄπονος οὕτως ἐστίν, ὡς καὶ βιαζομένη κατανυγῆναι μὴ δύνασθαι»²³. Τὰ τελευταῖα λόγια εἶναι βαρυσήμαντα: χωρὶς πόνο, ἀκόμα καὶ μέσα ἀπὸ μεγάλη ἄσκηση («βιαζομένη κατανυγῆναι») ἡ ψυχὴ δέν ἔρχεται στὴν κατάστασι τῆς κατανύξεως.

Γιὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία ἰσχύει ἡ ἀρχή, τὴν ὁποία διέτυψε ὁ Χρυσόστομος: «Ὅσῳ δέ μείζων ὁ πόνος, τοσοῦτῳ καὶ ὁ στέφανος ἔσται λαμπρότερος»²⁴. Ὁ ἴδιος ἰ. Πατέρας θεωρεῖ ὅτι οἱ ἄνθρωποι πού πονοῦν καὶ βλασφημοῦν τὸ Θεό, ἀντὶ νά ὑπομένουν καρτερικά, «ἀποστεροῦνται ἀπὸ τὸ κέρδος»²⁵, ἐνῶ θά μπορούσαν νά λάβουν «τό νικητήριον στεφάνι τῶν Μαρτύρων»²⁶. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ὁ Ἰωβ ἀποκαλεῖται ἀπὸ τὸ Μ. Ἀθανάσιο ὡς «μέγας ἐν ἀνδρείᾳ»: διότι «τηλικούτους ὑπέμεινεν πόνους»²⁷.

Γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῆς πίστεως, τίποτα στὴ ζωὴ του δέν εἶναι τυχαῖο, ἀλλὰ ἀποτελεῖ οἰκονομία τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία του. Εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ διήγησις περὶ τοῦ Ἀββᾶ Δωροθέου, ὁ ὁποῖος καλεῖται ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς τῆς Μονῆς του νά ἐρμηνεύσει τὴν αἰτία ἑνὸς ἰσχυροῦ πόνου στὰ πόδια του. Ὁ Ἀββᾶς σκέπτεται ὅτι θά μπορούσε νά ἐπικαλεσθεῖ κάποια παθολογικὰ αἰτία, σύντομα ὅμως καταλήγει στό ὀρθό συμπέρασμα: «Ἀλλὰ τὸ ἀκριβέστερον καὶ ὠφελιμώτερον τοῦτο μᾶλλον ἐστίν, ὅτι οὕτως οἶδεν ὁ Θεός ὅτι συμφέρει τῇ ψυχῇ μου, καὶ οὕτως ἐγένετο. Οὐδέν γάρ ἐστίν ὧν ποιεῖ ὁ Θεός, ὅτι οὐκ ἔστι καλόν, ἀλλὰ πάντα καλὰ καὶ καλὰ λίαν. Οὐ δεῖ οὖν ἀθυμεῖν τινα ἐπὶ τοῖς συμβαίνουσιν, ἀλλὰ πάντα ὡς εἶπον ἐπὶ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ ἀναφέρειν καὶ ἀναπαύεσθαι»²⁸.

(γ) Στό σημεῖο αὐτό, ἡ θεολογικὴ σκέψις προσεγγίζει τὴ μυστηριακὴ πτυχή τοῦ πόνου, δηλαδή τὴν ἀνθρώπινη ἀδυναμία νά καθορισθεῖ ἐπακριβῶς ἡ αἰτία γιὰ τὴν ὁποία ὁ Θεός ἐπέτρεψε τὸν πόνο. Ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἀπαριθμεῖ κάποιες πιθανές αἰτίες («ἢ διὰ ἀμαρτημάτων τι προημαρτημένον ἐπιτιμῶντος τοῦ Κυρίου ἢ διὰ μέλλοντα προφυλαξαμένου ἢ κατ' ἐνέργειαν προσβολῆν ἔξωθεν γινομένην»²⁹), καταδεικνύοντας ταυτοχρόνως ὅτι τὸ μυστήριον παραμένει ἀνερμήνευτο καὶ καταλήγοντας μέ τὴ διαπίστωση ὅτι «φοβητέον ἄρα οὐχὶ νόσον τὴν

ἔξωθεν, ἀλλὰ τὰ ἀμαρτήματα, δι' ἃ ἡ νόσος». Καὶ βέβαια ἡ συνάφεια ἀμαρτίας καὶ ἀσθένειας παραμένει πάντοτε γιὰ τὴ θεολογία μία ἐξαιρετικὰ εὐαίσθητη πρόκλησις πρὸς διερεύνηση.

Τὸ θέμα αὐτό τίθεται ἐπιτακτικὰ στό Ἰω. 5,14, δηλαδή στὴ συμβουλὴ πού ἀπευθύνει ὁ Ἰησοῦς στὸν θεραπευμένο παράλυτο τῆς Βηθεσδά («Ἴδε ὑγιὲς γέγονας μηκέτι ἀμαρτάνε, ἵνα μὴ χεῖρόν σοί τι γένηται»), καθὼς καὶ στό Α' Κορ. 11,30, σύμφωνα μέ τὸ ὁποῖο ἐκεῖνοι πού μεταλαμβάνουν ἀνάξια (ἀμαρτία) προξενοῦν τὴν ἀσθενεία τους ἢ καὶ τὸ θάνατο. Στό θέμα αὐτό ἐπιμένει καὶ ὁ Χρυσόστομος, τονίζοντας ὅτι «τῶν ἐν σώματι κακῶν ἡ πονηρία τῆς ψυχῆς αἰτία»³⁰, ὅτι «τὰ πλείονα τῶν νοσημάτων ἐξ ἀμαρτημάτων ἐστὶ ψυχικῶν... τὸ παθητούς εἶναι ἡμᾶς ἐκεῖθεν γέγονεν»³¹ καὶ ὅτι «αἱ ἀμαρτίαι φθοράν ἐργάζονται»³². Ἄς μὴ λησμονοῦμε, ὅμως, τὴ διάκρισις τοῦ πόνου ὡς «φυσικοῦ πάθους»

«Ἰδοὺ ὠδίνησεν ἀδικίαν

ὁ ἐχθρός

τῆς ἡμετέρας ζωῆς.

Συνέλαβε πόνον

καὶ ἔτεκεν ἀνομίαν»

από την άμαρτία ως «παρά φύσιν» πάθους, όπως διατυπώνεται ή διάκριση αυτή από τόν Ί. Δαμασκηνό³³.

Η συνάφεια ασθένειας και άμαρτίας θά πρέπει νά κατανοηθεῖ μέσα από τή συνάφεια τῆς ασθένειας μέ τό διάβολο ως δημιουργό τῆς άμαρτίας. Η άσθένεια υπῆρξε τό ἀποτέλεσμα τοῦ ἔργου τοῦ διαβόλου, γι' αὐτό και ὁ Χριστός ἀναφερόμενος στή συγκύπτουσα γυναίκα ἐπισημαίνει ὅτι ἡ άσθένεια τῆς ἦταν ως «δεσμά» τοῦ σατανᾶ ἐπὶ δεκαοκτώ χρόνια. Ὑπό τήν ἔννοια αὐτή ὁ Ἀπολογητής Τατιανός γράφει ὅτι «οἱ δαίμονες εἶναι οἱ αἰτίες τῶν ασθενειῶν»³⁵, ἐνῶ τόσο ὁ Δίδυμος Ἀλεξανδρείας ὅσο και ὁ Μ. Βασίλειος θεωροῦν τόν πόνο και τήν άσθένεια ως δοκιμασία ἐκ τοῦ διαβόλου³⁶.

3. Η θεολογία ἀπέναντι σ' ἐκεῖνον πού πονᾷ

Οἱ ἀρχαῖοι φιλόσοφοι ἔλεγαν ὅτι, «ὁ ἄνθρωπος εἶναι μία ἐπτάχορδη λύρα, πού οἱ ἑξι χορδές τῆς χτυποῦν τόν πόνο και ἡ μία μόνο τή χαρά». Αὐτό σημαίνει ὅτι, ὅταν ὁ θεολογικός λόγος ἀπευθύνεται στό σύγχρονο ἄνθρωπο, ἀπευθύνεται σέ μία ὑπαρξη πού περισσότερο πονᾷ και λιγότερο ἀπολαμβάνει τή χαρά τῆς υγείας. Κι εἶναι μεγάλη ἀστοχία τοῦ λόγου αὐτοῦ ὅταν λησμονεῖ τήν παραπάνω ἀλήθεια, ὅταν λησμονεῖ ὅτι ἡ κατάσταση τοῦ πόνου εἶναι μία μεγάλη πρόκληση γιά νά ἀποκαλυφθεῖ ἡ προηγούμενη σχέση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό, ἀλλά και γιά νά σφυρηλατηθεῖ ἡ μελλοντική. Ὁ πόνος εἶναι ἡ μεγάλη ὥρα τῆς ἀλήθειας γιά τήν ἀνθρώπινη ὑπαρξη, ἡ ὁποία τότε ἐμφανίζει τίς πλέον μύχιες πτυχές τῆς μέσα ἀπό ἕνα λόγο δραματικό, ἀφοῦ (ὅπως ἔγραφε ὁ Κικέρωνας) «εἶναι δύσκολο νά σιωπᾷς ὅταν πονᾷς».

Οἱ θεολογικές ἀπόψεις περί τοῦ πόνου, οἱ ὁποῖες ἐπιγραμματικά καταγράφηκαν παραπάνω, δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποτελέσουν ἕνα κήρυγμα πού οἱ Χριστιανοί μποροῦν νά ἀπευθύνουν στό συνάνθρωπο πού πονᾷ. Ἀπέναντι στόν πόνο ἰσχύει πάντοτε ἡ ἐπιβραβευτική διαπίστωση (και συγχρόνως προτροπή) τοῦ Κυρίου: «Ἡσθένησα και ἐπεσκέψασθέ με» (Μτ. 25,36). Αὐτή ἡ «ἐπίσκεψη» δέν ἔχει προφανῶς, ἀνάγκη ἀπό τήν παράθεση πρὸς τόν πάσχοντα τῶν περί πόνου θεολογικῶν ἀποψεων, ἀλλά ἀπό τήν γεμάτη ἀγάπη παρουσία κατά τή δύσκολη ἐκείνη συγκυρία.

Η θεολογία περί τοῦ πόνου ἀποτελεῖ, μᾶλλον, τό βασικό συστατικό μίας προετοιμασίας γιά τήν ὑποδοχή του και ὄχι μιᾶς θεωρητικῆς συμβολῆς στήν ἐρμηνεία του κατά τήν ὥρα πού ἐκεῖνος μαί-

νεται πάνω στό ἀνθρώπινο σῶμα. Τό «μυστήριο» τοῦ πόνου ἀπαιτεῖ σιωπή, ἡ ὁποία δέν πρέπει νά χαρακτηρίζεται ἀπό τήν ἄγνοια, ἀλλά ἀπό τήν ἀξιοποίηση αὐτῆς τῆς προετοιμασίας. Η ἀλήθεια, ἐπομένως, εἶναι ὅτι ὁ θεολογικός λόγος περί τοῦ πόνου πρέπει νά ἀπευθύνεται στόν ἄνθρωπο πρὶν ἀπό τή δοκιμασία τῆς υγείας του.

Ὁ λόγος αὐτός θά μιλήσει στό σύγχρονο ἄνθρωπο γι' αὐτό πού λέγεται «καθημερινή και οὐσιαστική σχέση μέ τό Θεό». Θά τοῦ ἐπισημάνει, δηλαδή, ὅτι ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ στή ζωή μας δέν μπορεῖ νά εἶναι εὐκαιριακή: νά εἶναι ἀνύπαρκτη ὅταν υγιαίνουμε και νά τίθεται ἐπιτακτικά (κι ἴσως κριτικά ἀπέναντι στό Θεό) ὅταν πονᾷμε. Θά τόν χειραγωγήσει πρὸς τή μεγάλη ἀλήθεια, ὅτι ἡ μυστηριακή ἐνότητα μέ τό Χριστό (τό ἀντίθετο, δηλαδή, τῆς ὁποίας θεωρητικῆς ἐνότητας) τοποθετεῖ τά πάντα στήν ἀνθρώπινη ζωή -ἐπομένως και τόν πόνο- στήν προοπτική τῆς σωτηρίας. Θά τοῦ ὑπενθυμίσει ὅτι πρέπει νά ἀγωνισθεῖ πνευματικά, ὥστε νά βιώσει τήν ἀποστολή τοῦ Βαπτίσματος του, ἔτσι ὅπως προαναγγέλθηκε τήν ὥρα πού τό λάδι ἔπεφτε στήν πλάτη του: ὅτι ὁ ὁποῖος «σταυρός» πού θά σηκώσει, δέν θά τόν βαραίνει μέσα στήν ἀπελπισία τῆς μοναξιάς, ἀλλά θά γλυκαίνεται ἀπό τό Σταυρό τοῦ Κυρίου πού προηγείται. Θά τόν βοηθήσει νά ἀνακαλύψει τήν ἐνότητα τοῦ σώματος μέ τήν ψυχή του, νά βιώσει δηλαδή τήν κεντρική ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας.

Τό μυστήριο τοῦ πόνου συναντᾷ, ἔτσι, τό μυστήριο τοῦ Θεοῦ και τό μυστήριο τοῦ ἀνθρώπου. Γιατί ὁ πόνος εἶναι μία εὐλογία, ἀλλά ἡ ἀλήθεια αὐτή γιά νά βιωθεῖ ἀπαιτεῖ δρόμο μακρύ και ἐπίπονο, ἴσως περισσότερο ἐπίπονο ἀπό τήν ἴδια τή στιγμή τοῦ πόνου. Ἔως τήν ὥρα πού θά ἐπιτελεσθεῖ τό βίωμα αὐτό, ὁ πόνος θά ἀποτελεῖ γιά τόν ἄνθρωπο μία συγκυρία πανικοῦ και προβληματισμοῦ, στοιχεῖα τά ὁποία θά ἀποτυπώνονται στή συνομιλία του μέ τό Θεό. ■

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Σοφ. Σειρ. 17,28.

2. «Ἐλέησόν με Κύριε ὅτι ἀσθενής εἰμί ἰασαί με, Κύριε, ὅτι ἐταράχθη τά ὀστέα μου...ἐκοπίασα ἐν τῷ στεναγμῷ μου, λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τήν κλίνην μου, ἐν δάκρυσίν μου τήν στρωμνήν μου βρέξω» (Ψαλμ. 6,3 και 7)/ «Ὅτι ἐγὼ εἰς μαστίγας ἔτοιμος και ἡ ἀλγηδὼν μου ἐνώπιόν μου διά παντός... μή ἐγκαταλείπῃς με Κύριε ὁ Θεός μου, μή ἀποστῇς ἀπ' ἐμοῦ» (Ψαλμ. 37,18 και 22).

3. «Καί αὐτός (ὁ Θεός) ἔδωκεν τοῖς ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ. Ἐν αὐτοῖς ἐθεράπευσεν καὶ ἤρην τὸν πόνον αὐτοῦ» (Σοφ Σειρ. 38,6-7).

4. Ὅπως στήν περίπτωση τῆς «ἀπληστίας». «Πόνος ἀγρυπνίας καὶ χολέρας καὶ στρόφος μετὰ ἀνδρός ἀπλήστου» (Σοφ. Σειρ. 31,20).

5. «Υἱέ μου, νομίμων μὴ ἐπιλανθάνου, τὰ δὲ ρήματά μου τηρήτω σὴ καρία... τότε ἴσῃς ἔσται τῷ σώματί σου καὶ ἐπιμέλεια τοῖς ὀστέοις σου» (Παρ. 3,1 καὶ 8 / Πρβλ. 4,22) «Μακάριος ὁ συνιών ἐπὶ πτωχόν καὶ πένητα... Κύριος βοηθήσει αὐτῷ ἐπὶ κλίνης ὁδύνης αὐτοῦ» (Ψαλμ. 40,1 καὶ 4).

6. Γεν 3,16.

7. Πρβλ Ἰω. 9,2. Ἡ ἐρώτηση τῶν Μαθητῶν περὶ τῆς ἀμαρτίας τῶν γονέων τοῦ τυφλοῦ ὡς αἰτίας τῆς καταστάσεώς του πηγάζει ἀπὸ τὴν παλαιοδιαθηκὴ ἀντίληψη περὶ τιμωρίας τῶν τέκνων λόγῳ τῆς ἀμαρτίας τῶν γονέων τους (Ἐξ. 20,5/34,37 / Ἀριθμ. 14,18 / Δευτ. 5,9 / Ψαλμ. 78,8/108,14 / Ἡσ. 65,6-7/Ἰώβ 3,3 ἔξ.) ἂν καὶ στήν Π.Δ. μαρτυρεῖται καὶ ἡ ἀκριβῶς ἀντίθετη ἀποψη (Ἰερ. 38,29-30 // Ἰεζ. 18,1-4).

8. Καὶ ἡμεῖς ἐλογισάμεθα αὐτόν εἶναι ἐν πόνῳ καὶ ἐν πληγῇ καὶ ἐν κακώσει (Ἡσ. 53,4).

9. Μτ. 14,4/15,32.

10. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό ὁ Χριστὸς ἀπήντησε στὸ σχετικὸ ἐρώτημα τοῦ Ἰωάννη (Μτ. 11,5-6).

11. Β' Κορ. 12,7.

12. Β' Κορ 12, 9-10.

13. «Καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν Θεόν τοῦ οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν αὐτῶν καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν» (Ἀποκ. 16,11).

14. Ἀποκ. 21, 4.

15. Μ. Ἀθανασίου. Ἐξήγησις περὶ τῆς ἀπάτης τοῦ διαβόλου καὶ τῆς πλάνης τῶν εἰδώλων. 1 ἔκδ. στὸ Journal of theological studies 36 (1935) σ. 4 (4-5).

16. Μ. Ἀθανασίου, Εἰς τοὺς Ψαλμοὺς ζ', P.G. 27,80C. Παρόμοια εἶναι ἡ σκέψη τοῦ Ἱ. Χρυσοστόμου, ὁ ὁποῖος σημειώνει περὶ τοῦ ἀνθρώπου: «Ἄλλ' ἐπειδὴ ταύτης (τῆς ἐντολῆς) παρήκουσε, διὰ τοῦτο θάνατος καὶ φροντίδες καὶ πόνοι καὶ ἀθυμίας καὶ ζωὴ θανάτου παντός βαρυτέρα. Διὰ τοῦτο ἄκανθα καὶ τρίβολοι, διὰ τοῦτο πόνοι καὶ ὠδίνες καὶ βίος ἐπίμοχθος» (Περὶ μετανοίας, 5 P.G. 49,307. Πρβλ. καὶ Ἱ. Δαμασκηνοῦ, Ἐκθεσις ἀκριβῆς τῆς Ὁρθοδόξου πίστεως Κ (ΞΔ') P.G. 94, 1081B / Τοῦ ἰδίου, Ὁμιλία εἰς τὸ ἅγιον Σάββατον P.G. 96, 609D.

17. «Καὶ τῶν ὠδίνων οἱ πόνοι πρόσδοδος ἐγένετο τάφων» (Λόγος εἰς τὸ ἅγιον Πάσχα, 2 P.G. 28, 1076C. Παρόμοια εἶναι ἡ διαπίστωση Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος «ἀθετήσας εὗρετο πόνους καὶ τὸν θάνατον» (Ῥῆμος Α', 5 ἔκδ P. Lemerle, Sources Chrétiennes 99 (1064), σ.76(5)).

18. «Ἀποστήσας ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ καὶ κηλίδας ἀπεμάξατο κακίας πολλῆς, ἃς ὁ ἄρχων τοῦ σκότους ἀπεκύκωσε καὶ πατήρ τῆς πλάνης, πόνον κατὰ τὴν γραφὴν συλλαβῶν, ἵνα τὸν ἄνθρωπον φαντάξιν ἀεὶ πρὸς ἀδικίαν ἔχει καὶ κινεῖν». (Πανάριον, βιβλ. Β'30, ΒΕΠΕΣ 75, σ. 365 (23-26).

19. Τῇ Κυριακῇ τῆς Τυροφάγου περὶ μετανοίας καὶ ἐλεημοσύνης, Λόγος β'2 P.G. 60, 703.

20. Πρὸς Αὐτόλυκον, 2, 25 ΒΕΠΕΣ 5, σ. 39(3-4).

21. «Ἑλλήνων δὲ πολλοὶ καὶ αἰρετικῶν οὐδὲ γεγενῆσθαι αὐτό» (τό σῶμα) «παρὰ Θεοῦ φασιν ἀνάξιον γάρ αὐτό τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας εἶναι λέγουσι, ρύπους καὶ ἰδρώτας καὶ δάκρυα καὶ πόνους καὶ ταλαιπωρίας καὶ τὰ ἄλλα τοῦ σώματος ἐπιόντες ἅπαντα» (Εἰς τοὺς ἀνδριάντας 1, 1 P.G. 49,121)

22. Μ. Ἀθανασίου, Εἰς τὸν βίον Ἀντωνίου P.G. 26, 853A.

23. Κεφάλαια ἐκ τῶν ὄρων κατ' ἐπιτομήν, ιστ' P.G. 31, 1053C.

24. Κατὰ Ἰουδαίων 8, ζ', P.G. 48,939. Πρβλ. καὶ τὴν ἀποψη τοῦ μοναχοῦ Γεωργίου: «πόνοι γεννώσι δόξαν» (Χρονικόν 1-4)

25. Λόγος Ι', Περὶ ἀρρωστίας καὶ ἱατρῶν. P.G. 63, 652.

26. Λόγος Ι', Περὶ ἀρρωστίας καὶ ἱατρῶν. P.G. 63, 653.

27. Ἀπολογία περὶ τῆς φυγῆς αὐτοῦ 17, P.G. 25, 665C.

28. Ἀββᾶ Δωροθέου, Ἔργα ἀσκητικά ΙΒ', 124, Ἀθήνα ἔκδ. «Ἐτοιμασία» 1981, σ. 288 (22-27).

29. Ἐκλογαὶ προφητικαὶ ΒΕΠΕΣ 8, σ.338(34-36).

30. Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, Ὁμιλία 14, 3, P.G. 57, 221.

31. Εἰς τὸ κατὰ Ματθαῖον, Ὁμιλία 27, 2 P.G. 57, 345 (πρβλ. καὶ Ὁμιλία ΛΗ', α, β, P.G. 59, 212 καὶ 213).

32. Εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσίους 6, 14 ε'P.G. 62, 174.

33. «Πάθος ἐστὶν φυσικόν, κίνησις φύσεως παθητικῆ τοῦ πάσχοντος. Ὅτις τῆς μέν φύσεως ἐστὶν ἐνέργεια, πάθος δὲ τοῦ περὶ ὃ ἡ ἐνέργεια, οἷον γένεσις, χαρά, λύπη, ἀγωνία, ἀδημονία, φόβος, ὄκνος, κόπος, ὕπνος, ἡδονή, πόνος, θυμός, ἐπιθυμία, τομὴ, ρεῦσις καὶ φθορά καὶ τὰ τοιαῦτα. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη φυσικά εἰσι καὶ ἀδιάβλητα οὐκ ἐφ' ἡμῖν ὄντα. Μόνη δὲ ἡ ἀμαρτία παρὰ φύσιν ἐστὶν ἐκούσιον καὶ αὐθαίρετον πάθος τῆς ψυχῆς καὶ φθορά» (Εἰσαγωγή δογμάτων στοιχειώδης, Περὶ Πάθους).

34. Λκ. 13,16.

35. Κατὰ Ἑλλήνων, ἔκδ. E. Schwartz, Texte und Untersuchungen 4(1888) σ. 18 (6-12).

36. Διδύμου, Ὑπόμνημα εἰς τὴν Β'πρὸς Κορινθίους, 12, 7 P.G. 39, 1729A/ Μ. Βασιλείου, Ὅροι κατὰ πλάτος, 55, 4 P.G. 31, 1049 B-C.

37. Ἐπη τὰ περὶ ἑαυτοῦ ΟΑ' P.G. 37, 1418.

Τό Μυστήριο τοῦ πόνου

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου
Μακαρίου Γρινιεζάκη

Κατά τήν Ὁρθόδοξη Θεολογία ὁ πόνος, ἡ θλίψη, ἡ ἀσθένεια καί ἡ δοκιμασία εἶναι στοιχεῖα ἀνώτερα καί ἀπό τά τάλαντα, δηλαδή τά χαρίσματα τά ὁποῖα δίνει ὁ Θεός στόν κάθε ἄνθρωπο. Ἐν τούτοις οἱ ἄνθρωποι τῆς σημερινῆς ὑπερκαταναλωτικῆς, φιλοῦλης καί παραγμένης ἐποχῆς μας ἀποστρέφονται τόν πόνο καί μισοῦν τήν ἀσθένεια, ἐνῶ ἀγαποῦν τό ἄμοχθο, τό ἄκοπο, τό εὐκολο καί τό ἀβίαστο.

Εἶναι γεγονός πώς, ἂν γνωρίζαμε τό κέρδος καί τό ὄφελος τῶν μεγάλων πόνων τῆς ζωῆς μας, σίγουρα θά θέλαμε νά ὑποφέρουμε συνέχεια. Μάλιστα οἱ γνωστοί χῶροι τῶν μεγάλων πόνων, τά νοσοκομεῖα, τά ἄσυλα, τά σωφρονιστήρια, τά ψυχιατρεῖα, τά γηροκομεῖα, τά ὀρφανοτροφεῖα, θά ἦταν στή συνείδησή μας τόποι ἱεροί, χῶροι εὐλογίας, τόποι καθόδου τοῦ Θεοῦ καί ἀνόδου τοῦ ἀνθρώπου¹. Γιατί, ἡ δυστυχία τοῦ πόνου καί τῆς ἀρρώστιας κρύβει μιά ἀπέραντη εὐτυχία, ἡ ὁποία, ἂν ἀνακαλυφθεῖ, θά γεμίσει μέ χαρά τή ζωή μας, γι' αὐτό ἀναφερόμενοι στόν πόνο καί στήν ἀσθένεια, εἶναι καλύτερο νά μιλοῦμε «γιά τό μυστήριο τοῦ πόνου».

Ὑποφέρω σημαίνει ἀνέχομαι, ὑφίσταμαι κάτι κακό, δοκιμάζομαι, πάσχω, βασανίζομαι². Γιά νά ὑποφέρει κάποιος, πρέπει νά ὑπάρχει πόνος, διότι κανεῖς δέν ὑποφέρει γιά τά εὐχάριστα τῆς ζωῆς, ἀλλά γιά τά δυσάρεστα. Ὁ πόνος, ἡ θλίψη, ἡ δοκιμασία, ἡ ἀσθένεια, εἶναι καταστάσεις πού ὁ ἄνθρωπος προσπαθεῖ νά διώξει ἀπό τή ζωή του, νά τίς τοποθετήσῃ ἀπέναντί του. Ὡστόσο, συνιστοῦν κοινή μοῖρα στή ζωή μας, τόσο τήν βιολογική ὅσο καί τήν πνευματική³.

Ὁ πόνος ἢ «ἡ ἀθέλητη θλίψη»⁴, κατά τόν Ἅγιο Μάξιμο τόν Ὁμολογητή⁵, ὡς γεγονός τῆς ἐγκόσμιας πραγματικότητος, ἀποτελεῖ συνέπεια τοῦ κακοῦ, τῆς παράχρηστος τοῦ αὐτεξουσίου καί τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου⁶. Εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένος⁷ μέ τήν ἡδονή τῶν αἰσθήσεων, σύμφωνα μέ τόν ἱερό Πατέρα, ὁ ὁποῖος ὑπογραμμίζει, μέ λόγο πού δέν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση, ὅτι πόνος

καί θάνατος συνδέονται ἄρρηκτα μέ τήν «παρά φύσιν» ἡδονή καί δέν εἶναι δυνατόν νά τά διαχωρίσει κάποιος, νά προβεῖ σέ υἱοθέτηση τῆς τελευταίας καί ἀπόρριψη τῶν ἄλλων. Ἐνδεικτικά σημειώνει: «Ἐξαιτίας τῆς παράλογης ἡδονῆς πού ἐπῆλθε στήν ἀνθρώπινη φύση, ἤρθε ἔπειτα ἡ κατά λόγον ὁδύνη μέ πολλά παθήματα, στά ὁποῖα καί ἀπό τά ὁποῖα ὑπάρχει ὁ θάνατος γιά νά ἀφαιρέσει τήν παρά φύσιν ἡδονή»⁸. Καί συνεχίζει ὁ ἱερός πατήρ, ὡς ἐξῆς: «... βρίσκοντας ὁ ἄνθρωπος ... ὅτι τήν κάθε ἡδονή τή διαδέχεται ἡ ὁδύνη, κατευθύνει ὅλη τήν ὁρμή του πρὸς τήν ἡδονή καί ὅλη τήν ἀποστροφή του πρὸς τήν ὁδύνη. Τήν πρώτη τήν ὑπερασπίζεται μέ ὅλη του τή δύναμη, ἐνῶ τήν ἄλλη τήν καταπολεμᾷ μέ ὅλο του τό ζῆλο, πιστεύοντας κάτι ἀδύνατο, ὅτι μέ τή μέθοδο αὐτή θά διαχωρίσει τή μία ἀπό τήν ἄλλη... τό πάθος ὁμως φαίνεται νά τόν κάνει ν' ἀγνοεῖ ὅτι σέ καμία περίπτωση δέν ὑπάρχει ἡδονή χωρίς ὁδύνη»⁹.

Συνεπῶς, ἡ ὁδύνη εἶναι συνδεδεμένη μέ τήν ἡδονή, γι' αὐτό καί ὁ ἄνθρωπος καλεῖται νά ὑπομένει καί νά ὑποφέρει τίς δυσκολίες πού ἀντιμετωπίζει, ὅχι μέ τό νά τίς δέχεται μαζοχιστικά, ἀλλά ἀναγνωρίζοντας, μέσω αὐτῶν, τή δυνατότητα νά προκόψῃ στήν ἐν Χριστῷ πνευματική ζωή του καί νά ἐπανατοποθετηθεῖ στή σχέση του μέ τό Θεό. Ἄς μή λησμονοῦμε ὅτι ἐκεῖνος πού δέν ὑποφέρει, δέν ὑπομένει τό σταυρικό πόνο, ὅπως π.χ. ὁ δίκαιος Ἰώβ, δέν εἶναι δυνατόν νά ἀπολαύσει τά ἀγαθὰ τῆς ὑπομονῆς του¹⁰ καί νά βιώσῃ τή χαρά τῆς Ἀναστάσεως. Ἐξάλλου, ὁ ἱερός Χρυσόστομος πολὺ εὐγλωττα σημειώνει ὅτι ὑποφέρουμε καί ὑπομένουμε τίς δυσκολίες καί τόν πόνο, ἀφοῦ ἔχουν δοθεῖ ἀπό τό Θεό, «διά τήν ἐκάστου δοκιμήν καί τελείωσιν»¹¹.

Στή σκέψη μου ἔρχεται τούτη τήν ὥρα, ὁ λόγος τοῦ γέροντος Παΐσιου, ὁ ὁποῖος χαρακτήριζε τίς δοκιμασίες, τόν πόνο, τό θάνατο, ὡς «εὐλογίες»¹² καί «εὐκαιρίες» πού δίνει ὁ Θεός γιά τή σωτηρία μας. Χαρακτηριστικά ἀνέφερε, μεταξύ τῶν ἄλλων, ὅταν κάποτε τοῦ ζητήθηκε νά μιλήσῃ γιά ἓνα πρό-

σωπο πού δοκιμαζόταν: «...Όταν οί άνθρωποι δέν καταλάβουν τό βαθύτερο νόημα τῆς ζωῆς, βασανίζονται καί μέ τίς εὐλογίες καί μέ τίς εὐκαιρίες πού δίνει ὁ Θεός γιά τή σωτηρία τους. Ἐνῶ ὅποιος τοποθετεῖται σωστά, ὅλα τά χαίρεται. Καί κουτσός νά εἶναι, τό χαίρεται! Καί νά μήν τοῦ κόβη πολύ, τό χαίρεται. Καί φτωχός νά εἶναι, τό χαίρεται»¹³.

Ὁ πόνος, ὅπως καί ὁ Σταυρός τοῦ Χριστοῦ, δέν ἐρμηνεύεται μέ τήν ἀνθρώπινη λογική καί σοφία.

Ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἔφερε τήν Ἀνάσταση καί ὁ πόνος τοῦ σταυροῦ ἔδωσε τή θεραπεία στόν κόσμο. Μέ αὐτή τήν προοπτική, τό νά ὑποφέρει κανείς μέ χαρά καί ἐκουσιότητα, σημαίνει ὅτι ἐλευθερώνεται ἀπό τά δεσμά του. Ἡ ἀρρώστια στήν περίπτωση αὐτή γίνεται μέσο θεραπείας τῆς ψυχῆς¹⁴, ἡ ἴδια ἡ ἀρρώστια μεταποιεῖται σέ φάρμακο. Κι ὅπως δέν μπορεῖ νά βιώσει κανείς τή χαρά τῆς Ἀναστάσεως, ἂν προηγουμένως δέν γευθεῖ τό πικρό ποτήριο τοῦ θανάτου, ἔτσι καί στήν περίπτωση τοῦ πόνου δέν μπορεῖ κανείς νά θεραπευθεῖ, ἂν προηγουμένως δέν περάσει τή διαδικασία τῆς ἐκούσιας καρτερίας, τῆς βιωματικῆς καί ἐλεύθερης ὑπομονῆς¹⁵.

Ὁ Χριστιανός, μέσα ἀπό ἀλλεπάλληλες δοκιμασίες, συνειδητοποιεῖ ὅτι τελικά τόν σώζει αὐτό πού τόν καταστρέφει. Οἱ θλίψεις καί οἱ δοκιμασίες, οἱ συμφορές καί οἱ ἀρρώστιες, οἱ ὁποῖες πέφτουν πάνω του ἡ μιά μετά τήν ἄλλη, μέ σκοπό νά τόν ἐξαφανίσουν, κυριολεκτικά τόν εὐεργετοῦν περισσότερο. Ἐπαναλαμβάνεται στή ζωή τοῦ κάθε ἀνθρώπου ἡ παραβολή τοῦ καλοῦ Σαμαρείτη. Οἱ ληστές, ὅπως τόν διαβάτη, τόν ἐξαφανίζουν κινούμενοι ἀπό φθόνο καί μῖσος, τόν κτυποῦν ἀνηλεῶς μέ τήν ἀδικία, τή συκοφαντία, τίς ψευδεῖς ἐντυπώσεις, τούς πόνους, τίς ἀρρώστιες καί τόν ἀφήνουν «ἡμιθανή». Τότε ὅμως τόν ἀναλαμβάνει κάποιος καλός Σαμαρείτης πού τόν αἰσθάνεται δίπλα του καί θερμαίνεται ἀπό τήν ἀγάπη του. Καί τότε ἀποδεικνύονται εὐεργέτες οἱ πειρασμοί, πού θέλησαν νά τόν ἐξαφανίσουν, διότι τόν ἐλευθέρωσαν ἀπό τό ψεῦδος καί τήν ἀνθρώπινη ματαιότητα. Ἐκεῖ πού ὁ Χριστιανός ζεῖ τραγικές γιά τή ζωή του

στιγμές καί νομίζει ὅτι ἐξαφανίζεται καί ἐκπνέει, τελικῶς ἀνακαλύπτει ὅτι ζεῖ καί ἀναπνέει.

Χωρίς Θεό ὁ ἄνθρωπος χάνει τήν ἐλπίδα του καί τή χαρά του. Ἄν ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχει πορεία ἐσχολογική καί δέν προσδοκᾷ τήν Ἀνάσταση, ὁ πόνος τῆς παρούσας ζωῆς, οἱ θλίψεις, οἱ πειρασμοί, οἱ δοκιμασίες, τά ἄγχη, οἱ ἀσθένειες, οἱ ὀδύνες καί οἱ στεναγμοί γίνονται φορτία δυσβάστακτα, τά ὁποῖα τόν γονατίζουν, τόν κάνουν νά μελαγχολεῖ,

τόν ἀπομονώνουν, τόν καταθλίβουν καί τόν νεκρώνουν πρόωρα. Ὁ πιστός εἶναι πάντα ἐλπιδοφόρος, ἐνισχύεται καί ἐνδυναμώνεται ἀπό τήν πίστη του καί τήν ἀφοσίωσή του στό Θεό, ὑποφέρει ἢ μᾶλλον ὑπομένει μέ χαρά καί ἐλπίδα ὅλα τά ὀδυνηρά¹⁶. Κι αὐτό ἔχει ἰδιαίτερη σημασία, ἂν λάβουμε ὑπόψη τήν τάση πολλῶν Χριστιανῶν μας σήμερα νά ὑπομένουν ἀναγκαστικά καί παθητικά τίς δοκιμασίες τους καί ἔτσι ὁ ἀγώνας τους νά εἶναι ἀγευστος καί δίχως προσωπική συμμετοχή. Αὐτό πού πρέπει νά συνειδητοποιήσουμε ὅλοι μας εἶναι ὅτι ὁ πιστός ἄνθρωπος τό σταυρό του τόν σηκώνει ἐκούσια, ἐνεργητικά καί μέ προσωπική συμμετοχή καί ζωντανία¹⁷.

Μέ τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ μπορεῖ ἕνας φτωχός καί ἀρρωστος νά ἔχει χαρά, ἐνῶ ἕνας πλούσιος καί ὑγιής νά εἶναι δυστυχισμένος.

Πολύ σωστά ἔχει ἐπισημανθεῖ ὅτι: «*Στόν παράδεισο θά δοῦμε ὅλους τούς καταφρονεμένους κι ἐμπερίστατους, τούς στερημένους ὑγείας, δύναμης κι εὐρωστίας νά τρέχουν μπροστά μας ἀνακαινισμένοι. Τά ἀνάπηρα παιδάκια θά νάι λαμπροφόρα ἀγγελούδια*»¹⁸.

Ἡ μόνη διέξοδος γιά τόν ἐξαρτημένο ἀπό τήν ἡδονή ἄνθρωπο εἶναι ἡ προσκόλληση στό Χριστό, τό Δημιουργό, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ πηγὴ τῆς χαρᾶς. Μονάχα κάτω ἀπό τήν προοπτική αὐτή μπορεῖ ὁ Χριστιανός νά δέχεται τή στέρηση τῆς ἡδονῆς καί νά ὑπομένει τήν ὀδύνη, ἀκόμη καί στήν περίπτωση πού ἡ τελευταία συνδέεται μέ τό θάνατο. Διότι μονάχα ἡ ἀληθινὴ χαρά ἔχει τή δυνατότητα νά ὑπερβεῖ τίς αἰσθήσεις καί τά αἰσθητά. Ἡ πρόταση αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας δέν συνιστᾷ οὐτοπία, δέν περιορί-

«*Στόν παράδεισο
θά δοῦμε ὅλους
τούς καταφρονεμένους
κι ἐμπερίστατους,
τούς στερημένους ὑγείας,
δύναμης κι εὐρωστίας
νά τρέχουν μπροστά μας
ἀνακαινισμένοι.
Τά ἀνάπηρα παιδάκια
θά νάι λαμπροφόρα
ἀγγελούδια*»

ζεται σέ θεωρητικό επίπεδο, στο θεολογικό επίπεδο. Είναι έκφραση του βιώματος και της έμπειρίας της, όπως έντοπίζεται στη μαρτυρική τελείωση των αγίων μας, οι όποιοι αποτελούν τά πρότυπα της καρτερικότητας στίς θλίψεις, στίς διώξεις και στο θάνατο.

Ποιός μπορεί νά άμφισβητήσει ότι οι διώξεις και τά βασανιστήρια των αγίων, μαρτύρων και νεομαρτύρων, δέν έντάσσονται στην προοπτική αυτή; Ένώπιον αυτών οι μάρτυρες και νεομάρτυρες επιδεικνύουν άπαραμίλλη καρτερικότητα και ύποφέρουν σέ τέτοιο βαθμό, πού ξενίζει τό σημερινό κοσμικό άνθρωπο ή σχετική άναφορά. Όλα αυτά είχαν ένα και μοναδικό σκοπό από μέρους των νεομαρτύρων της πίστης μας: τη συνάντηση και ένωση του προς τό μαρτύριο πορευομένου χριστιανού μέ τόν «άρχιμάρτυρα» Ίησού Χριστό. Η συναναστροφή και ή έπιθυμία συνάντησης μέ τό Χριστό, είναι εκείνη πού άλλοιώνει τό μάρτυρα και τόν ένδυναμώνει, ώστε νά ύποφέρει άγόγγυστα τό μαρτύριο και νά ύπομένει τόν πόνο, πού υπερβαίνει τά όρια της ανθρώπινης σωματικής άντοχής.

Έπομένως, ή προσήλωση στο Χριστό θωρακίζει κατάλληλα τούς μάρτυρες αλλά και κάθε χριστιανό, ώστε νά ύποφέρει τίς δοκιμασίες και νά ύπομένει τίς θλίψεις. Παράλληλα εξαλείφει τό φόβο του θανάτου και ό πόνος μεταποιείται σέ χαρά. Η εύαγγελική διατύπωση: «ό ύπομείνας εις τέλος ουτός σωθήσεται»¹⁹, δέν είναι ουτοπική ή έξουθενωτική. Ό Άπόστολος Παύλος διατυπώνει μέ σαφήνεια ότι ό ίδιος ό Θεός είναι Έκείνος, ό Όποιος, μολονότι μάς δίδει τίς δοκιμασίες για τόν έλεγχο της πνευματικής μας έτοιμότητας και την προαγωγή μας στην πορεία της τελείωσης, μάς παρέχει και τη δύναμη για νά τίς ύπομείνουμε, έφόσον προσηλώσουμε τη σκέψη και τη ζωή μας σέ Έκείνον. Χαρακτηριστική είναι ή ακόλουθη, παραφρασμένη, διατύπωση από την Α΄ προς Κορινθίους έπιστολή: «ό Θεός,... ουκ έάσει ήμās πειρασθῆναι υπέρ ο̑ δυν(άμεθα), αλλά ποιήσει σύν τῷ πειρασμῷ και την έκβασιν του δύνασθαι ύπενεγκείν»²⁰. ■

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μωϋσέως Μοναχού Άγιορείτου, «Ό Άγιος Πόνος, Μαθητεία στην έπίσκεψη του πόνου στη ζωή μας», Έκδοση Κέντρου Βιοϊατρικής Ήθικης και Δεοντολογίας, Άθήνα 2005, σελ. 22.
2. «Σύγχρονον Λεξικόν της Έλληνικής Γλώσσας»,

Έπιτροπή Φιλολόγων, Έκδόσεις Άτλας, Άθήνα 1960, στο λήμμα ύποφέρω.

3. Ματζαρίδη Γεωργίου, «Χριστιανική Ήθική», Έκδόσεις Πουρναρά, 4η Έκδοση, Θεσσαλονίκη 1995, σελ. 491.

4. Για τη νοσογραφία της θλίψης, της λύπης, καθώς και τη θεραπευτική τους, βλέπε: Jean C. Larchet, «Η θεραπευτική των πνευματικών νοσημάτων. Εισαγωγή στην Άσκητική παράδοση της Όρθοδόξου Έκκλησίας», τ. Α΄, Μετάφραση Χ. Κούλας, Έκδόσεις Άποστολικής Διακονίας, 2η Έκδοση, Άθήνα 2009, σελ. 299-314· του ίδιου, ό.π., τ. Β΄, σελ. 270-299.

5. Μαξίμου Όμολογητού, «Έκατοντάδα διαφόρων κεφαλαίων», (6, 3), Φιλοκαλία των ιερών Νηπτικών, τ. Β΄, Έκδόσεις Τό Περιβόλι της Παναγίας, 3η Έκδοση, Άθήνα 1991, σελ. 216.

6. Γεωργίου Μαντζαρίδη, ό.π., σελ. 493.

7. Μαξίμου Όμολογητού, «Πρός Θαλάσιον», PG 90, 628BC.

8. Ό.π., σελ. 215 § 35.

9. Μαξίμου Όμολογητού, ό.π., σελ. 157 § 53.

10. Ίώβ 42, 10-12.

11. Αρχιμανδρίτου Νικολάου Ίωαννίδη, «Η ανθρώπινη ασθένεια και ό πόνος στην Πατερική Θεολογία», «Η ύγεια και ή ασθένεια στη Λειτουργική ζωή της Έκκλησίας», Πρακτικά Ι΄ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου στελεχών Ίερών Μητροπόλεων (Βόλος, 20-22/10/2008), Έκδόσεις Κ.Ε.Ε.Μ.Υ.Ε.Ε., Σειρά: Ποιμαντική Βιβλιοθήκη 21, Άθήνα 2009, σελ. 99.

12. Άνωνύμου, «Γέρων Πορφύριος – Γέρων Παΐσιος: Δοκιμασίες – Άρρώστιες: ψυχικά νοσήματα – καρκίνος – άναπηρία. Η άντιμετώπισή τους και τό βαθύτερο νόημα της ζωής», Έπιμέλεια: Α. Μαυροκέφαλου, Π. Φαγγελάκη, Άλεξανδρούπολη 2011, σελ. 32.

13. Άνωνύμου, «Γέρων Πορφύριος – Γέρων Παΐσιος: Δοκιμασίες – Άρρώστιες: ψυχικά νοσήματα – καρκίνος – άναπηρία. Η άντιμετώπισή τους και τό βαθύτερο νόημα της ζωής», Έπιμέλεια: Α. Μαυροκέφαλου, Π. Φαγγελάκη, Άλεξανδρούπολη 2011, σελ. 56-57.

14. «Τάς γάρ άρρωστίας, διά την ύγείαν της ψυχής έπάγει ό Θεός», Ίσαάκ του Σύρου, Λόγος 5, Έκδόσεις Ί. Σπετσιέρη, σελ. 24.

15. Ματζαρίδη Γεωργίου, ό.π. π., σελ. 494.

16. Μωϋσέως Μοναχού Άγιορείτου, «Ό Άγιος Πόνος, Μαθητεία στην έπίσκεψη του πόνου στη ζωή μας», Έκδοση Κέντρου Βιοϊατρικής Ήθικης και Δεοντολογίας, Άθήνα 2005, σελ. 26.

17. Αρχιμανδρίτου Μακαρίου Γρινιεζάκη, «Πράκτικη των Θλιβομένων», Έκδόσεις τό Παλήμψιστον, 3η Έκδοση, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 9

18. Μωϋσέως Μοναχού Άγιορείτου, ό.π. π., σελ. 33.

19. Μαρ. 13, 13· Ματθ. 10, 22· 24, 13.

20. Α΄ Κορ. 10, 13.

Πόνος: πρόκληση αγάπης και ωφέλειας

του Γέροντος Μωϋσέως, του Αγιορείτου

Ένας άνθρωπος πού υποφέρει είναι πάντοτε συμπαθής. Ο Ντοστογιέφσκυ λέει πώς τό ζήτημα ενός ανθρώπου πού πονά είναι ιερό. Είναι γεγονός πώς ό πόνος δέν ωφελεί πάντα τόν πονεμένο. Ένας παρατηρητής ενός πάσχοντος σπάνια συμμετέχει πολύ στό άλγος του. Είναι ένας άπλός θεατής, πού μπορεί νά συγκινείται καί νά λέει δυό λόγια συμπαθείας, αλλά δέν βιώνει τό μαρτύριο του άλγοῦντος. Ο πόνος σάν θέαμα μπορεί νά συγκινήσει κάποιον καί νά αισθανθεί τήν ιερότητά του. Έναν πού υποφέρει είναι ανάγκη νά τόν συνδράμω κατά τό δυνατόν. Νά προσπαθήσω νά έμβαθύνω στό μυστήριο του πόνου του. Ο πόνος είναι έγερτήριο σάλπισμα πρós άφύπνιση, έγρήγορση καί ανάταση.

Ο έκ δεξιών ληστής του σταυρού του Χριστού μετανόησε, βοηθήθηκε καί σώθηκε. Ο έξ άριστερών ληστής τά ίδια έβλεπε καί άκουγε, τό ίδιο πονούσε, αλλά δέν θέλησε νά συνεισθελεί. Ο πόνος δέν του έγινε ιατρός. Στην ώραία ευαγγελική παραβολή του καλού Σαμαρείτη, ό συμπαραστάτης του πληγωμένου ανθρώπου, πού συναντά στον δρόμο του, του ληστεμένου καί ήμιθανούς, δέν τόν κουράζει μέ διάφορες καί πολλές έρωτήσεις, από ποῦ κρατά ή σκούφια του, πόθεν έρχεται καί ποῦ υπάγει, τί κάνει, μέ τί ασχολείται, πώς αισθάνεται καί τί επιθυμεί, αν είναι καλός, έντιμος, ήθικός, σοβαρός, αλλά πρόθυμα συντρέχει στό πάθημά του. Ο άληθινός πιστός δέν ζητά πιστοποιητικά γιά νά συνδράμει, κατά τό δυνατόν, έναν πάσχοντα. Ένας ελεήμονας, πού πραγματικά λυπάται καί συμπονά τόν πονεμένο συνάνθρωπό του, δέν τόν βλέπει άφ' ύψηλου, μέ οίκτο, μέ ύπεροχή, ούτε ένδιαφέρεται γιά τό μέλλον του. Έχει μάθει νά ζεί έτσι, δέν μπορεί νά μήν αγαπά καί συμπονά. Τήν καλλιέργεια της καρδιάς του καί τή λεπτότητα της ψυχής του, του τήν έχει δωρίσει ή πλούσια χάρη του Πανάγαθου Θεού, πού θέλει όλους νά τούς σώσει μέ διάφορους τρόπους.

Ένας όρθολογιστής δέν μπορεί έπ' ουδενί νά συλλάβει στό νοῦ του τόν λόγο ότι στό πρόσωπο του κάθε φτωχοῦ, ασθενούς, φυλακισμένου, κυνηγημένου, κατηγορημένου καί άδικημένου μπορείς νά συναντήσεις τόν ίδιο τόν Χριστό. Ο Χριστός

αγαπά νά έμφανίζεται λιτά, άσημα, άδοξα, άφωτα, μακριά από πλατείες, κοσμοσυρροή, όχλοβοή, ταραχή καί διαφήμιση. Δέν ξέρω πώς νά τό πῶ, αλλά όπως έλεγε ένας σοφός, ό Χριστός άρέσκεται νά θέτει έμπόδια στη συνάντηση μαζί Του. Θέλει κατά κάποιο τρόπο νά έπιμείνεις ταπεινά. Προκαλεί καί προσκαλεί σέ μία συγκινητική περιπέτεια, σ' ένα άθλημα καί μία καλή άγωνία.

Η συμπάθεια καί ή συμπόνια, χαρακτηρίζουν τήν ευγένεια της ψυχής ενός ανθρώπου καί του χαρίζουν μία μυστική, άϋλη χαρά, πού λέει ό ποιητής καί οι άνθρωποι τή χαρακτηρίζουν ευτυχία. Τό κάθε καλό αν δέν γίνεται άθῶα καί ταπεινά χάνει τήν αξία του. Η αγιότητα έχει τά στοιχεΐα της αλήθειας, της αγάπης, της θυσίας, της ανιδιοτέλειας. Η αγιότητα είναι σπάνια, όμως ως μειοψηφία υπάρχει, συνήθως κρυμμένη. Οι άγιοι καί οι ήρωες κάποτε ταυτίζονται. Η ψευτοαγιότητα είναι μία μεγάλη άπάτη, ένα άνόσιο μασκαριλίκι, μία σκέτη ύποκρισία. Ο Θεός νά μάς φυλάει από τούς ψευτοαγίους, πού τρέχουν στους πονεμένους, γιά ν' άνέβουν τάχα οι πνευματικές τους μετοχές...

Οι πονεμένοι πού γογγύζουν, γκρινιάζουν, τρώγονται μέ τά ρούχα τους, είναι σκληροί καί άπαιτητικοί καί άπαιτούν οίκτο, άστοχοῦν καί χάνουν τό κέρδος της ευκαιρίας νά δοῦν βαθύτερα τόν έαυτό τους καί μέ μεγαλύτερη κατανόηση τούς άλλους. Ο Θεός παραχωρεί καί έπιτρέπει τόν πόνο στη ζωή των ανθρώπων παιδαγωγικά καί όχι τιμωρητικά καί έκδικητικά. Είναι συμπονετικός ιατρός χρωῶν, όρφανών, ασθενών, φτωχών, αναπήρων. Έλεεί δίχως νά ξεσυνερίζεται, νά ζητά ανταλλάγματα, τό μόνο πού θέλει είναι πίστη. Είναι ιδιαίτερα ευγενικός ό Χριστός πρós όλους. Ποτέ δέν έβρισε, δέν περιφρόνησε κανένα, δέν πείσμωνσε, δέν κάκιωσε, δέν προσβλήθηκε, δέν φέρθηκε μέ μικροπρέπεια.

Η Όρθοδοξία είναι μία πολυκλινική μέ άρχίατρο τόν Χριστό καί θεραπευτές τούς λειτουργούς του Ύψίστου. Έπειδή δέν αγαπούμε τήν άσκηση, μάς δίνει ό Χριστός τόν άκούσιο πόνο, πού άποτελεί μία παράξενη κατ' άρχάς, αλλά τελικά συγκλονιστική θεραπεία της πέτρινης καρδιάς μας καί μάς χαρίζει μία υπέρτατη ειρήνη, πού μάς κάνει νά αι-

Πόνος καί χαρά στόν τοκετό

τοῦ Ἀριστοφάνη Ζαμπακίδη, Δρ.Θ.

«Εἶναι καλό νά ὑποφέρουμε καί μέσα στά δά-
κρυα ὑπάρχει δύναμη, ἀλλά δέν εἶναι νά ὑποφέ-
ρουμε δίχως ἐλπίδα» (Φιλόσοφος Σ. Κίρκεγκωρ)

Εἰσαγωγικά

Πρίν ἀκόμη ἔρθει στή γῆ ἕνας νέος ἄνθρω-
πος, ἐμφανίζεται ὁ πόνος. Πόνος στή μη-
τέρα πού πρόκειται νά φέρει στόν κόσμο
ἕναν ἄνθρωπο, μιά νέα «εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ-Δημι-
ουργοῦ.

Ὁ χρόνος τῆς κυήσεως εἶναι χρόνος δύσκολος,
εἰδικά γιά τή μητέρα. Ἐννέα μήνες κυοφορεῖ ἐντός
τῆς ἕνα νέο βλαστάρι, ἀφοῦ ἀπό τή σύλληψη μέχρι
τὴν κύηση μέσα τῆς συντελεῖται ἕνα θαυμαστό γε-
γονός, ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἐμβρύου.

Ἡ μέλλουσα μητέρα περνᾷ ἀπό διάφορα στά-
δια. Λίγο πρίν ἐκδηλωθοῦν οἱ ὠδίνες τοῦ τοκετοῦ,
ἀνάμεικτα συναισθήματα καταλαμβάνουν τόν ψυ-
χικό τῆς κόσμο, λύπη καί πόνος. Μετά ὅμως ἀπό
τὴ γέννηση τοῦ παιδιοῦ ὑπάρχει χαρά. Πῶς καί
γιατί συμβαίνει τοῦτο; Κατὰ τὴν ἀναφορά μας καί
κατὰ τὴν περιγραφή τοῦ τοκετοῦ θά ἀντιληφθοῦμε
τί κρύβεται πίσω ἀπὸ τὸ «μυστήριο» αὐτό.

Α. Ἡ μορφοποιός ιδιότητα τῆς ἐγκύου

Μία ἐγκυος μητέρα ἴσως δέν ἀντιλαμβάνεται τὴ
δύναμη πού κρύβει μέσα τῆς τὴν περίοδο πού μορ-
φοποιεῖ, πλάθει δηλαδή καί ἐπηρεάζει τὴ διάπλαση
τοῦ παιδιοῦ τῆς σύμφωνα μέ τίς εἰκόνας, τίς σκέ-
ψεις, τὰ ὁράματα καί τὰ συναισθήματά τῆς. Οἱ εἰδι-
κοὶ ἐπιστήμονες ἀναφέρουν ὅτι ὁ ψυχικός κόσμος
τῆς μητέρας μεταφέρεται στό ἐμβρυο καί γι' αὐτό
συνιστοῦν ἡρεμία, γαλήνη, εἰρήνη ψυχική, χαρά καί

συνομιλία μέ τὸ παιδί πού κυοφορεῖ. Νά θυμηθοῦμε
ἐδῶ τὴ σκηνή κατὰ τὴν ὁποία ἡ Μαριάμ, ἡ Μητέρα
τοῦ Κυρίου μας, λίγες ἡμέρες μετὰ τὸν Εὐαγγελι-
σμό πῆγε στὴν ὄρεινὴ Ἰουδαία. Ὅταν μπῆκε στό
σπίτι τοῦ Ζαχαρία καί τῆς Ἐλισάβετ καί τὴν ἀσπά-
στηκε, ἀναπήδησε τὸ βρέφος, δηλ. ὁ Ἰωάννης ὁ
Πρόδρομος, μέσα στὴν κοιλία τῆς μητέρας του. Καί
τότε γέμισε ἡ Ἐλισάβετ μέ Πνεῦμα Ἅγιον καί ἐξ
αἰτίας τῆς μεγάλης χαρᾶς καί τῆς ἐκπληξῆς τῆς
φώναξε μέ μεγάλη φωνή καί εἶπε: Εἶσαι εὐλογη-
μένη ἀπὸ τὸν Θεό ἐσὺ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη
γυναίκα. Καί εἶναι εὐλογημένο καί τὸ ἐμβρυο πού
βλάστησε στὴν κοιλία σου ὡς καρπὸς ἀχραντος καί
παρθενικός¹.

Πάμπολλα παραδείγματα (καλὰ ἢ κακὰ) ἀπὸ τὴ
ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ἀναφέρονται στὴ μορφοποιί-
ση πού κάνει ἡ μέλλουσα μητέρα στό ἐμβρυό τῆς.
Αὐτὸς ὁ ὁραματισμὸς τῆς ἐγκύου γιά τὸ παιδί τῆς,
νά τὸ βλέπει δηλ. μέ τὰ μάτια τῆς φαντασίας τῆς
ὡς ἐνήλικο, ὑγιή, χαριτωμένο ἄνθρωπο, μέ ἀρετές,
μέ χαρίσματα, σπουδαῖο ἄνθρωπο, γεμάτο ἀγάπη
καί καλωσύνη, μέ ἐξυπνάδα, μέ δυναμισμό καί διά-
θεση προσφορᾶς στοὺς ἀνθρώπους, χαράσσει
βαθιά στὴν ψυχὴ του αὐτὲς τίς σπουδαῖες ἀρετές,
τίς ὁποῖες θά προσπαθήσει νά τοῦ μεταδώσει στὴ
διάρκεια τῆς ψυχοσωματικῆς του ἀνάπτυξης, στὴ
διάρκεια τῆς ζωῆς του. Γι' αὐτὸ οἱ λεγόμενοι Ἐξε-
λικτικοὶ Ψυχολόγοι ἀποδίδουν μεγάλη βαρύτητα
στὴν περίοδο τῆς κυοφορίας τοῦ ἐμβρύου. Γράφει
ἕνας σύγχρονος εἰδικὸς ἐπιστήμονας: «Ἡ ἐξέλιξη

(συνέχεια ἀπὸ τὴν προηγούμενη σελίδα)

σθανόμεθα ἀληθινὰ, ἐλεύθερα, μακάρια παιδιά τοῦ
Θεοῦ. Μέσα ἀπὸ τὸν πόνο γεννιέται τὸ δάκρυ τῆς
μετάνοιας καί ἡ θερμὴ τῆς ἰκεσίας. Στὸ κρεβάτι τοῦ
πόνου, πηγάζουν οἱ ὠραιότερες προσευχές. Ὁ

πόνος εἶναι τελικὰ γιατρικό. Οἱ πονεμένοι εἶναι
πλούσια εὐλογημένοι. Μακάριοι οἱ ὑπομένοντες
ἀδιαμαρτύρητα, ἐλπιδοφόρα καί νικηφόρα τὸ με-
γάλο μαρτύριο καί μυστήριο τοῦ πόνου...■

του ανθρώπου δεν αρχίζει από τη στιγμή της γέννησης, αλλά από τη στιγμή της σύλληψης, δηλαδή από τη στιγμή που ενώνεται ένα σπερματοζωάριο με ένα ωάριο. Η ένωση αυτή οδηγεί στην έναρξη του πρώτου σταδίου εξέλιξης του ανθρώπου, που λέγεται στάδιο του ώokuττάρου. Το στάδιο αυτό διαδέχεται αμέσως ή έμβρυακή περίοδος, ή όποια διαρκεί μέχρι και την 7η εβδομάδα»².

Β. Η ανάπτυξη του εμβρύου και η προγεννητική αγωγή

Η ψυχική κατάσταση της έπιτοκης μητέρας και η αντιμετώπιση του εμβρύου παίζουν σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη του παιδιού της. Σύγχρονες έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η έγκληματικότητα των νέων οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην υπερβολική νευρικότητα και ταραχή της έγκυου μητέρας τους. Ο αρχαίος φιλόσοφος Πλάτων (427-347 π.Χ.) αναφέρεται με καθαρή σκέψη στο διάστημα της τεκνοποίησης και προτρέπει τις μητέρες να προσέχουν πολύ και να μην κάνουν κάτι που θα βλάψει την υγεία του εμβρύου. Σε μία κοινωνιολογική του μάλιστα τοποθέτηση στο βιβλίο του «Νόμοι» σημειώνει: «*Η έγκυος δεν πρέπει να διαπράττει βιαιότητες και άδικιες, αφού όλα αυτά αποτυπώνονται στα σώματα και τις ψυχές των παιδιών τους που ομοιάζουν με τους γεννήτορές τους και γίνονται δυστυχισμένα πλάσματα*». Και προτρέπει με σοφία: «*Πρέπει να προσέχει κανείς ιδιαίτερα τις γυναίκες στη διάρκεια της έγκυμοσύνης τους, ώστε η έγκυμονοῦσα να μην διαβιοῖ ούτε με πολλές ήδονες, ούτε με πάθη, ούτε με λύπες, αλλά να ζει κατά τον χρόνο αυτό, τιμώντας τον, με χαρά, με πραότητα και με καλή ψυχική διάθεση*»³.

Σημαντική θεωρείται από τους έπιστήμονες και η υγιεινή διατροφή της έγκυου. Το αίμα της μητέρας «*χτίζει*» τον οργανισμό του παιδιού. Για το λόγο αυτό συνιστούν η διατροφή της να περιλαμβάνει άφθονα φρούτα, λαχανικά, αναποφλοιώτα δημητριακά, ώμους ξηρούς καρπούς (ιδίως αμύγδαλα και μαῦρες σταφίδες), ψάρι, μαῦρο ψωμί και ώμο έλαιόλαδο. Ακόμη συνιστούν να αποφεύγει τό κάπνισμα, τό οινόπνευμα και τά διεγερτικά ποτά (καφέ, κόκα-κόλα κ.λ.π.).

Βάσιμα ισχυρίζονται οι έπιστήμονες ότι τό έμβρυο αισθάνεται τό χάδι της μητέρας και του πατέρα πάνω από την κοιλιά και στρίβει όλόκληρο για να φθάσει στο χέρι τους... Ιδιαίτερα ανεπτυγμένες σ' αυτό είναι οι αισθήσεις της αφής, της γεύσης και της ακοής. Τό έμβρυο αισθάνεται και βίω-

νει ταυτόχρονα τά συναισθήματα, τίς σκέψεις, τούς φόβους, τίς λύπες και τίς χαρές της μητέρας του. Αισθάνεται προπαντός τη στάση της μητέρας απέναντί του. Πόσο καθοριστική για την αρχική ανάπτυξη του εμβρύου και τη μελλοντική του εξέλικτική πορεία είναι ή στάση των γονέων του γι' αυτό!

Στό έρώτημα των γονέων, τί πρέπει να κάνουν για να βοηθούν την αρμονική φυσική, ψυχική και πνευματική διάπλαση του παιδιού τους, ή έπιστημονική και έρευνητική άποψη είναι σαφής και τεκμηριωμένη. Σύμφωνα με τόν Καθηγητή Ί. Παρασκευόπουλο, «*Εκείνος που έχει παραμελήσει αυτή την πρώτη σπουδαία αγωγή του παιδιού, μοιάζει με τόν θεατή θεατρικής παράστασης που έχασε την πρώτη πράξη*». Η πρώτη πράξη όμως της ζωής του εμβρύου δεν χάνεται από την μητέρα εκείνη που έμβαθύνει στο μυστήριο της ζωής του ανθρώπου. Οι όποιες δυσκολίες της ζωής και κυρίως οι πόνοι την περίοδο της κύησης όταν αντιμετώπιζονται με πίστη στην Πρόνοια και στο Πάνσοφο σχέδιο του Πατέρα και Παιδαγωγού Κυρίου μας Ίησου Χριστού, ανοίγουν μία νέα προοπτική για τούς γονείς και μετατρέπονται σε στάδιο πνευματικού άγωνα. Εκεί οι γονείς μπορούν να γνωρίσουν καλύτερα τόν έαυτό τους, τίς ψυχικές τους δυνάμεις, τίς δυνατότητες, τίς άντοχές, τά όριά τους και τά τάλαντα που τούς έδωσε ο Θεός για να ζήσουν τόν γάμο ως κοινωνία άγάπης. Να βιώσουν τό μυστήριο της τεκνογονίας ως έκφραση της μετοχής τους στο δημιουργικό έργο του Θεού.

Γ. Πόνος και χαρά στην έπιτοκη

Έχει προαναγγελθεί ο πόνος και ή λύπη που καταλαμβάνει την ψυχή και τό σώμα της έπιτοκης γυναίκας. Όταν τό πρωτόπλαστο ζεύγος παρέβη την έντολή του Θεού, δέχθηκε τη φιλόανθρωπη και πάνσοφη προτροπή του Δημιουργού. Ιδιαίτερα δέ όταν ο Θεός στράφηκε προς τη γυναίκα, της είπε: «*έν λύπαις τέξη τέκνα*»⁴. Της είπε με άλλα λόγια: «*Εγώ θέλησα έξ αρχής να έχεις ζωή χωρίς πόνους και ταλαιπωρίες. Τώρα όμως, έπειδή παρήκουσες την έντολή μου, θα αυξήσω υπερβολικά και θα καταστήσω σφοδρές τίς θλίψεις και τίς στενοχώριες σου κατά την έγκυμοσύνη, και τά βάσανά σου για την ανατροφή των παιδιών σου. Όλη ή ζωή σου θα είναι ζυμωμένη με λύπες. Με όδύνες και πόνους θα γεννάς τά τέκνα σου*».

Την ψυχική κατάσταση της έγκυου περιγράφουν σύγχρονοι ψυχολόγοι ως έξης: «Οι ψυχικές καταστάσεις της μητέρας, όπως είναι οι καταθλίψεις, οι

καταστάσεις φόβου και ή αυξημένη έκκριση αδρεναλίνης, είναι ένδεχόμενο να έπηρεάζουν αρνητικά τό παιδί...». Μέ τήν έναρξη του τοκετού έχουμε τίς πρώτες ώδίνες. Καί γι' αυτές γίνεται λόγος από Αυτόν πού είναι Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΚΑΙ Η ΖΩΗ τών ανθρώπων. Ό Κύριος χρησιμοποιεί τόν παραβολικό λόγο πρός τούς μαθητές Του. Λίγο πρίν από τό σωτήριο Πάθος και θέλοντας να άμβλύνει τόν πόνο και τή λύπη πού θα αισθανθούν οι μαθητές Του από τή σταυρική Του θυσία, τούς λέγει: «*Η γυνή όταν τίκτη, λύπην έχει, ότι ήλθεν ή ώρα αυτής· όταν δέ γεννήσῃ τό παιδίον, ούκέτι μνημονεύει τῆς θλίψεως διά τήν χαράν ότι έγεννήθη άνθρωπος εις τόν κόσμον*»⁵. Καί έσεις οι μαθητές μου, λέγει ό Χριστός, όταν θα σταυρώνομαι, θα αισθανθείτε πόνο και λύπη για τόν άποχωρισμό μας. Άλλά μή στενοχωρηθείτε υπερβολικά, διότι μέ τήν Άνάστασή μου «*ή λύπη ύμῶν εις χαράν γενήσεται*».

Ποιά, λοιπόν, είναι τα βαθύτερα παιδαγωγικά μηνύματα του Θεού πρός τό δημιουργήμα του, τήν γυναίκα, όταν βρίσκεται στίς δύσκολες ώρες του πόνου κατά τόν τοκετό; Η αίσθηση τών ωδίνων δέν είναι πάντοτε άντιληπτή. Στην πρωτότοκη οι προπαρασκευαστικές ώδίνες συνήθως κρατούν όλο τόν τελευταίο μήνα χωρίς αυτό να σημαίνει και έναρξη του τοκετού. Άπλως είναι προειδοποιητικές ώδίνες και προπαρασκευάζουν τήν έπίτοκη, ώστε να λάβει τά μέτρα της. Ψυχοσωματική θα λέγαμε προετοιμασία.

Μέ τίς ώδίνες προετοιμάζεται κυρίως σωματικά ή γυναίκα, ώστε τό έμβρυο να έξέλθει προετοιμασμένο για να άντιμετωπίσει τόν καινούργιο κόσμο. Θαυμάζει και άπορεί εκείνος πού μελετάει τόν τρόπο πού όλα προετοιμάζονται μέ σοφία για τή γέννηση ενός ανθρώπου. Πόσο όμορφα περιγράφει ό ιερός Χρυσόστομος τή στιγμή τῆς κύησης. «Όταν τό παιδί γλιστράει από τή μήτρα και κατεβαίνει από τήν κοιλιά, βγάζει τήν πρώτη κραυγή μέ δάκρυα... Έπειδή ή είσοδος στη ζωή γίνεται μέ θρήνους, μέ δάκρυα ή άρχή, προαναγγέλλοντας πονεμένο τό μέλλον τῆς ανθρώπινης φύσης». Καί συνεχίζει μέ τό έρώτημα: «Γιατί κλαίει τό παιδί έρχόμενο στο φώς;». Η άπάντηση σύμφωνα μέ τόν ίδιο πατέρα είναι: «Γιά τό λόγο ότι, πρίν μέν τήν άμαρτία (τῆς παρακοῆς) ό Θεός έλεγε αυξάνεσθε και πληθύνεσθε, πού σήμαινε εύλογία. Μετά δέ τήν άμαρτία έλεγε' μέ πόνους θα γεννᾷς τά παιδιά σου, ση-μάδι τιμωρίας»⁶.

Όρισμένοι χριστιανοί φοβούνται να μιλήσουν στά παιδιά τους και μάλιστα όταν αυτά προετοιμάζονται για τόν γάμο, για γεγονότα πού θα συμ-

βοούν στη ζωή τους. Υπάρχουν νέες πού δέν άκουσαν ποτέ από τούς μητέρες του πώς γίνεται ή προετοιμασία για τήν έγγαμη ζωή, για τή συμπεριφορά τους όταν μείνουν έγκυες και τά συνακόλουθα. Έδω τόν λόγο τόν έχει ό Μέγας Άθανάσιος: «Κανένα άπ' όσα μάς δόθηκαν για χρήση από τόν Θεό είναι κακό. Γιατί όλα όσα προέρχονται από τόν Θεό είναι καλά, και μάλιστα πολύ καλά. Τό μόνο κακό είναι ή κατάχρηση, πού έξαρτάται από τό δικό μας αυτεξούσιο»⁷.

Οι ώδίνες, λοιπόν, οι πόνοι, οι στενοχώριες, ή έπιλόχειος κατάθλιψη από τό ένα μέρος και ή χαρά για τή συμβολή στη δημιουργία ενός νέου ανθρώπου από τήν άλλη συμπλέκονται μέ ένα περίεργο τρόπο. Κρύβεται κάτι πίσω από αυτά; Στην άπορία μας άπαντά ή άγιοπνευματική διδασκαλία τῆς Έκκλησίας, ή όποία μάς οδηγεί στα παιδαγωγικά μηνύματα του πόνου και τή θέση του στη ζωή τών ανθρώπων.

Άπό τόν Κύριο χρησιμοποιείται τό παράδειγμα τῆς έπίτοκης γυναίκας για να δείξει τό αίφνίδιο και άναπόφευκτο τών ωδίνων. Η ιδέα όμως τῆς χαράς πού ακολουθεί μόνον έδω συναντάται, θα γράψει και πάλι ό «χρυσούς τήν γλώτταν», ό άγιος Ίωάννης ό Χρυσόστομος. Άν και ή ζωή τών παιδιών πολλές φορές προκαλεί θλίψη και στενοχώριες στους γονείς εν τούτοις χαίρονται μέ τή γέννηση τών παιδιών τους. Τί θαυμάσια συναισθήματα ζούν οι μητέρες πού άξιώνονται από τόν Θεό να φέρουν στον κόσμο «είκόνες» του Θεού!

Ό πόνος τῆς έγκυος δέν είναι εύκολη υπόθεση. Δέν έξορκίζεται μέ πρόχειρες συνταγές εύκολης ύπομονῆς, αλλά μέ ουσιαστική και θερμή σχέση μέ τόν Σταυρωθέντα και Άναστάντα Χριστό, καθώς και μέ τήν έπίκληση τών πρεσβειών τών μεγάλων άγωνιστών του πόνου, τών μεγαλομαρτύρων, παρθενομαρτύρων, νεομαρτύρων, τών όσίων και τών όμολογητών. Ίδιαίτερα μέ τίς σωστικές πρεσβείες τῆς Υπεραγίας Θεοτόκου, τῆς στοργικής μητέρας όλων τών θλιβομένων και καταπονουμένων, τῆς μοναδικῆς έλπίδας τών άπελπισμένων, τῆς χαράς τών χριστιανών. Αυτῆς πού έχει δύναμη και εισακούεται πιό πολύ από τόν Υίο και Θεό της.

Έπίλογος

Η κάθε περίπτωση πόνου είναι διαφορετική από άνθρωπο σε άνθρωπο. Γράφει σε σχετικό βιβλίο του ό Άγιορείτης Γέροντας Μωυσῆς: «Κάθε περίπτωση πόνου είναι προσωπική, ιδιαίτερη, σημαντική για τόν ίδιο τόν άνθρωπο, πρωτόγνωρη ίσως, άσύγκριτη μέ όποιο άλλο μικρότερο ή μεγα-

Γιά τούς ἀδελφούς μας μέ ειδικές ανάγκες

τοῦ Πρωτ. Βασιλείου Θερμοῦ

1 Ὡς ψυχίατρος ἀλλά καί ὡς ἱερέας, καλεῖστε πολλές φορές νά ἔρθετε σέ ἐπαφή μέ ἄτομα μέ ειδικές ανάγκες. Τί ἀποκομίζετε ἀπό τήν ἐπικοινωνία σας μέ αὐτούς τούς ἀνθρώπους; Πῶς ἀντιμετωπίζουν τή ζωή; Ποιά τά συναισθήματα ἑνός τέτοιου ἀτόμου;

Φυσικά τά συναισθήματα ποικίλλουν, ἀπό τόν φυσιολογικό ψυχισμό μέχρι ντροπή, μειονεξία, ἀπόγνωση, φθάνοντας μέχρι ψυχιατρικές διαταραχές. Αὐτό ἐξαρτᾶται ἀπό τό εἶδος τῆς ἀναπηρίας τους (διανοητική ἢ σωματική), ἀπό τήν ἀντιμετώπιση πού αὐτή εἶχε μέχρι τώρα, ἀπό τήν ποιότητα τῶν σχέσεων μέσα στήν οἰκογένεια, ἀπό τίς χαρακτηρισολογικές τους ιδιαιτερότητες καί πολλούς

ἄλλους παράγοντες. Ἴσως ἓνα καίριο λάθος πού σταθερά κάνουμε εἶναι νά ὁμαδοποιῶμε αὐτούς τούς ἀνθρώπους σά νά ἀντιδρῶν δῆθεν μέ κάποιο καθορισμένο τρόπο. Ἔτσι ὅμως παραγνωρίζουμε τή μοναδικότητα τοῦ κάθε προσώπου. Γιά νά τό καταλάβουμε αὐτό ἄς σκεφθοῦμε πῶς θά αἰσθανόμαστε ἂν κάποιοι ἐκτός Ἐκκλησίας ἀπέδιδαν σέ μᾶς τούς πιστούς παρόμοιες ιδιότητες, σά νά ἤμαστε μία ὁμοιογενής ομάδα. (Πρᾶγμα πού κάνουν ὀρισμένοι ἀφοῦ ἀντιμετωπίζουν τήν πίστη σάν ἀναπηρία!)

2 Σίγουρα αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ἀντιμετωπίζουν σημαντικά προβλήματα μέ πρωταρχικό αὐτό τῆς υγείας τους, σωματικῆς καί ψυχικῆς. Αὐτό τό

(συνέχεια ἀπό τήν προηγούμενη σελίδα)

λύτερο πόνο. Εἶναι καθαρά δικός μου σταυρός, τό δικό μου φορτίο, ὁ δυνατός πειρασμός, ὅπου κρίνομαι, ἐξετάζομαι καί προβιβάζομαι ἤ μή⁸. Στή συνέχεια ἀναφέρει τό παράδειγμα ἑνός σπουδαίου ἀσκητῆ καί ὁμολογητῆ, τοῦ ἁγίου Μαξίμου, τόν ὁποῖο οἱ ἀνόσιοι εἰκονομάχοι τοῦ ἔκοψαν τή γλώσσα καί τό χέρι, γιά νά μή ὁμιλεῖ καί γράφει. Λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος: «Αἰτία τῆς πτώσεως τῶν πρωτοπλάστων ἦταν ἡ γέυση τῆς ἁμαρτίας, πού τούς μετέδωσε ὁδύνη».

Καί πῶς μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος καί ἡ ἐπίτοκη νά ἐλευθερωθεῖ ἀπό τήν ὁδύνη πού τήν ταλαιπωρεῖ; Χρειάζεται νά κοπιάσει, νά πονέσει, νά ἀγωνισθεῖ. Χρειάζεται νά στρέψει ὅλη τήν προσοχή της καί νά παραδοθεῖ ὁλοκληρωτικά στό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἡ ἐπίτοκη ὑπομένει τόν πόνο καί εὐχαριστιακά καί δοξολογικά προσεύχεται γι' αὐτό πού θά τῆς χαρίσει ὁ Θεός, τότε ἐνισχύεται, παραμυθεῖται καί αἰσθάνεται τό ἔλεος τοῦ Παναγάρχου Κυρίου.

Τίς δύσκολες στιγμές τοῦ τοκετοῦ, ἀλλά καί τῆς ἐπιλόχειας πορείας της ἡ γυναίκα μπορεῖ νά ζήσει τήν οὐράνια γλυκύτητα. Καταρτίζοντας μέ ὑπομονή καί προσευχή τόν ἑαυτό της ἰσχυροποιεῖ καί τό βρέφος της, τό ὁποῖο παίρνει τά μηνύματά της ἀκουμπώντας καί θηλάζοντας ἀπό τό στήθος τῆς μητέρας του, καθὼς ἀπό ἐκεῖ ἡ μητέρα μεταγγίζει ὅλη τήν ἀγάπη καί τή στοργή της στό παιδί της. Ἔτσι ὁ πόνος τῆς ἐπίτοκης μετατρέπεται κατά πε-

ρίεργο τρόπο σέ χαρά, ἀφοῦ μέσα ἀπ' αὐτόν νοηματοδοτεῖ καλύτερα τή ζωή της, ὠριμάζει πνευματικά καί δημιουργεῖ οὐσιαστική σχέση μέ τόν Δημιουργό της πού εἶναι καί Δημιουργός τοῦ νέου βλαστοῦ, τοῦ παιδιοῦ της. ■

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Λουκ. 1, 39-42.
2. Δ. Ζάχαρη, *Ψυχολογία τῆς βρεφικῆς καί νηπιακῆς ἡλικίας*, Ἀθήνα 2003, σσ. 79-80. Οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας δέν ἀνέπτυξαν συστηματικά τό θέμα τῆς ἔνωσης τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλά συχνά γίνεται λόγος, ὅταν ἀναφέρονται σέ αἰρετικές διδασκαλίες περί ψυχῆς ἢ στό θέμα τῶν ἀμβλώσεων. Λεπτομέρειες ὁ ἀναγνώστης στή μελέτη του θεολόγου-συγγραφέα Νικολάου Βασιλειάδη μέ τίτλο «Πότε 'ἐμψυχοῦται' τό ἀνθρώπινο ἔμβρυο; Ἡ ὥρα μηδέν τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς», ἐκδ. «Σωτήρ», Ἀθήνα.
3. Πλάτωνος, *Νόμοι*, ΣΤ'.
4. Γέν. 3, 16.
5. Ἰωάν. 16, 21.
6. Ἱ. Χρυσόστομος, *Ὅτι χρήσιμος ἡ τῶν Γραφῶν ἀνάγνωσις...*, P.G. 51, σελ. 97.
7. Μ. Ἀθανασίου, *Πρός τινά πολιτικόν...*, ΒΕΠΕΣ 35, σελ. 204.
8. Μωϋσέως Μοναχοῦ Ἀγιορείτου, «Ὁ Ἅγιος Πόνος, Μαθητεία στήν ἐπίσκεψη τοῦ πόνου στή ζωή μας», Ἔκδοση Κέντρου Βιοϊατρικῆς Ἠθικῆς καί Δεοντολογίας, Ἀθήνα 2005

πρόβλημα αποτελεί εμπόδιο στην κοινωνικοποίησή τους; Διστάζουν να δημιουργήσουν διαπροσωπικές σχέσεις; Έχουν τη δυνατότητα να κοινωνικοποιηθούν ή είναι απλώς και μόνο ζήτημα θέλησης;

Όρισμένοι, αυτοί που βοηθήθηκαν να αντιμετωπίσουν την αναπηρία τους πιο φυσικά, κοινωνικοποιούνται αρκετά καλά. Υπάρχουν ακόμη πολλοί, όμως, οι οποίοι παραμένουν θύματα καθυστερημένων αντιλήψεων, καθώς και της ντροπής της οικογένειας, όποτε κλείνονται στο σπίτι. Και να θέλουν είναι δύσκολο να δημιουργήσουν διαπροσωπικές σχέσεις: άλλοτε τους εμποδίζει η ίδια ή αναπηρία, ενώ άλλοτε ο περίγυρος αισθάνεται άμηχανία μαζί τους ή (αντίθετα) προστατευτισμό, όποτε οι φιλίες δυσκολεύονται.

3 Πώς αντιμετωπίζουν οι γονείς την απόκτηση παιδιών με διανοητική καθυστέρηση ή οποιαδήποτε άλλη αναπηρία; Θεωρούν την ύπαρξη τέτοιων παιδιών στίγμα για την κοινωνική αποδοχή της οικογένειάς τους;

Κάθε τέτοιο παιδί τραυματίζει την αυτοεικόνα των γονέων, σε βαθμό ανάλογο βέβαια με την ωριμότητά τους. Όλοι μας φανταζόμαστε ότι θα αποκτήσουμε υγιή και έξυπνα παιδιά, διότι αυτό συντελεί στην αυτοεκτίμησή μας. Μία τέτοια αιφνίδια εξέλιξη αποτελεί πλήγμα σε αυτήν, και χρειάζεται έντονη προσωπική σχέση με τον Θεό καθώς και άριστη σχέση του ζευγαριού προκειμένου να επυλωθεί το τραύμα και να μην επηρεαστεί πάρα πολύ η ζωή της οικογένειας μέσα και έξω από το σπίτι. (Φυσικά σε κάποιο βαθμό θα επηρεαστεί).

4 Οι άνθρωποι που έχουν κάποια αναπηρία, πόσο ελεύθεροι είναι στη λήψη αποφάσεων για τη ζωή τους; Μήπως επειδή βρίσκονται στο επίκεντρο της μέριμνας των οικείων τους ή δυνατότητα ενεργητικής συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων περιορίζεται σε διαφορετικά πρότυπα με άλλη κατεύθυνση από αυτή που επιθυμούν; Συντελεί αυτό στην ανάδειξη της δικής τους προσωπικότητας; Ποιός είναι ο ρόλος του οικογενειακού περιβάλλοντος στην προσπάθεια ενός τέτοιου ατόμου να όρθοποδήσει;

Ένα σοβαρό πρόβλημα παραμένει η ψυχολογική ανωριμότητα των κινητικά ανάπηρων. (Στη διανοητική καθυστέρηση ή στον αυτισμό είναι ανέφικτο να ελπίσουμε ψυχολογική ωριμότητα). Επειδή πράγματι βρίσκονται στο επίκεντρο της μέριμνας των οικείων τους συχνά αυτό συντελεί σε

παρασιτική βίωσή τους στη σκιά των γονέων, της μητέρας συνήθως. Οι ψυχικές τους δυνάμεις δεν αναπτύσσονται και η εξάρτηση γίνεται απόλυτη, μεγαλύτερη και από εκείνη που είναι αναπόφευκτη λόγω της αναπηρίας. Έτσι ενίοτε ο ψυχισμός της μητέρας και του παιδιού γίνονται ένα, με δυσμενείς συνέπειες για τη ζωή της υπόλοιπης οικογένειας. Ό άλλος σύζυγος και τα άλλα παιδιά αισθάνονται παραμελημένα. Μερικές φορές το όλο θέμα καταλήγει σε ανωριμότητα ολόκληρης της οικογένειας.

Θυμάμαι μία νέα κοπέλλα με σπαστική τετραπληγία που είχε μία αφοσιωμένη μητέρα. Όταν η μητέρα όμως χρειάστηκε να εισαχθεί στο νοσοκομείο για μία επέμβαση, η κοπέλλα εμφάνισε ψυχωσική κρίση, αφού στερήθηκε ξαφνικά μία προέκταση του εαυτού της. Επίσης θυμάμαι μία μητέρα της οποίας το επί χρόνια παράλυτο παιδί πέθανε. Έμεινε για καιρό σε κατάθλιψη, απρόθυμη να φροντίσει σύζυγο και παιδιά. Έλεγε πως η ζωή της δεν είχε πιά νόημα. Θά έλεγε κανείς πως είχε ταυτίσει την ύπαρξή της με το άρρωστο παιδί. Ευτυχώς τα πράγματα δεν εξελίσσονται πάντα τόσο άσχημα.

5 Ποιά θεωρείτε ότι είναι η καλύτερη αντιμετώπιση τέτοιων ατόμων; Σέ ιδρύματα ειδικής φροντίδας ή στο σπίτι τους από την οικογένειά τους;

Δύσκολο να απαντηθεί αυτό. Σε πολλές περιπτώσεις η φροντίδα στο σπίτι είναι έφικτη, όποτε το άτομο αυτό θα λάβει την πρέπουσα περίθαλψη. Ακόμη περισσότερο, θα λάβει αγάπη, αλλά και η οικογένεια θα έχει τη δυνατότητα να δώσει αγάπη. Η φροντίδα στο σπίτι μπορεί να γίνει αφορμή πνευματικής προόδου και αγιότητας. Όμως υπάρχουν περιπτώσεις όπου η ζημιά στην οικογένεια θα είναι σοβαρότερη από τα όφελη, και θα πρέπει να συζητηθεί η πιθανότητα ιδρύματος. Μέλημα της κοινωνίας μας πρέπει να είναι η δημιουργία κατάλληλων όμορφων ιδρυμάτων (ανάλογων με το είδος του προβλήματος) και η όρθη στελέχωσή τους. Αυτό θα δώσει τη δυνατότητα σε πολλές οικογένειες να ανακουφισθούν, ενώ μπορεί να εξετασθεί και το ενδεχόμενο περιοδικής διαμονής εκεί.

6 Υπάρχει η αντίληψη πως τα άτομα με ειδικές ανάγκες και ειδικότερα με νοητική στέρηση μόνο προβλήματα μπορούν να δημιουργούν στους άλλους, ότι δεν προσφέρουν και πολλά. Τι έχετε να πείτε για αυτή την «καιαδίζουσα» γνώμη; Η κοινωνία, πιστεύετε, πως θα έδινε ποτέ τη δυνατότητα στις οικογένειες αυτών των ανθρώπων να «άπαλλαγούν» νόμιμα από αυτούς; Τι επιπτώσεις θα είχε αυτό;

Μά τήν ἔχει δώσει ἤδη αὐτή τή δυνατότητα, μέ τόν προγεννητικό ἔλεγχο. Προκειμένου νά μή βλέπει τριγύρω της ἀναπήρους καί ἀρρώστους τούς ἐξαφανίζει πρίν γεννηθοῦν! Φυσικά εἶναι προφανές πῶς οἱ ἄνθρωποι αὐτοί δέν εἶναι παραγωγικοί. Μάλιστα ἐπιβαρύνουν οἰκονομικά τήν κοινωνία. Σέ μία ὑλιστική ἀντίληψη δέν ἔχουν θέση. Ἔχουμε σκεφθῇ ποτέ ὅμως ὅτι ἐνδεχομένως νά βοηθοῦν τήν κοινωνία μέ ἄλλο τρόπο; Ὅτι τῆς δίνουν τήν εὐκαιρία νά γίνει πιό ἀνθρώπινη; Ὅτι μᾶς παρασύρουν πρὸς τίς ἀθωότερες πλευρές τῆς ὑπαρξῆς μας; Μέ μία πνευματική θεώρηση ὁ καθένας μας θά αἰσθανόταν εὐγνωμοσύνη πρὸς ὅποιονδήποτε γίνεται ἀφορμή νά ὑπηρετήσουμε τόν Χριστό στό πρόσωπό του, ἢ γίνεται ὁ καθρέφτης μας γιά νά αἰσθανθοῦμε τήν πνευματική μας φτώχεια.

7 Ἀκοῦμε συχνά ὅτι *τά ἄτομα μέ εἰδικές ἀνάγκες δέν ἔχουν ἀνάγκη οὔτε τόν οἶκτο οὔτε τή λύπη μας. Τί πραγματικά μποροῦμε νά κάνουμε ἐμεῖς γιά αὐτούς τούς ἀνθρώπους;*

Κατ' ἀρχήν νά προσευχήμαστε. Δυστυχῶς ἀπέχουμε πολύ ἀπό τό νά συμπεριλάβουμε στήν προσευχή μας ἀνθρώπους πού δέν γνωρίζουμε προσωπικά. Καί εἶναι τόσοι πολλοί! Ἀκόμη χρειάζεται προσευχή γιά τίς οἰκογένειές τους. Ἀπό ἐκεῖ καί πέρα ἡ ἀγάπη εἶναι ἐφευρετική.

8 Πολλές φορές, οἱ ἀσθενεῖς μέσ' στόν πόνο καί τήν ἀπελπισία τους ἀγανακτοῦν καί λένε: «Μά, πῶς γίνεται ὁ Θεός, ὁ Θεός τῆς ἀγάπης νά ἐπιτρέπει τέτοιες δοκιμασίες, εἰδικά σέ μικρά παιδιά;». Πῶς ἀπαντᾷ ἡ Ἐκκλησία σέ αὐτούς τούς ἀνθρώπους;

Τά λόγια εἶναι εὐκολα, ἀλλά ἀχρηστα ὅταν βρίσκονται μπροστά σέ μυστήρια. Ἐπειδή ὅμως τά ζητᾶτε ἀπαντῶ: πράγματι ὁ Θεός φαίνεται ἀνίσχυρος μπροστά στίς ἀτέλειες τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Δέν πρόκειται ὅμως γιά ἀληθινή ἀδυναμία ἀλλά γιά μυστηριώδη συστολή τῆς δυνάμεώς Του κατά τό πρότυπό τοῦ Χριστοῦ. Ἀδύναμος φάνηκε ὁ Θεός Πατέρας, ὅταν δέν προφύλαξε τόν Υἱό Του ἀπό ἀτιμωτικό θάνατο. Ἀδύναμος κατά τά ἀνθρώπινα φάνηκε καί ὁ Υἱός τήν ὥρα ἐκείνη. Καί ἡ τελική ἐκβασή εἶναι νά ἐμφανίζεται «κατάστικτος τοῖς μύλωνι καί πανσθενουργός». Τά ἐρωτήματα αὐτά θά ἀπαντηθοῦν στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ὅπου ποιός ξέρει πῶς θά μᾶς ἐμφανισθοῦν τά ἄτομα μέ εἰδικές ἀνάγκες! Τό μόνο πού καλοῦμαστε νά κάνουμε ἐμεῖς ἐν τῷ μεταξύ εἶναι νά σηκώνουμε λίγο βάρος, ὅσο μποροῦμε, ἀπό τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ. Ἀνακουφίζοντας αὐτούς ἀνακουφίζουμε τόν Ἰδιο.

9 Πῶς ἀνταποκρίνονται οἱ ἄνθρωποι μέ ἀναπηρία στήν προοπτική τῆς πίστεως; Ἐπίσης, ὑπάρχουν ἄτομα τά ὁποῖα εἶναι διανοητικά καθυστερημένα. Αὐτοί οἱ ἄνθρωποι εἶναι δυνατόν νά ἀντιληφθοῦν τόν Θεό; Ἔχουν τήν ἱκανότητα καί τό νοητικό ὑπόβαθρο γιά νά πιστεύσουν σέ Αὐτόν;

Πολλοί πιστεύουν καί θρησκεύουν συνειδητά καί σ'αὐτό συντελεῖ φυσικά καί ἡ δοκιμασία τους. Ἄνθρωποι πού πονοῦν καί ταλαιπωροῦνται γιά χρόνια δηλώνουν ὅτι κατάφεραν νά ἀνακαλύψουν τόν βαθύτερο ἑαυτό τούς καθὼς καί τό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ.

Ἐκεῖ πού δημιουργοῦνται εὐλογα ἐρωτήματα ὅμως εἶναι μέ τή διανοητική καθυστέρηση. Ἴσως φανῇ παράδοξο ἀλλά πολλοί ἀπό αὐτούς τούς ἀνθρώπους ἀναπτύσσουν βαθειά θρησκευτικότητα. Φαίνεται, ἐπειδή ἐμπιστεύονται τό Θεό σάν παιδιά, δέν παρεμβάλλουν τίς διανοητικές ἐπιφυλάξεις καί τίς νευρώσεις πού ἀναπτύσσουμε ἐμεῖς οἱ ὑγιεῖς. Τό ἴδιο καί μέ τήν ἠθική: εἶχε γραφτῇ ὅτι κατά τούς εἰδικούς ὀλυμπιακούς ἀγῶνες ἕνας ἀθλητής σταμάτησε καί σήκωσε ἕναν συναθλητή του πού εἶχε πέσει. Γ' αὐτόν δέν λειτουργοῦσαν δυό ἠθικές στάσεις, μία στήν καθημερινή ζωή καί μία γιά τήν ὥρα τοῦ ἀνταγωνισμοῦ.

Κάποτε λειτουργοῦσα σέ μία πόλη γιά πρώτη φορά ἀναπληρώνοντας τόν ἐφημέριο καί ἕνας ἐνήλικος μέ σύνδρομο Ντάουν στεκόταν κοντά μου στό ἱερό. Μοῦ ἔκανε ἐντύπωση ὅτι καί στό «Πιστεύω» καί στό «Πάτερ ἡμῶν» πλησίασε στήν Ἁγία Τράπεζα καί ἀπήγγελλε (ἢ τουλάχιστον προσπαθοῦσε) καί αὐτός, μέ ἐκδηλῆ ἀφοσίωση στό πρόσωπό του. Κατόπιν ἐπανερχόταν στή θέση του. Αἰσθάνθηκα πῶς ἔτσι δήλωνε μέ τίς δικές του δυνάμεις ὅτι ἀποτελοῦσε μέλος τοῦ Σώματος τοῦ Χριστοῦ.

10 Ἡ Ἐκκλησία ἔχει προβεῖ σέ πρωτοβουλίες γιά τή βελτίωση τῆς ποιότητας ζωῆς τῶν ΑΜΕΑ;

Ἄν Ἐκκλησία εἴμαστε ὅλοι μας, μπορεῖ νά ἀπαντήσει ὁ καθένας τήν ἐρώτηση. Ἄν ἐννοεῖτε τή διοικοῦσα Ἐκκλησία, θά ἄρχιζα μέ τό πιό εὐκολο: ράμπες γιά τούς ναούς. Πῶς γίνετε νά καλοῦμε τούς ἀνθρώπους στήν Ἐκκλησία ὅταν βιώνουν πόνο καί νά μή μεριμνοῦμε γι' αὐτές εἰδικά τίς ψυχές; Ἀλλά καί στήν κατήχηση μποροῦμε νά θέσουμε τά θεμέλια μίας διαφορετικῆς στάσης ἀπέναντί τους. Ὅλοι οἱ ὑπόλοιποι τρόποι εἶναι πιό ἀποτελεσματικοί ἀλλά δυσκολώτεροι, διότι προϋποθέτουν συμμετοχή τῆς καρδιάς. ■

Συζήτηση μέ έναν έφηβο

‘Ο πόνος καί οί ασθένειες

του Αρχιμ. Μαξίμου Παναγιώτου

1. Από ποῦ προέρχονται οί ασθένειες;

‘Ο άνθρωπος δημιουργήθηκε από τό Θεό χωρίς τήν αρρώστια. Αὐτή ἦλθε ὡς συνέπεια τῆς ἀπομάκρυνσής μας ἀπό τόν Θεό. Καί σήμερα πολλές ασθένειες ὀφείλονται σέ ἁμαρτίες. Ἀπέσυρε ἐν μέρει ὁ Θεός τήν προστασία Του καί ἦλθε ὁ πόνος στή ζωή τῶν ἀνθρώπων. Τό φαινόμενο τῆς ασθένειας εἶναι δηλωτικό τῆς φθορᾶς καί προανάκρουσμα τοῦ θανάτου.

‘Ο Θεός ἀνέχεται τό σύμπτωμα τῆς πτώσης, τίς ασθένειες, γιατί τίς περισσότερες φορές ἀποβαίνουν εὐεργετικές. Μέσα ἀπό τόν πόνο πολλοί ἄνθρωποι συνειδητοποιοῦν τή μικρότητά τους καί ταπεινώνονται, μετανοοῦν, καλοσυνεύουν καί συμπονοῦν. Μέ τόν πόνο κυρίως ἀντιλαμβάνεται ὁ ἄνθρωπος ὅτι τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ζωῆς του καί ἡ ἴδια ἡ ζωή του ἐξαρτῶνται ἀπό τόν Θεό.

Στήν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή (2,14) γράφεται πὺς ὁ Χριστός ἐγίνε ἄνθρωπος «ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ’ ἐστὶ τόν διάβολον». Ἐδῶ ὁ διάβολος παρουσιάζεται νά κατέχει τή δύναμη τοῦ θανάτου. Συμβαίνει αὐτό, γιατί αὐτός ὥθησε τοὺς Πρωτοπλάστους στήν ἀνυπακοή πρὸς τόν Θεό, στό θάνατο τῆς ψυχῆς, πού ἐπέφερε καί τόν θάνατο τοῦ σώματος. ‘Ο σατανᾶς χρησιμοποιεῖ καί σήμερα τὰ πάθη καί τίς ασθένειες τῆς ψυχῆς καί τοῦ σώματος, γιά νά ὠθήσῃ τοὺς ἀνθρώπους στήν ἐπιπλέον ἀπομάκρυνση ἀπό τόν Θεό. Ἐνας ἐγωιστής π.χ. ὠθεῖται ἀπό τόν σατανᾶ νά μὴν ὑπακούσῃ στό νόμο τοῦ Θεοῦ. Ἐνας ἀσθενὴς ὠθεῖται ἐπίσης ἀπό τό σατανᾶ νά γίνῃ νευρικός, σκληρός πρὸς τοὺς οἰκείους, νά μελαγχολήσῃ ἕως τήν αὐτοκτονία ἢ νά ἐναντιωθεῖ ἀκόμα καί μέ τόν Θεό καί νά τόν θεωρεῖ ὡς ἄσπλαχνο πατέρα. ‘Ο σατανᾶς φαίνεται ἀπὸ τήν Ἀγία Γραφή ὅτι δημιουργεῖ ἀκόμα καί κάποιες δικές του ασθένειες καί δικές του θεραπείες. ‘Ο Ἰώβ ἀρρώστησε ἀπὸ τό διάβολο, γιά νά βρῖσῃ τόν Θεό.

Ἡ συγκύπτουσα τῆς συναγωγῆς ἦταν δεμένη ἀπὸ τό σατανᾶ δεκαοκτὼ χρόνια στήν κυρτή στάση (Λουκᾶ 13,10-17). Πολλοί αἰρετικοί καί ἀλλόθρησκοι μέ τή δύναμη τοῦ σατανᾶ θεραπεύουν διάφορες ασθένειες, πού εἶναι διαβολικῆς προέλευσης. ‘Ο ἀντίχριστος θά κάνει σημεῖα καί τέρατα (Ματθ. 24,24 καί Β’ Θεσ. 2,9). Τὰ σημεῖα αὐτά θά εἶναι ψεύτικα θαύματα καί ψεύτικες ἀναστάσεις.

2. Σέ τί ὠφελεῖ ὁ πόνος τῆς αρρώστιας;

‘Οπως κάθε πατέρας διορθώνει τὰ ἀγαπητά παιδιά του μέ παιδαγωγίες, ἔτσι καί ὁ Θεός παιδαγωγεῖ μέ θλίψεις τὰ παιδιά Του καί τὰ ὁδηγεῖ στό δρόμο τῆς σωτηρίας. Λέει ἡ Ἀγία Γραφή: «...ὅν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει...» (Παροιμ. 3, 11-12). Μέ τόν πόνο ὁ Θεός δοκιμάζει, ἐπιστρέφει κοντά Του, ἐξαγιάζει, ταπεινώνει καί στεφανώνει τόν ἄνθρωπο.

Δοκιμάζεται ἡ πίστη μας στὸν Θεό. Δέχομαι τίς δυσκολίες σάν τόν Ἰώβ ἢ βλασφημῶ τόν Θεό; Δοκιμάζεται ἡ ἀγάπη μας στοὺς συγγενεῖς, γιατί πολλοί ἀσθενεῖς γίνονται σκληρόκαρδοι. Δοκιμάζεται ἡ ὑπομονή μας, γιατί πολλοί χάνουν τήν ὑπομονή τους καί γίνονται γκρινιάρηδες.

Πολλοί ἄνθρωποι μέσα ἀπὸ τόν πόνο βρῆκαν τό δρόμο τῆς σωτηρίας. Τό πλησίασμα τοῦ θανάτου συγκλονίζει. Συνέρχονται καί οἱ ἴδιοι οἱ ἀσθενεῖς καί οἱ ἄνθρωποι τοῦ περιβάλλοντός τους, πού προηγουμένως ζοῦσαν ἐπιπόλαια. ‘Ο γέροντας Πορφύριος ἔλεγε ὅτι ὁ Θεός δέν φωτίζει τοὺς ἐρευνητές νά βροῦν τή θεραπεία τοῦ καρκίνου, γιατί μέ τόν καρκίνο σώζονται πολλές ψυχές. Οἱ ασθένειες τῶν γηρατειῶν συνήθως λειτουργοῦν ὡς καμπανάκια ἀφύπνισης καί γι’ αὐτό πολλοί ἡλικιωμένοι μετανόησαν καί σώθηκαν. Πολλοὺς νέους τὰ αὐτοκινητιστικά ἀτυχήματα τοὺς ἐβγαλαν ἀπὸ τό «λήθαργο» καί τοὺς ὁδήγησαν νά ἀλλάξουν τή ζωή τους καί νά τή βλέπουν κάτω ἀπὸ τό πρῖσμα τῆς αἰωνιότητος.

Μέ τον πόνο εξοφλούμε άγνωστες καί ξεχασμένες άμαρτίες μας. Ξεπληρώνουμε άμαρτίες, πού δέ γνωρίζουμε καί δέ θυμόμαστε. Συμβαίνει νά πονάνε καί πολλοί δίκαιοι. Αύτοί πονάνε γιά ξεχασμένες άμαρτίες τους, αλλά καί γιά νά παραδειγματισθοῦν μέ τήν ύπομονή καί τήν πίστη τους οί συγγενείς καί οί γνωστοί τους. Μέ τον πόνο τών δικαίων ο Θεός δείχνει ότι όποιος τόν ακολουθεῖ, δέν τό κάνει αυτό γιά νά βολευτεῖ σ' αὐτή τήν ψεύτικη ζωή, αλλά γιά νά κληρονομήσει τήν αἰώνια ζωή.

Ό πόνος ταπεινώνει καί ώριμάζει τόν άνθρωπο. Ἡ άμεση αἴσθηση τοῦ πονεμένου εἶναι ἡ μηδαμνότητα τῆς παρούσας ζωῆς. Ἐνα τόσο μικρό μικρόβιο άπορρυθμίζει τόν οργανισμό, τόν έξαντλεῖ καί τόν οδηγεῖ πρὸς τόν θάνατο! Ἐπίσης ο άσθενής καταλαβαίνει τά ὅριά του καί ότι ὅλα (ύγεια, μυαλό, φωνή...) εἶναι δῶρα τοῦ Θεοῦ. Αὐτά τά βιώματα τόν ὠθοῦν νά καταφύγει πρὸς τόν Πλάστη του μέ τήν Ἐξομολόγηση, τῇ Θεῷ Κοινωνία καί τήν προσευχή γιά τῇ θεῷ προστασία καί τελικά τῇ σωτηρία του.

Μέ τον πόνο ταπεινώνονται καί πολλοί δίκαιοι, γιά νά μήν παρασυρθοῦν στήν ἔπαρση. Ἐλεγε ο άπόστολος Παῦλος: «Γιά τόν μεγάλο αριθμό τών άποκαλύψεων, γιά νά μήν ὑπερηφανεύομαι, μοῦ δόθηκε άρρώστια ...» (Β' Κορ. 12,7). Στῇ συνέχεια ο άπόστολος αναφέρει ότι παρακάλεσε τρεῖς φορές τόν Κύριο νά τόν θεραπεύσει καί Αὐτός τό άρνήθηκε λέγοντάς του: «Σοῦ εἶναι άρκετή ἡ χάρις μου, γιατί ἡ δύναμή μου αναδεικνύεται τέλεια σέ κατάσταση άδυναμίας-άσθένειας» (Β' Κορ. 12,9). Καί συνεχίζει ο άπόστολος: «Γι' αὐτό λοιπόν μάλλον θά καυχηθῶ μέ πολλή μεγάλη εὐχαρίστηση γιά τίς καταστάσεις άδυναμίας-άσθένειας, γιά νά κατοικεῖ σέ μένα ἡ δύναμη τοῦ Χριστοῦ. Γι' αὐτό εὐφραίνομαι σέ άσθένεις, σέ ὕβρεις, σέ δυσκολίες, σέ διωγμούς, σέ δυσχέρειες γιά τῇ δόξῃ τοῦ Χριστοῦ, γιατί, όταν περιέρχομαι σέ καταστάσεις άδυναμίας-άσθένειας, τότε εἶμαι δυνατός» (Β' Κορ. 12,9-10).

Κάποιες φορές ἐπιτρέπει ο Θεός τόν πόνο σέ ἐκλεκτά παιδιά Του, γιά νά άγωνισθοῦν πιο πολύ καί νά στεφανωθοῦν στήν αἰώνια ζωή. Ό Θεός δέν εἶναι άδικος καί θά ανταμείψει τούς πάσχοντες ἐκλεκτούς δούλους Του πλούσια στόν Παράδεισο. Ἅγιοι άνθρωποι πέρασαν από τό καμίνι μεγάλων άσθενειῶν, αγιάσθηκαν πιο πολύ καί φανερώθηκαν οί μεγάλες άρετές καί ἡ πίστη τους, γιά νά λει-

τουργοῦν ὡς ὑπόδειγμα στό περιβάλλον τους. Ό γέροντας Παῖσιος ἔλεγε πώς ὠφελήθηκε πιο πολύ στήν πνευματική ζωή από τίς άρρώστιες παρά από τήν ὑγεία.

3. Πῶς ἀντιμετωπίζουμε πνευματικά μία άσθένεια;

Πρῶτα θά καταφεύγουμε στόν Θεό (Παραλειπ. Β' 16,12) καί μετά στους γιατρούς. Οί ἴδιοι θά κάνουμε θερμή προσευχή νά μᾶς βοηθήσει ο Θεός νά ὑπομένουμε τόν πόνο καί, ἂν εἶναι θέλημά Του, νά θεραπευτοῦμε. Θά ζητήσουμε από γνωστούς μας νά προσεύχονται κι ἐκεῖνοι. Θά δώσουμε τό ὄνομά μας νά μνημονευθεῖ σέ θεῖες Λειτουργίες. Θά ἔξομολογηθοῦμε καί θά κοινωνήσουμε. Πρίν κοινωνήσουμε, καλό εἶναι νά καλέσουμε κι ἕναν ἱερέα σπίτι μας νά τελέσει Εὐχέλαιο. Μετά θά πᾶμε στό γιατρό προσευχόμενοι ο Θεός νά τόν φωτίσει νά κάνει καλή διάγνωση καί σωστή θεραπεία.

Καί στή διάρκεια τῆς θεραπείας προσευχόμαστε θερμά στόν Θεό ἔχοντας τήν ἐλπίδα, ότι ο Θεός μπορεῖ νά μᾶς κάνει καλά. Όλοι οί πονεμένοι συνήθως προσεύχονται θερμά καί μέ κατάνυξη. Κι ἂν δέ γίνουμε καλά, νά σκεφτόμαστε πώς ο Θεός κάτι καλό θά βγάλει μέ τήν άρρώστια μας γιά τήν πνευματική μας προκοπή. Ἡ ὠφέλεια δέν φαίνεται ἄμεσα, θά άποκαλυφθεῖ αργότερα στήν πορεία τῆς ζωῆς. Θεωρώντας τήν άσθένεια ὡς εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ γιά τῇ σωτηρία μας τήν ὑπομένουμε καί τόν εὐχαριστοῦμε.

Αὐτός πού ἐκ γενετῆς ἔχει ανίατη άσθένεια ἡ τήν απέκτησε κάποια στιγμή, νά θεωρεῖ τήν περιπέτειά του ὡς κρυφή εὐεργεσία τοῦ Θεοῦ. Ἐτσι δέν ἀφήσει τόν ἑαυτό του νά φθάσει στήν ἀπελπισία καί στή σκληρότητα τοῦ χαρακτήρα του. Ό γέροντας Παῖσιος ἔλεγε, πώς ἐκεῖνος πού ὑποφέρει άγόγγυστα μία άναπηρία, θά πᾶει στόν Παράδεισο μαζί μέ τούς μάρτυρες.

Καλό θά εἶναι οί άσθενεῖς πάντοτε νά ἔχουν ὑπόψη τους ότι δέν πρέπει νά γογγύζουν ἑναντίον τοῦ Θεοῦ (Α' Κορ. 10,10), αλλά νά ἀκούσουν τῇ συμβουλή τοῦ άποστόλου Παύλου: «ὁ Θεός εἶναι εὐσπλαχνος καί δέν σᾶς ἀφήνει νά δοκιμασθεῖτε παραπάνω από τίς δυνάμεις σας, αλλά μαζί μέ τῇ δοκιμασία θά δώσει καί τῇ διεξοδο, ὥστε νά μπορεῖτε νά ὑποφέρετε» (Α' Κορ. 10,13). ■

ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗ ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ ΕΠΙ ΤΟΙΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΟΙΣ

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ

ΕΛΕΩ, ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ -
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
ΧΑΡΙΣ ΕΙΗ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟΥ
ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ, ΠΑΡ' ΗΜΩΝ ΔΕ ΕΥΧΗ,
ΕΥΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΡΗΣΙΣ

*Χριστὸς καὶ πάλιν γεννᾶται καὶ οἱ Ἄγγελοι
καὶ πάλιν ψάλλουν:*

*«Δόξα ἐν Ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη,
ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. β', 14-15).*

Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Ἄγγελοι ψάλλουν τὰς τρεῖς μεγαλειώδεις ταύτας διακηρύξεις καὶ ἡ μεγίστη πλειονότης τῶν ἀνθρώπων, ἂν καὶ ἐορτάζει Χριστοῦγεννα, δὲν δύναται νὰ ἀντιληφθῇ τὸ νόημα τοῦ ἀγγελικοῦ αὐτοῦ ὕμνου καὶ διερωτᾶται ἐὰν ὄντως σήμερον δοξάζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁ Θεὸς καὶ διατὶ πρέπει νὰ δοξάζεται, ποῦ δύναται τις νὰ εὕρῃ ἐπὶ γῆς τὴν ἐξαγγελθεῖσαν εἰρήνην καὶ διὰ ποῖον λόγον ἡ σημερινὴ ἀνθρωπότης πρέπει νὰ ζῇ ἐν εὐδοκίᾳ.

Διότι, ὄντως, ἡ πλειονότης τῶν ἀνθρώπων δὲν δοξάζει τὸν Θεόν, οὔτε διὰ τῶν ἔργων της, οὔτε διὰ τῶν χειλέων της, ἀρκετοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἀμφισβητοῦν καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν ὑπαρξίν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν παρουσίαν Του εἰς τὴν ζωὴν των. Εἶναι μάλιστα πολλοὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν εἰς τὸν Θεὸν εὐθύνας, δι' ὅσα δυσάρεστα συμβαίνουν εἰς τὴν ζωὴν των. Ἀλλ' ὅμως οἱ τοιοῦτοτρόπως ἀγανακτοῦντες ἐναντίον τοῦ Θεοῦ σφάλλουν βαρέως, καθ' ὅσον τὸ κακὸν δὲν προέρχεται ἀπὸ Αὐτόν. Ἀντιθέτως, ἡ

ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν ἄνθρωπον σάρκωσις τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ ἐπακολουθήσαντα αὐτὴν γεγονότα τῆς Σταυρώσεως καὶ Ἀναστάσεώς Του, ἀναμορφώνουν τὸν πιστὸν εἰς τὸ ἀρχαῖον κάλλος καὶ χαρίζουν εἰς αὐτὸν τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν εἰρήνην καὶ καθιστοῦν αὐτὸν συγκληρονόμον τῆς αἰωνίου βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ἡ πρᾶξις αὕτη τῆς τοῦ Θεοῦ Συγκαταβάσεως, ἂν καὶ περικλείει τὴν ἐσχάτην ταπείνωσιν, εἶναι ἀφ' ἐαυτῆς ἱκανὴ νὰ ὑπερδοξάσῃ Αὐτόν. Οὕτως, ἂν καὶ πολλῶν ἀνθρώπων αἱ καρδίαι δὲν δοξάζουν τὸν Θεόν, ἀποδίδεται δόξα εἰς Αὐτόν, τὸν ἐν ὑψίστοις οἰκοῦντα, ὑπὸ πάσης τε τῆς κτίσεως καὶ ὑπὸ τῶν ἀντιλαμβανομένων τὰ γενόμενα ἀνθρώπων. Διὸ καὶ ἡμεῖς εὐγνωμόνως ἀναφωνοῦμεν μετὰ τῶν Ἀγγέλων τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ» διὰ τὴν μεγαλωσύνην τῶν ἔργων Του καὶ τὸ ἀσύλληπτον τῆς ἀγάπης Του πρὸς ἡμᾶς.

Ἡ ἀπορία ὅμως ἀφορᾷ καὶ εἰς τὴν δευτέραν ἐξαγγελίαν τῶν ἀγγέλων «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη». Κατὰ ποῖον τρόπον εὐρίσκεται ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ὅταν τὸ ἡμῖς σχεδὸν τοῦ πλανήτου εἶναι εἴτε ἐν δράσει εἴτε ἐν προετοιμασίᾳ πολεμικῇ; Ἡ γλυκύφθογος ἐξαγγελία τῶν Ἀγγέλων «ἐπὶ γῆς εἰρήνη» εἶναι βεβαίως πρωτίτως μία ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐὰν οἱ ἄνθρωποι

ἀκολουθήσουν τὸν δρόμον τὸν ὁποῖον τὸ τεχθὲν Παιδίον ὑποδεικνύει εἰς αὐτούς, θὰ φθάσουν εἰς τὴν ἐσωτερικὴν εἰρήνην καὶ τὴν εἰρηνικὴν συμβίωσιν. Ἀλλά, φεῦ, μέγα μέρος τῶν ἀνθρώπων συγκινεῖται καὶ ἔλκεται ἀπὸ τὰ τύμπανα τοῦ πολέμου καὶ βαρυθυμεῖ εἰς τὸ ἄκουσμα τῆς ὑποσχέσεως τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς. Δὲν ὁμιλοῦμεν βεβαίως μόνον περὶ τῶν ζηλωτῶν τῶν δι' ὅπλων πολεμικῶν συρράξεων, ἀλλὰ κυρίως περὶ ὅλων ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετατρέπουν τὴν εὐγενῆ ἁμιλλαν εἰς σύγκρουσιν καὶ ἔφοδον κατὰ τῶν συνανθρώπων καὶ ἐπιδιώκουν τὴν ἐξόντωσιν τοῦ ἀντιπάλου. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἔννοιαν, ὁ πόλεμος βιώνεται ὡς πραγματικότης μεταξὺ τῶν μελῶν ἀντιτιθεμένων κοινωνικῶν ομάδων καὶ παρατάξεων, παντὸς εἶδους, ἐθνικῶν, κομματικῶν, συνδικαλιστικῶν, οἰκονομικῶν, ἰδεολογικῶν, θρησκευτικῶν, ἀθλητικῶν καὶ εἴ τινος ἄλλης, καὶ ὁ ψυχισμὸς τῶν μελῶν τῶν διαμορφώνεται εἰς φιλοπόλεμον, ἀντὶ τοῦ, ὡς θὰ ἔπρεπε, φιλειρηνικοῦ. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἀναιρεῖ τὴν ἀλήθειαν τῆς ἐξαγγελίας τῶν Ἀγγέλων, ὅτι διὰ τῆς Γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς ἀποδοχῆς τῶν διδαγμάτων Αὐτοῦ, θὰ ἐπικρατήσῃ ὄντως ἐπὶ γῆς ἡ εἰρήνη. Ὁ Χριστὸς ἦλθε κομίζων τὴν εἰρήνην καὶ ἐὰν αὕτῃ δὲν κυριαρχῇ εἰς τὸν κόσμον, εὐθύνονται οἱ μὴ ἀποδεχόμενοι καὶ μὴ βιοῦντες αὐτὴν ἄνθρωποι, καὶ ὅχι ὁ προσφέρων αὐτὴν Θεός.

Δεδομένης τῆς τοιαύτης στάσεως τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου ἔναντι τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς προσφερομένης ὑπ' Αὐτοῦ εἰρήνης, δὲν εἶναι παράδοξον τὸ γεγονὸς ὅτι σπανίζει μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ἡ εὐδοκία. Ἡ καλὴ διάθεσις τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι δεδομένη, καὶ τὰ εὐμενῆ ἐπακόλουθα αὐτῆς ἐνεργὰ μὲν δι' ὅλους κατ' ἀρχὴν τοὺς ἀνθρώπους, ἰδιαιτέρως δὲ αἰσθητὰ διὰ τοὺς ἐμπράκτως ἀποδεχομένους τὰς ἀνωτέρω ἀγγελικὰς ἐξαγγελίας. Ἀντιθέτως, διὰ τοὺς ἀρνούμενους αὐτὰς καὶ ἐπιτιμωμένους εἰς τὴν ἀλληλοεχμετάλλευσιν καὶ τὸν ἀλληλοσπαραγμόν, αἱ συνέπειαι βιοῦνται ὡς κρίσις ἀγωνίας καὶ ἄγχους, ὡς κρίσις οἰκονομικὴ καὶ ὡς κρίσις σκοποῦ τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ ἀβεβαιότης ὑπαρξιακή.

Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά,

Πάντα λοιπὸν τὰ ὑπὸ τῶν Ἀγγέλων ἐξαγ-

γελθέντα κατὰ τὴν Γέννησιν τοῦ Κυρίου ἀγαθὰ ὑπάρχουν καὶ σήμερον καὶ βιοῦνται ἐν πληρότητι ὑπὸ τῶν πιστευόντων εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν ὡς Θεάνθρωπον καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου. Ὡς ἀρχίσωμεν ἀπὸ ἐφέτος νὰ βιώνωμεν τὰ Χριστούγεννα ὡς ἀρέσει εἰς τὸν ἀγαθοδότην Θεόν, διὰ νὰ βιώσωμεν τὴν ἐπὶ γῆς καὶ ἐντὸς τῶν καρδιῶν μας ἀνυπέβλητον Εἰρήνην καὶ τὴν πλήρη ἀγάπης εὐδοκίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς. Ὡς καταστήσωμεν ἑαυτοὺς πρόσωπα κοινωνοῦντα ἀγαπητικῶς μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ συνανθρώπου, μετατρέπομενοι ἀπὸ ἄτομα εἰς πρόσωπα. Ὡς ἀποβάλωμεν τὰ προσωπεῖα τοῦ διεσπασμένου καὶ ἀποκεκομμένου ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τὴν εἰκόνα Αὐτοῦ, τὸν συνάνθρωπον, τὸν πλησίον, ἐγωῖστικὸν ἀτόμου, καὶ ὅς ἐκπληρώσωμεν τὸν προορισμόν μας, ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ὁμοίωσις πρὸς τὸν Θεὸν διὰ τῆς ἐμπράκτου πρὸς Αὐτὸν πίστεώς μας. Ὡς γίνωμεν καὶ ἡμεῖς ἀναμεταδόται τῶν ἀγγελικῶν ἐξαγγελιῶν πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα, ἡ ὁποία δεινῶς πάσχει καὶ δὲν δύναται νὰ εὕρῃ, διὰ τῶν μέσων τὰ ὁποῖα συνήθως χρησιμοποιεῖ, τὴν Εἰρήνην καὶ τὴν Εὐδοκίαν. Ἡ μόνη ὁδὸς ἀπαλλαγῆς ἐκ τῶν πολεμικῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν καὶ τῶν πάσης φύσεως κρίσεων εἶναι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Ὅποιος μᾶς διεβεβαίωσε ὅτι Αὐτὸς εἶναι ἡ Ὁδὸς καὶ ἡ Ἀλήθεια καὶ ἡ Ζωή. Δοξάζομεν, λοιπὸν, ὀλοκαρδίως τὸν ἐν Ὑψίστοις καὶ μεταξὺ ἡμῶν ἀναστρεφόμενον Συγκαταβάντα Ἰησοῦν Χριστόν καὶ συνδιακηρύσσομεν μετὰ τῶν Ἀγγέλων ὅτι εἶναι ἐφικτὴ καὶ ὑπάρχει ὄντως ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐντὸς τῶν καρδιῶν μας ἡ Εἰρήνη, διότι κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ, ὡς Αὐτὸς ἠὲ δόκησε σαρκωθεὶς διὰ τῆς Γεννήσεως Αὐτοῦ ἐν Φάτνῃ.

Ὡς ζήσωμεν, λοιπὸν, ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά, τὴν χαρὰν τῆς Γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν πρόγευσιν τῶν ὅσων ἀγαθῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον διακηρύσσει ἡ τριπλῇ ἀγγελικὴ ἐξαγγελία.

Γένοιτο.

Φανάριον, Χριστούγεννα ,βια'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως

Διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης πάντων ὑμῶν

ΜΗΝΥΜΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΚΥΡΙΛΛΟΣ

Μητροπολίτης τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Ρόδου,
πρὸς τὸν ἱερόν κλῆρον καὶ τὸν λαὸν τῆς καθ' ἡμᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως.

«Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ» (Λουκ. β', 11).

Ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά.

Λαμπρὰ καὶ ἐπιφανὴς ἀνέτειλε στὸ ἐκκλησιαστικὸ στερέωμα ἡ μεγάλη Ἑορτὴ τῆς Χριστοῦ Γεννήσεως. «Ἡ Μητρόπολις τῶν Ἑορτῶν» κατὰ τὴν διαπίστωση τοῦ χρυσορρήμονος Διδασκάλου. «Σήμερον ὁ Χριστὸς ἐν Βηθλεὲμ γεννᾶται ἐκ Παρθένου». Ἡ Ἐκκλησία μᾶς καλεῖ νὰ πανηγυρίσουμε καὶ νὰ δοξάσουμε τὸν Κύριο. Νὰ βγοῦμε ἔξω ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε ἀπομόνωση τῆς ὑπάρξεώς μας καὶ νὰ ὑποδεχθοῦμε τὸν σαρκωθέντα Λόγο τοῦ Πατρός. Νὰ ἀφήσουμε τὴν καθημερινότητα μας καὶ νὰ ὑψωθοῦμε πρὸς Ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος «ἐτέχθη σήμερον Σωτήρ».

«Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ». Ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἀγγέλου πρὸς τοὺς ἀγραυλοῦντες ποιμένες τῆς Βηθλεὲμ συμπυκνώνει τὸ πλεόν χαρμόσυνον μῆνυμα τὸ ὁποῖο ἄκουσε ποτὲ ὁ ἄνθρωπος. Τὴ μοναδικὴ χαρμόσυνη ἀγγελία. Τὸ Εὐαγγέλιο τῆς σωτηρίας τοῦ σύμπαντος κόσμου. Γιατὶ τὸ αἶτημα τῆς σωτηρίας εἶναι οὐσιαστικὰ τὸ αἶτημα τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ῥῆμα σώζομαι σημαίνει γίνομαι σῶος, γίνομαι ἀκέραιος. Τὶ εἶναι δηλαδὴ ἡ σωτηρία; Τί ἄλλο παρὰ ἡ ἔξοδός μας ἀπὸ τὴν ὁποιαδήποτε ἀποσπασματικότητα ποὺ μᾶς ταλαιπωρεῖ ὡς πρόσωπα καὶ ὡς κοινωνικὸ σῶμα καὶ ἡ ὀλοκλήρωσή μας στὴν ἀναζήτηση ἐν μετανοίᾳ τῆς χαμένης ἀκεραιότητάς μας.

Τοῦτο, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, εἶναι τὸ διαχρονικὸ μῆνυμα τῶν Χριστουγέννων. Τοῦτο τὸ μῆνυμα εὐαγγελιζόμαστε καὶ ἐφέτος ἐορτάζοντας καὶ πάλιν, γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ στὴ ζωὴ μας, τὴν Μητρόπολη τῶν Ἑορτῶν. Ἴσως εἶναι δύσκολο νὰ ἀκουστεῖ μέσα στὸ θόρυβο καὶ τὴν γενικώτερη ἀκαταστασία ποὺ ἔχει προκαλέσει ἡ λεγόμενη οἰκονομικὴ κρίση καὶ οἱ πολλὲς ἄλλες κρίσεις ποὺ ταλανίζουν τὴν προσωπικὴ

καὶ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ μας. Ἀλλὰ ἅς μὴν τὸ ἀγνοήσουμε. Εἶναι τὸ μῆνυμα τῆς ἐλπίδας μας. Ἔχουμε ἐλπίδα καὶ μέλλον γιὰτὶ εἰσῆλθε καὶ ἐργάζεται μέσα στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία ὁ Ἑμμανουήλ, ποὺ τὸ ὄνομά Του σημαίνει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας.

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοὶ καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ,

«Ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον Σωτήρ». Γιὰ μᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ γιὰ τὴ σωτηρία μας σαρκώθηκε ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν Ὑπεραγία Θεοτόκο. Αὐτὴ ἡ σωτηρία μᾶς προσφέρεται καθημερινά. Κατανοοῦμε τὶς δυσκολίες τῶν καιρῶν καὶ τῶν περιστάσεων. Νὰ μὴν χάσουμε ἐξαιτίας τοὺς τὴν χαρὰ, ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς προσφέρει ὁ Κύριος, ἂν ἀνοίξουμε σὲ αὐτὸν τὴν πόρτα τῆς καρδιάς μας. Ἄς τὸν ἀγαπήσουμε ὡς Σωτῆρα καὶ εὐεργέτη μας γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἀγαπήσουμε καὶ τὸν συνάνθρωπο ὡς πλησίον καὶ ἀδελφό.

Οἱ δυσκολίες, ὅσο μεγάλες καὶ ἂν εἶναι αὐτές, δὲν ἔχουν τὴ δύναμη νὰ μᾶς ἀπογοητεύσουν, ἂν ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δὲν τὸ θελήσουμε. Ὡς λαὸς δοκιμαστήκαμε διαχρονικὰ μέσα στὸ καμίνι μεγάλων πειρασμῶν. Τοὺς ξεπεράσαμε, γιὰτὶ εἴχαμε τὸν Θεό μας. Δὲν μᾶς ἐγκατέλειψε ποτέ. Σήμερα εἶναι παρὼν «ὡς παιδίον κείμενον ἐν φάτνῃ». Φτάνει ἐμεῖς στὴν ἀδυναμία τοῦ «παιδίου» νὰ ἀνακαλύψουμε τὴ δύναμη τῆς προοπτικῆς μας.

Εὐχόμαστε ἀληθινά, εἰρηνικά, εὐφρόσυνα καὶ εὐλογημένα Χριστούγεννα.

Χριστούγεννα τοῦ δισχιλιστοῦ καὶ ἐνδεκάτου σωτηρίου ἔτους.

Διάπυρος πρὸς Χριστὸν τεχθέντα εὐχέτης πάντων ὑμῶν.

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

†Ο ΡΟΔΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΣ

‘Ο πόνος μέσα απ’ τὰ μάτια ενός γιατροῦ

του Γερασίμου Μ. Τερεζάκη

Ο σωματικός πόνος (άλγος) αποτελεί δυσάρεστη αισθητική και συναισθηματική εμπειρία, πού σχετίζεται με πραγματική ή δυνητική βλάβη σε κάποιο ιστό ή πού περιγράφεται με όρους τέτοιας βλάβης και έντοπίζεται σε κάποιο μέρος του σώματος. Έπειδή αναγνωρίζεται παγκοσμίως ως ένδειξη ασθένειας είναι τό πιο συνηθισμένο μάλλον σύμπτωμα πού οδηγεί έναν ασθενή στον ιατρό.

Έχει πολλές γενεσιουργές αιτίες, γιά τή διάγνωση τών οποίων απαιτείται έπαρκές ιατρικό ιστορικό, προσεκτική κλινική εξέταση και εργαστηριακός έλεγχος, ανάλογα μέ τήν περίπτωση και ή βαρύτητά τους κυμαίνεται από λίγο έως πολύ βλαπτική γιά τήν υγεία ή και απειλητική γιά τή ζωή του ανθρώπου.

Μπορεί νά διαφέρει όσον άφορᾷ στά χαρακτηριστικά του, όπως είναι ή διάρκεια (όξυς ή χρόνιος -διάρκεια μεγαλύτερης τών 3-6 μηνών) ή ένταση, ή ποιότητα (π.χ. διαξιφιστικός, καυστικός, συσφιγκτικός), ή περιοδικότητα (π.χ. κωλικοειδής), ή έντόπιση, ή αντανάκλασή του σε άλλα σημεία του σώματος, ό τρόπος είσβολής, τά συνοδᾶ συμπτώματα (π.χ. πυρετός, έμετοι), οί έκλυτικοί παράγοντες (κόπωση, κίνηση κλπ.), οί παράγοντες πού τόν επηρεάζουν κ.ά.

Συνηθισμένα παραδείγματα πόνου αποτελούν ή κεφαλαλγία, ή αϋχεναλγία, τό θωρακικό και τό κοιλιακό άλγος, ό κωλικός του νεφρού, ή όσφυαλγία, οί αρθραλγίες και ό πονόδοντας.

Συνήθως ό πόνος αντιμετωπίζεται σάν κάτι ανεπιθύμητο. Στην πραγματικότητα όμως, όσο κι αν φαίνεται παράδοξο σε μία κοινωνία, όπου ή ήδονή αποτελεί απόλυτη αξία, ό πόνος αν και δυσάρεστος, είναι χρήσιμος -είναι φίλος- γιατί διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διατήρηση και αποκατάσταση της υγείας. Αυτό μπορούμε νά τό κατανοήσουμε αν λάβουμε υπόψιν ότι τό αισθητήριο σύστημα του άλγους σκοπό έχει τήν άνίχνευση, έντόπιση και αναγνώριση τών βλαπτικῶν γιά τούς ιστούς διεργασιών. Έτσι αποτελεί «σύστημα συναγερμού» γιά τήν παρουσία υποκείμενης νόσου, οδηγεί τόν ασθενή στην αναζήτηση ιατρικής φρον-

τίδας και λειτουργεί υποβοηθητικά στον ιατρό γιά τή διάγνωση της, ιδιαίτερα στην περίπτωση όξέως πόνου (π.χ. σκωληκοειδίτις, διάτρηση κοίλου σπλάχνου). Λειτουργεί επίσης προστατευτικά, ως προειδοποίηση γιά τήν έγκαιρη απομάκρυνση από βλαπτικό παράγοντα προς αποφυγή βλάβης στην υγεία του ατόμου (π.χ. έπαφή μέ πηγή θερμότητας μάς οδηγεί σε άμεση απόσυρση του μέλους πού ήλθε σε έπαφή μέ αυτήν) ή περαιτέρω επιδείνωσης της (έτσι στην περίπτωση στεφανιαίας νόσου ό ασθενής σταματάει τήν προσπάθεια μέ τήν έναρξη του πόνου). Τήν εύεργετική του λειτουργία διαπιστώνουμε και στίς περιπτώσεις διαταραχής της αίσθησής του, όπως π.χ. στη διαβητική νευροπάθεια, κατά τήν όποία άφ’ ενός μέν τά πόδια του διαβητικού ασθενούς καθίστανται λιγότερο ευαίσθητα στους έρεθισμούς και στον πόνο, μέ αποτέλεσμα ό ασθενής νά μή νοιώθει άβολα μέ τυχόν άκατάλληλα υποδήματα, άφ’ έτέρου δέ, τόν δυσκολεύει νά άντιληφθεί ένα τραῦμα στο πόδι, μέ αποτέλεσμα τίς γνωστές συνέπειες του λεγόμενου «διαβητικού ποδιού».

Από τήν άλλη μεριά ό πόνος, όταν είναι χρόνιος, αποτελεί ό ίδιος νόσο και σάν τέτοια πρέπει νά αντιμετωπιστεί. Υποβαθμίζει τήν ποιότητα ζωής του ασθενούς: περιορίζει τή δυνατότητα πνευματικής συγκέντρωσης και άσκησης, τήν καθημερινή δραστηριότητά του, άτομική, οικογενειακή και κοινωνική, επηρεάζει τήν ποιότητα του ύπνου και της άνάπαυσης, μειώνει τήν επαγγελματική απόδοση και επιβαρύνει τόν ψυχισμό του, προκαλώντας του φόβο, ένταση, θυμό, και κυρίως κατάθλιψη. Όμοίως επιδρά συναισθηματικά και στη ζωή του άμεσου οικογενειακού περιβάλλοντος, πού αισθάνεται πολλές φορές άνήμπορο νά βοηθήσει.

Ό τρόπος θεραπείας του πόνου ποικίλει ανάλογα μέ τήν αιτία του. Η ιδανική θεραπεία είναι ή έξουδετέρωση της υποκείμενης πάθησης. Δεδομένου όμως ότι συνήθως απαιτείται κάποιο χρονικό διάστημα γιά τή διάγνωση της νόσου και τήν έναρξη της άγωγής μέχρι τήν υποχώρησή του, ή είναι άδύνατη ή πλήρης θεραπεία της νόσου μέ τά

τρέχοντα δεδομένα, καθίσταται συχνά άναγκαίο, παράλληλα μέ την αντιμετώπιση της πρωτοπαθοῦς νόσου νά δίδεται μέριμνα καί γιά τήν άνακούφιση τοῦ πόνου τοῦ άσθενοῦς.

Πρίν τή χορήγηση τῆς φαρμακευτικῆς άγωγῆς (π.χ. άπλά άναλγητικά, μή στεροειδῆ άντιφλεγμονώδη, όπιούχα άναλγητικά) θά πρέπει νά προηγεῖται προσεκτική έκτίμηση τοῦ άσθενοῦς καί άπαιτεῖται άφιέρωση χρόνου καί ιδιαίτερης προσοχῆς σέ όρισμένους τομεῖς τοῦ ιατρικοῦ ιστορικοῦ έκ μέρους τοῦ ιατροῦ, εἰδικά σέ περιπτώσεις χρόνιου πόνου, όπου διάφορες ψυχολογικές καταστάσεις μπορεῖ νά επιδεινώσουν ἢ νά συμβάλλουν στό χρόνιο άλγος τοῦ άσθενοῦς (άπώλεια σημαντικοῦ προσώπου, κακοποίηση κ.ά). Εἶναι γνωστό π.χ. ότι ἡ άντίληψη τοῦ πόνου στούς καρκινοπαθεῖς αὐξάνεται από παράγοντες όπως ἡ κοινωνική έγκατάλειψη, τό άγχος, ἡ κατάθλιψη, ἡ κόπωση, ἡ άϋπνία. Άντίθετα, έλαττωμένο άγχος, συμπάθεια καί κατανόηση μειώνουν τήν άντίληψή του.

Σέ κάποιες περιπτώσεις μπορεῖ νά άπαιτηθοῦν συμπληρωματική φαρμακευτική άγωγή (π.χ άντικαταθλιπτικά), παρεμβατική προσέγγιση μέ έπεμβατικές τεχνικές (όπως νευρικούς αποκλεισμούς, νωτιαία χορήγηση φαρμάκων μέσω άντλιῶν) φυσιοθεραπείες ἢ άκόμη καί χειρουργική επέμβαση γιά τή βελτίωση τῆς ποιότητας τῆς ζωῆς τοῦ άσθενοῦς. Ἡ ψυχολογική υποστήριξη άσθενοῦς καί οἰκογενειακοῦ περιβάλλοντος μπορεῖ νά εἶναι άναγκαία. Ἴσως χρειαστεῖ επίσης παραπομπή καί σέ ξεειδικευμένο «ιατρεῖο πόνου».

Ἡ πόνο βιώνεται διαφορετικά από κάθε άτομο άνάλογα μέ τή βιολογική, ψυχολογική, διανοητική, πνευματική κ.λπ. υπόστασή του. Μπορεῖ νά λειτουργήσῃ ως τροχοπέδη ἢ ως έφαλτήριο στή ζωή τοῦ ανθρώπου. Σάν πέρας ἢ σάν άρχή μίας μετοχῆς στήν πανανθρώπινη έμπειρία τοῦ πόνου. Σάν τέτοια μᾶς άφορᾷ όλους: άσθενεῖς, ιατρούς, νοσηλευτικό προσωπικό, άλλα φυσικά πρόσωπα καί φορεῖς πού σχετίζονται μέ τίς παροχές υγείας, ιερεῖς, πρόσωπα τοῦ οἰκείου καί τοῦ επαγγελματικοῦ περιβάλλοντος. Γιά τόν άσθενή άποτελεῖ μαρτυρική άνάβαση, γιά τόν ιατρό συναισθηματική πρόκληση καί συνοδοιπορία, γιά τό νοσηλευτικό προσωπικό συμμετοχή καί μαρτυρία, γιά τόν ιερέα πνευματική πρόσκληση καί παρουσία, γιά τούς έμπλεκόμενους φορεῖς δοκιμασία κοινωνικῆς εὐαισθησίας, γιά τό οἰκεῖο περιβάλλον τροφó μαρτυρικῆς υπομονῆς, γιά τόν επαγγελματικό χώρο εὐκαιρία κοινωνίας μέ τό συνάδελφο, γιά όλους: όλα.

ΝΟΥΘΕΣΙΕΣ Π. ΠΟΡΦΥΡΙΟΥ

Ν' ΑΦΗΝΟΜΑΣΤΕ ΜΕ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Γέροντος Πορφυρίου, Βίος καί Λόγοι, σελ. 483

Όταν παραδοθοῦμε στόν Χριστό, εἰρηνεύει ὁ πνευματικός μας ὀργανισμός, μέ άποτέλεσμα τή φυσιολογική λειτουργία ὄλων τῶν ὀργάνων καί τῶν αḡένων. Όλα ἐπηρεάζονται. Γινόμαστε καλά, παύομε νά υποφέρομε. Καί καρκῖνο νά ἔχομε, ἂν τ' ἀφήσομε στόν Θεό καί γαληνεύσει ἡ ψυχῆ μας, μπορεῖ ἡ θεία χάρις μέ τή γαλήνη αὐτή νά ἐνεργήσῃ νά φύγῃ καί ὁ καρκῖνος καί ὅλα.

Κι ἂν θέλετε νά μάθετε, καί τό ἔλκος στομάχου από τή νεύρωση δημιουργεῖται. Τό συμπαθητικό σύστημα, ἐνῶ πιέζεται, σφίγγεται καί παθαίνει καί ἔτσι δημιουργεῖται τό ἔλκος. Μιά, δύο, τρεῖς, σφίξιμο, σφίξιμο, σφίξιμο, στενοχώρια, στενοχώρια, στενοχώρια, άγχος, άγχος, άγχος, πώπ! ἔλκος. Ἐλκος ἢ καρκῖνος, ἐξαρτᾶται. Όταν στήν ψυχῆ μας ὑπάρχουν μπερδέματα, ἐπιδροῦν στό σῶμα καί ἡ υγεία δέν πηγαίνει καλά.

Τό τέλειο εἶναι νά μήν προσευχόμαστε γιά τήν υγεία μας. Νά μήν εὐχόμαστε νά γίνομε καλά, ἀλλά νά γίνομε καλοί. Κι ἐγώ γιά τόν ἑαυτό μου αὐτό εὐχομαι, σᾶς λέω. Ἀκούσατε; Όχι καλοί, δηλαδή ἐνάρετοι, «νά γίνομε αὐτό, αὐτό, αὐτό...», ἀλλά ν' ἀποκτήσομε θεῖο ζῆλο· ν' ἀφηνόμαστε μέ ἐμπιστοσύνη στήν ἀγάπη Του· νά προσευχόμαστε μᾶλλον γιά τήν ψυχῆ μας. Καί τήν ψυχῆ μας δά τήν ἐννοοῦμε ἐνσωματωμένη μέσα στήν Ἐκκλησία, πού κεφαλή της εἶναι ὁ Χριστός, μαζί μέ ὅλους τούς συνανθρώπους μας καί μέ ὅλους τούς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς.

Περνώντας μέσα από τό χωνευτήρι τοῦ πόνου - κοινό ποτήρι ὄλων μας- καί ἐρχόμενος ὁ ἕνας στή θέση τοῦ ἄλλου, διαπιστώνουμε ὅτι στήν ἄλλη μεριά ὁ πόνος ἔχει πάψῃ πιά νά άποτελεῖ ἀπλά μία ἄλλη ἐπαγγελματική ἢ γραφειοκρατική συνιστώσα, ἀπέλπιδα μοναχική διαδρομή, χωρίς νόημα πορεία, ξένη ὑπόθεση. Τότε βλέπουμε ὅτι εἶναι πραγματικά μία πρόσκληση γιά μετοχή καί διακονία στήν ἀνάγκη ἢ, ἂν θέλετε, στή ζωή τοῦ ἄλλου. Τότε καταβαλίνουμε ὅτι σ' αὐτήν τήν ἀκοινωνῆτη «κοινωνία» πού ζοῦμε, εἶναι -ἐπί τέλους- ἡ εὐκαιρία μας νά ...κοινωνήσομε ἀντάμα στή Ζωή. ■

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ ΚΥΡΟΣ ΜΙΧΑΗΛ

Τήν Τρίτη 18 Ὀκτωβρίου στό Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομεῖο τῆς Βιέννης (ΑΚΗ) ἐξέπνευσε σέ ἡλικία 65 ἐτῶν ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Αὐστρίας καί Ἐξάρχος Οὐγγαρίας καί Μεσευρώπης κυρός Μιχαήλ (Στάϊκος).

Τό σκήνωμα τοῦ μεταστάντος μεταφέρθηκε τό ἀπόγευμα (15.00΄) τῆς Δευτέρας 24 Ὀκτωβρίου στόν Καθεδρικό ἱερό Ναό τῆς Ἁγίας Τριάδος Βιέννης, ὅπου τελέστηκε Τρισάγιο ἀπό τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη μας, στόν ὁποῖο ἡ Αὐτοῦ Θειοτάτη Παναγιότης, ὁ Πατριάρχης μας κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΣ, εἶχε ἀναθέσει καθήκοντα Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως. Τό πρωῒ τῆς ἐπομένης ἐψάλη ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ὁρθρου καί ἐτελέσθη ἡ Θεία Λειτουργία ἱεουργοῦντος τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰσπανίας καί Πορτογαλίας κ. Πολυκάρπου.

Ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία ἐψάλη τήν Τρίτη 25 Ὀκτωβρίου προεξάρχοντος τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐπιτρόπου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σεβ. Μητροπολίτου μας, συμμετεχόντων τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Βελγίου κ. Παντελεήμονος, Κασσανδρείας κ. Νικοδήμου, Γερμανίας καί Κεντρώας Εὐρώπης κ. Σεραφεῖμ (Πατριαρχεῖο Ρουμανίας), Ἰσπανίας καί Πορτογαλίας κ. Πολυκάρπου, Προύσης κ. Ἐλπιδοφόρου καί τῶν Θεοφ. Ἐπισκόπων Ἑγρας κ. Πορφυρίου (Πατριαρχεῖο Σερβίας), Ἀριανζοῦ κ. Βαρθολομαίου καί Ἀβύδου κ. Κυρίλλου. Τήν Α.Θ.Π., τόν Οἰκουμενικό Πατριάρχη ἐξεπροσώπησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Δέρκων κ. Ἀποστόλος καί τό πένθος τῆς Ἐκκλησίας ἔφεραν οἱ Σεβ. Μητροπολίτες Γαλλίας κ. Ἐμμανουήλ καί Σασίμων κ. Γεννάδιος. Παρέστησαν, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Τριπόλεως κ. Θεοφύλακτος ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου Πάπα καί Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς κ.κ. Θεοδώρου, ὁ Παν/τατος Ἀρχιμ. Νεκτάριος Σελαματζίδης ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων κ.κ. Θεοφίλου Γ΄, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Γλυφάδας κ. Παῦλος ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Νέας Κρήνης καί Καλαμαριάς κ. Προκόπιος καί ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Ἀρίστης κ. Βασίλειος. Ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως παρέστη ὁ Πρόεδρος τῆς Ἑλλάδος στήν Βιέννη κ. Παναγιώτης Ζωγράφος.

Παρόντες ἦταν ὁ Πρόεδρος τῆς Αὐστριακῆς Δημοκρατίας ἐξοχώτατος κ. Heinz Fischer, ὁ Σεβ. Καρδινάλιος Ἀρχιεπίσκοπος Βιέννης Christoph Schönborn, Ρωμαιοκαθολικοὶ Ἐπίσκοποι τῆς Αὐστρίας, οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Παλαιοκαθολικῆς καί Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας, ἐκπρόσωποι ἄλλων Χριστιανικῶν δογμά-

των (Κοπτῶν καί Ἀρμενίων), Ἡγούμενοι Μονῶν τῆς Αὐστρίας, Ὑπουργοί, Πρέσβεις κρατῶν καί ἀντιπροσωπεῖς τῶν χωρῶν Οὐγγαρίας καί Κύπρου.

Μετά τήν Ἀπόλυση τῆς ἐξοδίου Ἀκολουθίας μίλησαν· ὁ Ἐκπρόσωπος τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος Σεβασμιωτάτος ἅγιος Δέρκων, ὁ Ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ὁ Καθηγητής κ. Γρηγόριος Λαρεντζάκης ἐκ μέρους τοῦ πληρώματος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως (Γερμανιστί), οἱ Πρόεδροι τῶν ἱστορικῶν Κοινοτήτων Ἁγίας Τριάδος καί Ἁγίου Γεωργίου Βιέννης κ.κ. Ἄρης Ἐνισλείδης καί Χριστόφορος Λάκης, ὁ π. Ἰωάννης Νικολίτσης ἐκ μέρους τοῦ ἱεροῦ κλήρου, ὁ π. Νικόλαος Dura (Ἐφημέριος τῆς Ρουμανικῆς Ἐκκλησίας) ὡς Πρόεδρος τοῦ ἐν Αὐστρία Οἰκουμενικοῦ Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν καί ὁ Ρωμαιοκαθολικός Σεβασμιώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Βιέννης. Ὁ ἐπικήδειος Λόγος, ὁ ὁποῖος παρατίθεται στή συνέχεια, ἐκφωνήθηκε ἀπό τόν Σεβασμιώτατο Πατριαρχικό Ἐπίτροπο, Μητροπολίτη Ρόδου κ. Κυρίλλο. Μετά τό τέλος τῆς ἐξοδίου τό σκήνωμα τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου μετεφέρθηκε στό Κεντρικό Κοιμητήριό Βιέννης καί τάφηκε στόν οἰκογενειακό του τάφο.

Ἡ ἐκδημία τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Αὐστρίας κυροῦ Μιχαήλ προεκάλεσε στήν ὁμογένεια τῆς Αὐστρίας καί Οὐγγαρίας αἰσθήματα μεγάλης λύπης καί ἀπορραϊσμοῦ. Ἡ ἀθρόα προσέλευση κατά τήν διάρκεια τῆς παραμονῆς τοῦ νεκροῦ στόν Ἱερό Καθεδρικό Ναό καί ἡ συμμετοχή στή νεκρώσιμο Ἀκολουθία ἀπέδειξαν τήν ἀγάπη τήν ὁποία αὐτή ἔτρεφε πρὸς αὐτόν. Ἡ παρουσία τόσων πολλῶν προσωπικοτήτων τῆς δημόσιας ζωῆς (πολιτικῶν, θρησκευτικῶν, πανεπιστημιακῶν) ἀποτέλεσε μεγάλη τιμή πρὸς τό σεπτὸ πρόσωπό του, τῇ Μητέρα Ἐκκλησία καί τήν Ὁρθοδοξία γενικώτερα. Τὰ τοπικά Μέσα Ἐνημερώσεως προέβαλαν μέ ἔμφαση τό γεγονός καί μέ εἰδικά ἀφιερῶματα ἀναφέρθηκαν στήν προσωπικότητα καί τό ἔργο του.

Εἴη ἡ μνήμη του αἰωνία.

ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΔΕΙΜΝΗΣΤΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΝ ΔΥΣΤΡΙΔΣ ΚΥΡΟΝ ΜΙΧΔΗΛ ΥΠΟ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΡΟΔΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ

25 Ὀκτωβρίου 2011

*«὘ν ἀναβάσει θυσιαστηρίου ἁγίου ἐδόξασε περιβολήν ἁγιάσματος...
ὥς ἥλιος ἐκλάμπων ἐπὶ Ναόν Ὑψίστου» (Σειρ, ν', 11,7)*

Σεβασμιώτατε Ἐκπρόσωπε τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, Μητροπολίτα Δέρκων κ. Ἀπόστολε.

Exzellenz, sehr geehrter Herr Bundespräsident, Ἐντιμώτατοι ἐκπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Οὐγγρικῆς Πολιτείας,

Σεβασμιώτατοι Ἐκπρόσωποι τῶν Μακαριωτάτων Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων,

Eminenz, hochwürdigster Herr Kardinal,

Sehr geehrter Bischöfe der Evangelischen und der Altkatholischen Kirche,

Sehr geehrter Herr Vorsitzender des Ökumenischen Rates in Österreich,

Sehr geehrter Herr Präsident der Ökumenischen Stiftung Pro Oriente,

Ἀξιότιμοι Ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων θρησκευτικῶν, πολιτικῶν καὶ πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν,

Σεβασμιώτατοι καὶ Θεοφιλέστατοι ἅγιοι Ἀρχιερεῖς, Τίμιον Πρεσβυτέριον,

Ἀγαπητοὶ Ἀδελφοί,

Ἐπιτρέψατέ μοι τὴν ἀναφερθεῖσαν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ λόγου ρῆσιν τοῦ σοφοῦ Σειραχίδου νά προσαρμόσω ἐπικαίρως εἰς τό πρόσωπον τοῦ κατὰ τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 18ης τρέχοντος μηνὸς ἀναχωρήσαντος τῆς παρούσης ἐπικαίρου ζωῆς καὶ πρὸς τὴν αἰώνιαν καὶ ἀληθινὴν ἐκδημήσαντος Μητροπολίτου Αὐστρίας καὶ Ἐξάρχου Οὐγγαρίας καὶ Μεσευρώπης κυροῦ Μιχαήλ. Διότι ὁ ἀείμνηστος πλέον Ἱεράρχης τῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ ἐπὶ τεσσαρακονταετίαν στύλος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αὐστρίας, ὁ ἐπὶ εἰκοσαετίαν καλὸς καὶ χρηστός ποιμὴν τῆς ἐν Μεσευρώπῃ μερίδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ὁ θεματοφύλαξ καὶ ἐμπνευσμένος ἐκπρόσωπος τῆς ἐνταῦθα καὶ ἐν Οὐγγαρίᾳ ὁμογενείας, ὄντως, *«ἐν ἀναβάσει θυσιαστηρίου ἁγίου ἐδόξασε περιβολήν ἁγιάσματος.... ἐκλάμπων ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν, ὥς ἥλιος ἐπὶ Ναόν Ὑψίστου»* εὐαγγελικῶς ζήσας, θεαρέστως ἀρχιερατεύσας, χριστομιμῶντας ποιμένας, καὶ καταναλώσας ἑαυτὸν ἐν αὐταπαρνήσει τελείᾳ καὶ ἀφοσιώσει ἀνυποκρίτῳ ὑπὲρ τῆς

δόξης τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ καὶ εἰς τὴν διακονίαν τῆς Ἐκκλησίας Του. *«Πιστός ἄχρι θανάτου»* κατὰ τὸν λόγον τοῦ οὐρανοβάμονος Ἀποστόλου Παύλου, ἐξῆλθεν προῶρως ὥς ἄλλος Ἀβραάμ *«τοῦ οἴκου καὶ τῆς συγγενείας του»*, τῆς ἐκλεκτῆς τοῦ ποιμνῆς δηλονότι, διὰ νά λάβῃ ἐκ χειρὸς τοῦ ζωῆς καὶ θανάτου ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν *«τόν στέφανον τῆς ζωῆς»*, *«ὃν ἡτοίμασε Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν»*.

Ὁ Μητροπολίτης Αὐστρίας κυρὸς Μιχαήλ ἐγεννήθη τὴν 22αν Νοεμβρίου 1946 εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ γονέων εὐσεβῶν, τοῦ Θεοδώρου Σταΐκου καὶ τῆς Ἀργυροῦς Δημάκη. Τό εὐσεβὲς καὶ παραδοσιακὸν περιβάλλον, ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ἀνετράφη, καὶ ἡ ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἀναστροφή του εἰς τὰς «αὐλὰς τοῦ Κυρίου», πλησίον εὐλαβῶν ἱερέων, ἦναψαν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ παιδιόθεν τὴν φλόγα τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀφιερώσεως καὶ ἀπετέλεσαν τὰς σταθεράς βάσεις τῆς μελλοντικῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ σταδιοδρομίας καὶ θεοφιλοῦς διακονίας του.

Συμπληρώσας τὸν κύκλον τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος, καὶ δὴ εἰς τὴν Λεόντιον Σχολήν, ἀνεχώρησε τό ἔτος 1964 πρὸς τὴν Βιέννην, ὅπου καὶ ἐγκατεστάθη πλέον μονίμως μετὰ τῶν οἰκείων του, προσληφθεὶς τό ἀμέσως ἐπόμενον ἔτος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αὐστρίας, ὡς γραμματεὺς τοῦ τότε Μητροπολίτου Χρυσοστόμου Τσίτερ, ὁ ὁποῖος εἰς τό πρόσωπον τοῦ νεαροῦ γραμματέως του εὔρε τὸν πιστὸν συμπαραστάτην καὶ ἀκάματον βοηθὸν μέχρι τέλους τοῦ βίου καὶ ἐπὶ εικοσιπενταετίαν περίπου.

Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Μητροπόλεως Αὐστρίας, ὡς γραμματεὺς τοῦ Μητροπολίτου καὶ ἀρχισυντάκτης τῆς περιοδικῆς ἐκδόσεως «Στάχυς» παρέμεινε ἐπὶ δώδεκα συναπτά ἔτη. Τὴν 21ην Νοεμβρίου 1977 ἐχειροτονήθη Διάκονος καὶ τὴν ἐπομένην Πρεσβύτερος, προχειρισθεὶς αὐθημερόν εἰς Ἀρχιμανδρίτην, ὑπὸ τοῦ Γέροντος αὐτοῦ Μητροπολίτου Χρυσοστόμου, ὀνομασθεὶς ἀμέσως Πρωτοσύγγελος αὐτοῦ καὶ διορισθεὶς Προϊστάμενος τῶν ἱστορικῶν Ἑλληνικῶν Κοινοτήτων τῆς Ἀγίας Τριάδος καὶ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὡς καὶ Διευθυντὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνικῆς Σχολῆς

Βιέννης. Τόν Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1979 εἰσήχθη εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, ἐξ ἧς ἀπεφοίτησε τὸ ἔτος 1983. Ἀκολουθῶς παρηκολούθησε μαθήματα Γερμανικῆς Φιλολογίας, Φιλοσοφίας καὶ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βιέννης.

Ἡ ὑποδειγματικὴ ἱερατικὴ διακονία του καὶ ἡ ἀποτελεσματικὴ κατὰ πάντα ἀνταπόκρισίς του εἰς τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ὑψηλά διοικητικά καὶ ἄλλα καθήκοντα ὠδήγησαν τὸν Μητροπολίτην Χρυσόστομον εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ προτείνῃ τὴν εἰς Ἐπίσκοπον ἐκλογήν του. Ἡ Μήτηρ Ἐκκλησία ἀμείβουσα τὴν εὐορκον καὶ ἐπαινετὴν διακονίαν του καὶ τὸ ἀδαμάντινον τοῦ χαρακτήρος του, τῇ εἰσηγήσει τοῦ αἰοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Δημητρίου, ἐξέλεξεν αὐτόν Ἐπίσκοπον ὑπὸ τὸν ψιλὸν τίτλον Χριστουπόλεως, ὡς Βοηθῶ παρά τῷ Μητροπολίτῃ Αὐστρίας, τὴν 5ην Νοεμβρίου τοῦ ἔτους 1985. Ἐπίσκοπος ἐχειροτονήθη ἐν τῷ Καθεδρικῷ ἱερῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος τὴν 12ην Ἰανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους, μετὰ δέ παρέλευσιν ἑξαετίας, τὴν 5ην Ὀκτωβρίου 1991 ἐξελέγη, προτάσει τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, Μητροπολίτης Αὐστρίας, εἰς διαδοχὴν τοῦ οἰκιοθελῶς καὶ ἀβιάστως παραιτηθέντος Γέροντός του Μητροπολίτου Χρυσοστόμου, ἐνθρονισθεὶς ἐν τῷ περικλύτῳ καὶ ἱστορικῷ τούτῳ Ναῷ τὴν 15ην Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους.

Ἀναλαβὼν τοὺς οἶακας τῆς ἐμπιστευθείσης αὐτῷ Ἐπαρχίας καὶ τὴν διαποίμανσιν τοῦ πληρώματος αὐτῆς ἐπεδόθη μετὰ ζήλου ἐπὶ τὸ ἔργον, ἔχων πολυτίμον σύμβουλον τὴν ἐπὶ εἰκοσιτετρατίαν ἀποκτηθεῖσαν ἐμπειρίαν ἐν τῇ ἐνασχολήσει περὶ τῶν πραγμάτων αὐτῆς. «*Ἐπιλείπει με ὁ χρόνος διηγούμενον*»

ὅσα ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης μέχρι τῆς πρὸς Κύριον ἀναχωρήσεώς του εἰργάσατο καὶ ἐκατόρθωσεν. Ἀναδιοργάνωσε τὰς ἐν Αὐστρίᾳ Ἐνορίας καὶ ἱδρυσε νέας. Συνέταξε τὸν Καταστατικὸν Χάρτην τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, ὅστις ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς Αὐστριακῆς κυβερνήσεως. Ἐπέτυχε τὴν ἀναβίωσιν τῆς παρουσίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐν Οὐγγαρίᾳ καὶ τὴν νομικὴν ἀναγνώρισιν τῆς Ἐξαρχίας ὑπὸ τῆς Οὐγγρικῆς πολιτείας. Διοργάνωσε τὰ γραφεῖα τῆς Ἐξαρχίας ἐν Βουδαπέστῃ, ἀνήγειρε περικαλλέστατον ναὸν καὶ πνευματικὸν κέντρον ἐν Μπελογιάννῃ, ἐβάπτισε τοὺς ἐν αὐτῷ Ἕλληνας καὶ ἐμερίμνησε διὰ τὰς πνευματικὰς καὶ ὑλικάς ἀνάγκας τῶν. Ἡ ἀναβίωσις τῆς Ὁρθοδοξίας ἐν Οὐγγαρίᾳ ὑπῆρξε τὸ μέγα κατόρθωμά του, ἡ δέ ἐνσωμάτωσις εἰς τὸ ἐκκλησιαστικὸν σῶμα πολλῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ σκότει τῆς ἀθείας τὸ πρὶν εὑρισκομένων ἀποτελεῖ τὸν στέφανον τῆς ποιμαντικῆς φροντίδος του. Μέρμινα διηνεκῆς ὑπῆρξεν ἡ προσπάθειά του διὰ τὴν ἐπαναφορὰν τοῦ ἐν Βουδαπέστῃ ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν ἡμετέραν δικαιοδοσίαν. Ταῦτα δέ πάντα μετὰ κόπων καὶ πόνων πολλῶν καὶ πολλάκις ἐν μέσῳ κινδύνων, ἐν οἷς οὐδέποτε ἐπτοήθη.

Παραλλήλως τῶν στενῶν ποιμαντικῶν καθηκόντων του προώθησε τὰς διορθόδοξους σχέσεις μετὰ τῶν ἄλλων ἐν Αὐστρίᾳ Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν διορθόδοξον ἀπόφασιν συνεκρότησε τὴν ἐν τῇ Χώρα Διάσκεψιν τῶν Ὁρθοδόξων Ἐπισκόπων, διὰ νὰ ἔχῃσι πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι δυναμικώτεραν ποιμαντικὴν ἰσχύν καὶ δυναμικὴν κοινὴν μαρτυρίαν. Ἐμφορούμενος δέ ὑπὸ γνησίου οἰκουμενικοῦ πνεύματος εὐρέθῃ πρωτοπόρος εἰς τὴν καλλιέργειαν ἀγαθῶν σχέσεων μετὰ τῶν λοιπῶν Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν, ἰδιατέρως δέ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς

Ἐκκλησίας, προβάλλων τόν πλοῦτον τῆς Ὁρθοδόξου Θεολογίας καί πνευματικότητος καί καλλιεργῶν μετ' αὐτῶν σχέσεις ἀγάπης, εἰρήνης καί καταλλαγῆς. Συνειργάσθη μετ' αὐτῶν εἰς τὸ Οἰκουμενικόν Συμβούλιον, τοῦ ὁποίου ἐπὶ δύο θητείας ὑπῆρξε πρόεδρος. Διεδραμάτισε σημαντικόν ρόλον διὰ τὴν ἀρίστην διεκπεραίωσιν τῆς Β' ἐν Γκράτς Εὐρωπαϊκῆς Συνελεύσεως τὸν Ἰούνιο τοῦ 1997, διετέλεσε δέ μέλος εἰς πλείστας ὅσας οἰκουμενικάς Ἐπιτροπὰς τοῦ Συμβουλίου Εὐρωπαϊκῶν Ἐκκλησιῶν καί ἐτέρων οἰκουμενικῶν Ὁργανισμῶν, ὡς τοῦ Διαλόγου μετὰ τῆς Εὐαγγελικῆς Ἐκκλησίας τῆς Γερμανίας καί τῆς Παλαιοκαθολικῆς τοιαύτης.

Ὁ Μητροπολίτης Αὐστρίας Μιχαήλ καθ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀναστροφῆς του ἐπέδειξε ἑαυτὸν ἄνδρα αὐθεντικοῦ καί ἀκεραίου ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος, διαπνεόμενος ἀπὸ γνησίαν πρὸς τὸν Θεὸν πίστιν, ἀγάπην πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν καί στοργὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον. Ὡς κεφαλαιῶδες χαρακτηριστικόν τῆς προσωπικότητός του ὡς Ἱεράρχου τοῦ Θρόνου εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ αὐθόρμητος καί ἀπέραντος, ἀνευ ὅρων καί ὁρίων, ἀφοσιώσις του εἰς τὸν θεσμόν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί ἡ υἱικὴ ἀγάπη του πρὸς τὸν σεπτὸν τῆς Ὁρθοδοξίας Προκαθήμενον. Ἦγωνίσθη μετὰ πάθους, ὅσον ὀλίγοι, ὑπὲρ τῶν δικαίων τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καί ὑπῆρξε ὑπήκοος εἰς τὰ κελεύσματα αὐτῆς. Τὸ Φανάριον ὑπῆρξεν ὁ μέγας ἔρωσ τῆς καρδίας του καί ἡ διακονία του ὡς ἀληθοῦς φαναριώτου Ἀρχιερέως θυσιαστικῇ, ἐρχόμενος πάντοτε συγκυρηναῖος τοῦ σταυροῦ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καί ἀφοσιωμένος ἐργάτης τῶν ἱερῶν ἰδεωδῶν καί ὁραματισμῶν τοῦ Γένους καί τοῦ Θρόνου.

Ὡς χαρακτήρ διεκρίθη διὰ τὴν εὐπροσηγορίαν καί τὴν ἀμεσότητα τῆς ἐπικοινωνίας, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν εὐγένειαν, τὴν γνησιότητα καί τὴν παρρησίαν, τὴν ἀκεραιότητα καί τὸν πλοῦτον τῶν συναισθημάτων, τὴν εὐαισθησίαν καί τὸν αὐθορμητισμόν. Ἀνὴρ συγχωρήσεως δέν ἡρνήθη τὴν βοήθειαν καί πρὸς τοὺς ἀδικήσαντας αὐτόν. Ἄν καί μέγας τὸ δέμας καί ἐπιβλητικὸς τῷ παραστήματι ἐκέκτετο καρδίαν ἀκάκου παιδίου. Καρδίαν διηνεκῶς ἀγαπῶσαν καί ἐκχέουσαν πρὸς πάντας σπλάγχνα συμπαθείας καί οἰκτιρμῶν.

Ὑπῆρξεν Ἀρχιερεὺς λόγιος καί σοφός, Ἱεράρχης φιλομόναχος, ἀπαράμιλλος λειτουργός τοῦ θυσιαστηρίου, πεπνυμένος ρήτωρ, φίλεργος ἐπιστήμων, ἐραστὴς τῆς πατρῴας βυζαντινῆς μελωδίας, τηρητὴς τῆς ἐκκλησιαστικῆς τάξεως, μεγαλοπρεπῆς κατὰ πάντα. Ὁ Θεὸς τὸν εὐλόγησε καί τὸν ἐπροίκισε δι' ἐξαιρετικῶν προσόντων, ἐξέχεε δέ ἐπ' αὐτόν πλουσίαν τὴν εὐλογίαν Του, διό πάντοτε καί πανταχοῦ ἐπεβλήθη ὡς ἐξαιρετικὴ φυσιογνωμία, ἀνώτερος ὡς ἄνθρωπος, ἀνώτερος ὡς εὐαγγελικὸς ἀνὴρ, ἀνώτερος ὡς χριστιανός, ἀνώτερος ὡς Ἱεράρχης.

Τὰ φυσικά του προσόντα, τὸ ἦθος, ὁ χαρακτήρ του, ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἐν γένει διακονία του, τὸν κατηξίωσαν εἰς τὴν συνείδησιν τοῦ ποιμνίου του, τὸ ὁποῖον τὸν ἠγάπησε σφοδρῶς. Τὸν κατηξίωσαν στὴν συνείδησιν τῶν ἐκπροσώπων τῶν ἄλλων χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν, οἱ ὁποῖοι πάντοτε ἐσεβάσθησαν αὐτόν. Τὸν κατηξίωσαν εἰς τὰς πολιτειακὰς ἀρχὰς τῆς Μητρὸς πατρίδος καί τῶν χωρῶν Αὐστρίας καί Οὐγγαρίας, αἱ ὁποῖαι ἀπέδωσαν εἰς αὐτόν τὰς ἀνωτέρας διακρίσεις των. Δι' αὐτῶν ὁ Αὐστρίας Μιχαήλ ὄντως ἐλάμπρυνε τὴν ἀρχιερωσύνην του εἰς τὸ κέντρον τῆς Εὐρώπης καί κατέστησεν τὴν Ὁρθοδοξίαν σεβαστὴν καί αἰδέσιμον τοῖς πᾶσι.

Ἄλλ' ἤδη ὁ χαρισματικὸς Ἱεράρχης, «τῇ ἐπαράτῳ νόσῳ καμφθεὶς», προῶρως κατέπαυσε καί μετεκλήθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὴν ἐπουράνιον Ἱερουσαλήμ. Ἐβάστασεν εὐαγγελικῶς ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος τὸν σταυρόν τῆς ἐπωδύνου ἀσθενείας του. Ἐδόξασε τὸν Θεὸν δι' ὅσα ἐδωρήσατο αὐτῷ ἐν τῷ παρόντι βίῳ ἐν αἰσθήμασι πλήρους εὐγνωμοσύνης. Εἶχε βαθεῖαν τὴν πεποίθησιν ὅτι ἐξεπληροῦτο δι' αὐτόν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἐπανελάμβανε συχνάκις τὴν φωνὴν τοῦ δικαίου καί πολυάθλου Ἰώβ: «*Εἰ τὰ ἀγαθὰ ἐδεξάμεθα ἐκ χειρὸς Κυρίου τὰ κακὰ οὐχ ὑποίσομεν; Ὡς τῷ Κυρίῳ ἔδοξεν οὕτω καὶ ἐγένετο. Εἴη τὸ ὄνομα Κυρίου εὐλογημένον*». Προητοίμασεν ἑαυτὸν μέ μοναχικὴν συνείδησιν διὰ τὴν ἐξοδὸν του. Ἀνεχώρησεν ἀξιοπρεπῶς καί ὁσιακῶς πρὸς Ἐκείνον, ὃν ἐκ πρώτης ἡλικίας ἠγάπησεν, ἵνα καταπαύσῃ ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου τῆς δόξης Αὐτοῦ.

Ἀοίδιμε Μητροπολίτα Μιχαήλ!

Κατὰ τὴν ἱεράν ταύτην ὥραν τοῦ ἐξοδιαστικοῦ σου ἱστάμενοι εὐλαβῶς ἐνώπιον τοῦ σεπτοῦ σκηνώματός σου ἀποδίδομέν σοι τὸ ὕστατον χαῖρε καί ἀπονεμόμέν σοι τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν. Ἀπορφανίζεις ἡμᾶς προῶρως, ἐνῷ ἡδύνασο νὰ εὕρισκεσαι ἐπὶ μακρόν εισέτι μεθ' ἡμῶν. Οὕτως ἠθέλησεν ὁ Θεός! Ὅν καί εὐχαριστοῦμεν ὅτι ἀνέδειξε σε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἱεράρχην τίμιον καί ποιμένα πανάριστον. «*Τελειωθείς ἐν ὀλίγῳ*» παρέστησας τετελειωμένην τὴν διακονίαν σου. Τὸ ὄνομά σου θὰ περιφέρεται μετ' εὐγνωμοσύνης καί εὐχαριστίας ἐν τοῖς χεῖλεσιν ἡμῶν καί τὸ μνημόσυνόν σου θὰ παραμένῃ αἰώνιον. Θὰ φυλάζωμεν ὡς παρακαταθήκην τὴν μνήμην τῆς ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀφοσιώσεώς σου.

Σὺ δέ τοῦ οὐρανίου πλέον θυσιαστηρίου λειτουργός καί τῆς σκηνῆς τῆς ἐπουρανίου κληρονόμος εὐχου ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ἀνάφερε δεήσεις ὑπὲρ τοῦ ποιμνίου σου καί μνημόνευε τῶν τέκνων σου, τῶν μετ' ὁδύνης σήμερον θρηνούντων τὴν στέρησίν σου.

Αἰωνία σου ἡ μνήμη, τετιμημένε καί ἀοίδιμε Ἱεράρχα. Αἰωνία σου ἡ μνήμη. ■

Τό β' Διεθνές Συνέδριο γιά τήν Ποιμαντική Διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στό Χῶρο τῆς Ὑγείας

*Τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου Σταύρου Κοφινᾶ
Συντονιστοῦ τοῦ Δικτύου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου
γιά τήν Ποιμαντική Διακονία στό Χῶρο τῆς Ὑγείας*

Μέ ἀπόλυτη ποιμαντική συνείδηση, ἐπιστημονική σοβαρότητα καί πατριαρχική ἀρχοντιά πραγματοποιήθηκε τό Β' Διεθνές Συνέδριο γιά τήν Ποιμαντική Διακονία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου στό Χῶρο τῆς Ὑγείας στήν Ρόδο μεταξύ 12-16 Ὀκτωβρίου. Πρόεδρος τοῦ Συνεδίου ἦταν ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος. Οἱ Σύεδροι φιλοξενήθηκαν ἀβραμιαῖα στό συνεδριακό κέντρο τοῦ ξενοδοχείου Ρόδος Παλλὰς.

Ἐντυπωσιακή ἦταν ἡ ἀνταπόκριση στήν πρόσκληση τῆς Μητρος Ἐκκλησίας ἀπό περίπου διακόσια ἄτομα. Συγκεκριμένα: Ἡ Ἀρχιεπισκοπή Κωνσταντινουπόλεως ἐκπροσωπήθηκε ἀπό τόν Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμανδρίτη Δοσίθεο Κανέλλο, ὁ ὅποιος, κατά τήν ἑναρξη τοῦ Συνεδρίου, ἀνέγνωσε τό μήνυμα τῆς Αὐτοῦ Παναγιότητος. Ἀκόμη, ἐκπροσωπήθηκαν ὅλες οἱ Ἐπαρχίες τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου ἀπό τήν Κρήτη, τά Δωδεκάνησα, τίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς, τήν Νότιο Ἀμερική, οἱ Ρωσικές παροικίες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Διασποράς, πού τελοῦν ὑπό τήν δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, καθώς καί οἱ Αὐτόνομες Ἐκκλησίες τῆς Φινλανδίας καί τῆς Ἑσθονίας. Ἐπίσης, ἐκπροσωπήθηκαν τά Πατριαρχεῖα Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων, Ρωσίας, Σερβίας, καί Βουλγαρίας, συμμετέσχε δέ καί ἐκπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας. Ἀπό τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος, ἐκπροσωπήθηκε ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ.κ. Ἱερώνυμος, εἴκοσι μία Μητροπόλεις τῶν Νέων Χωρῶν, πού ἀνήκουν πνευματικά στόν Οἰκουμενικό Θρόνο, καί εἴκοσι Μητροπόλεις τῶν Παλαιῶν Χωρῶν. Ἐπίσης, ἐκπροσώπους ἀπέστειλαν καί οἱ Αὐτοκέφαλες Ἐκκλησίες τῆς Κύπρου καί τῆς Ἀλβανίας. Τέλος, συμμετέσχον καί ἐκπρόσωποι τῶν Θε-

ολογικῶν Σχολῶν Ἀθηνῶν, Θεσσαλονίκης, καί Βοστώνης, τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἀκαδημιῶν Θεσσαλονίκης, Κρήτης, καί Ἰωαννίνων (Βελλᾶ), καί τῆς Ὁρθόδοξης Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου. Ἐπίσης, παρακολούθησαν τό Συνέδριο ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐπιτροπῆς γιά τήν Ποιμαντική τῆς Ὑγείας τοῦ Ποντίφικα, τῆς Ἐκκλησίας τῆς Εὐαγγελικῆς Λουθηρανικῆς Ἐκκλησίας τῆς Λεττονίας, καθώς καί ἀπό ἐπιστήμονες πού ἀνήκουν στόν χῶρο τῆς θεολογίας καί στόν χῶρο τῆς Ὑγείας.

Τό θέμα τοῦ Συνεδρίου ἦταν: «Ἡ Πρό τῶν Πυλῶν τοῦ Θανάτου Μέρμινα». Τό Συνέδριο ἀσχολήθηκε διεξοδικά μέ τό ζήτημα τοῦ θανάτου ἀπό ἱατρικῆς, θεολογικῆς, φιλοσοφικῆς, ψυχολογικῆς, καί ποιμαντικῆς πλευρᾶς, μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση στήν ἀνακουφιστική φροντίδα (palliative care).

Στό Συνέδριο τονίσθηκε ὅτι ἡ φροντίδα τοῦ ἀνθρώπου πού βρίσκεται στό τελευταῖο στάδιο τῆς ἐπίγειας ζωῆς θά εἶναι ἓνα ἀπό τά μεγαλύτερα ἱατρονοσηλευτικά, καί συνεπῶς ποιμαντικά, προβλήματα πού θά χρειασθεῖ νά ἀντιμετωπίσουμε μέσα στά ἐπόμενα χρόνια. Οἱ δυσκολίες τίς ὁποῖες βιώνει ὁ ἄρρωστος θά πολλαπλασιασθοῦν καί θά γίνουν ἀκόμη πιό περίπλοκες, λόγω τῆς συνεχῶς

αυξανόμενης μακροβιότητας του πληθυσμού, της παρατεταμένης χρονικής διάρκειας της βεβαρυμένης κατάστασης ενός ασθενούς, και της αδυναμίας των διαφόρων υγειονομικών Ύπηρεσιών να σηκώσουν τό βάρος αυτής της παρατεταμένης φροντίδας. Σήμερα διαμορφώνεται η τάση να μη μένει ο πρό των πυλών του θανάτου ἄρρωστος σέ κάποιον νοσηλευτικό χώρο, αλλά να μένει, όσο είναι ἐφικτό, στό οἶκίό του περιβάλλον. Ἡ τάση αὐτή ἀπαιτεῖ τήν ἐνεργό συμμετοχή καί ἀφοσίωση τῶν μελῶν τῆς οἰκογένειας. Τό μεγάλο ἐρώτημα εἶναι ἂν ἡ οἰκογένεια μπορεῖ νά σηκώσει τόν σταυρό αὐτῆς τῆς φροντίδας. Πέραν ἀπό τίς πρακτικές δυσκολίες πού δημιουργοῦνται ἀπό αὐτά τά δεδομένα, πολλές φορές οἱ ψυχολογικές καί πνευματικές ἀνησυχίες φέρνουν τόν ἄνθρωπο καί τήν οἰκογένειά του σέ ὑπαρξιακό ἀδιέξοδο καί ἀπομόνωση. Ἡ ὑπαρξιακή κρίση πού ὁ σημερινός ἄνθρωπος βιώνει σέ σχέση μέ τόν θάνατο εἶναι μιά πρόκληση γιά κάθε ἐκκλησιαστική κοινότητα, κάθε ποιμένα καί κάθε λειτουργό Ὑγείας. Στό Συνέδριο τινίσθηκε ὅτι, ἂν οἱ ἐνορίες μας λειτουργοῦν ἐκκλησιαστικά, τότε δέν πρέπει νά ἀφήσουμε τόν συνάνθρωπό μας πού φεύγει ἀπό αὐτήν τήν ζωή, καθώς καί τήν οἰκογένειά του, νά βυθισθοῦν στήν μοναξιά καί στήν ἀπόγνωση. Γι' αὐτό, ὑπάρχει ἡ ἐπείγουσα ἀνάγκη νά εὐαισθητοποιηθοῦμε, ὅσο τό δυνατόν περισσότερο, γύρω ἀπό αὐτές τίς δυσκολίες, ὥστε νά εἴμαστε προετοιμασμένοι νά τίς ἀντιμετωπίσουμε.

Στήν προσπάθεια τῆς εὐαισθητοποίησης αὐτῆς, οἱ ὁμιλητές διευκρίνισαν τί σημαίνει νά πάσχει κανείς καί νά ἀντιμετωπίζει τό γεγονός τοῦ θανάτου κατά τήν Ὁρθόδοξη παράδοση, καθώς καί τί σημαίνουν οἱ ἐννοιες «ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια» καί «ποιότητα ζωῆς» σέ σχέση μέ αὐτόν πού πεθαίνει. Εἰδικώτερα, ἐξέτασαν πῶς ὁ φόβος τοῦ θανάτου παίζει καθοριστικό ρόλο σέ ὅλον τόν βίο τοῦ ἀνθρώπου καί πῶς ἡ ἐνοχή ἐμπλέκεται στή διαδικασία τοῦ θανάτου. Τινίσθηκε ὅτι ὁ ψυχικός πόνος, ἡ ἀγωνία θανάτου, ὁ πανικός, οἱ ἀρχαῖκοί μηχανισμοί ἀμύνης καί ἡ ἔλλειψη ἀγάπης καί πί-

στεως ἐπηρεάζουν καθοριστικά τή θέληση νά ζήσει κανείς καί τή δυνατότητα νά «ὑποφέρει» τά παθήματα του. Ἄν οἱ θλίψεις, οἱ στενοχωρίες καί ὁ θάνατος συνιστοῦν μιά πραγματικότητα ἄρρηκτα συνδεδεμένη μέ τήν μεταπτωτική κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου, μιά πραγματικότητα, πού τόν ταλανίζει ἀνάλογα μέ τήν ἐγγύτητα ἢ τήν ἀπόστασή του ἀπό τόν Θεό, τότε ἐκεῖνο πού καθορίζει τήν λεγόμενη ἀξιοπρέπειά του εἶναι ὁ τρόπος μέ τόν ὁποῖον «μαρτυρεῖ» τήν σχέση του μέ τόν Θεό, ὑποφέροντας τήν ἀσθένειά του. Ἀντιστοίχως, ἡ οἰκογένεια, ἡ ἐκκλησιαστική κοινότητα, οἱ υγειονομικές ὑπηρεσίες, καθώς καί ὁ κάθε λειτουργός Ὑγείας, πρέπει νά καταβάλουν κάθε προσπάθεια, ὥστε νά διαφυλαχθεῖ ἡ ιερότητα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης, τοῦ κάθε προσώπου, μέσα ἀπό τή μέριμνα πού προσφέρουν.

Σέ μιά εἰδική συνεδρία σχετικά μέ τούς λειτουργούς Ὑγείας ἀπέναντι στόν θάνατο, τινίσθηκε ὅτι, ἐφ' ὅσον ἐπιθυμοῦμε νά κηρύξουμε, μέ ἕναν οὐσιαστικό τρόπο, τήν ἀλήθεια γιά τή ζωή καί τόν θάνατο, ἂν θέλουμε πραγματικά νά βοηθήσουμε τόν ἄνθρωπο καί νά τοῦ προσφέρουμε σωτηρία,

πρέπει νά εἴμαστε ἀληθινοί καί εἰλικρινεῖς μέ τόν ἑαυτό μας, ἔχοντας διαρκῶς ἐνώπιόν μας τήν ἡμέρα τῆς ἀναχώρησής μας ἀπό αὐτή τή ζωή, ἀποφεύγοντας μέ τόν τρόπο αὐτό «μωράς ζητήσεις καί γενεαλογίας». Συνήθως ἀποφεύγουμε τόν θάνατο μέσα ἀπό τήν ἄρνηση, καλύπτοντας τίς προσωπικές, διαπροσωπικές καί πρακτικές μας δυσκολίες καί περίπλοκα συναισθήματα μέ θεωρητικές φιλολογικές συζητήσεις, ἀνούσιες παρηγορητικές παραινέσεις καί πλασματικές ἐλπίδες. Μέ συγκλονιστικές προσωπικές μαρτυρίες, ἡ ἱατρός, ἡ νοσηλεύτρια καί ὁ ἱερέας πού εἰσηγήθηκαν κατά τή συνεδρία αὐτή, τόνισαν ὅτι ὁ μόνος τρόπος νά ἐνισχυθεῖ ἕνας λειτουργός Ὑγείας, ὥστε νά μπορέσει νά ἀντιμετωπίσει τήν βαρειά εὐθύνη πού φέρει ἔναντι τοῦ ἀσθενοῦς πού πεθαίνει, ἀλλά καί νά διαχειρισθεῖ τίς προσωπικές του δυσκολίες μπροστά στόν θάνατο, εἶναι νά λειτουργήσει ὡς μέλος μιᾶς θεραπευτικῆς ομάδας πού, ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς θε-

πρέπει νά εἴμαστε ἀληθινοί καί εἰλικρινεῖς μέ τόν ἑαυτό μας, ἔχοντας διαρκῶς ἐνώπιόν μας τήν ἡμέρα τῆς ἀναχώρησής μας ἀπό αὐτή τή ζωή, ἀποφεύγοντας μέ τόν τρόπο αὐτό «μωράς ζητήσεις καί γενεαλογίας». Συνήθως ἀποφεύγουμε τόν θάνατο μέσα ἀπό τήν ἄρνηση, καλύπτοντας τίς προσωπικές, διαπροσωπικές καί πρακτικές μας δυσκολίες καί περίπλοκα συναισθήματα μέ θεωρητικές φιλολογικές συζητήσεις, ἀνούσιες παρηγορητικές παραινέσεις καί πλασματικές ἐλπίδες. Μέ συγκλονιστικές προσωπικές μαρτυρίες, ἡ ἱατρός, ἡ νοσηλεύτρια καί ὁ ἱερέας πού εἰσηγήθηκαν κατά τή συνεδρία αὐτή, τόνισαν ὅτι ὁ μόνος τρόπος νά ἐνισχυθεῖ ἕνας λειτουργός Ὑγείας, ὥστε νά μπορέσει νά ἀντιμετωπίσει τήν βαρειά εὐθύνη πού φέρει ἔναντι τοῦ ἀσθενοῦς πού πεθαίνει, ἀλλά καί νά διαχειρισθεῖ τίς προσωπικές του δυσκολίες μπροστά στόν θάνατο, εἶναι νά λειτουργήσει ὡς μέλος μιᾶς θεραπευτικῆς ομάδας πού, ἀποτελεῖ μέρος μιᾶς θε-

ραπευτικής κοινότητας, καί, επιπλέον, νά μετέχει στή ζωή μιᾶς εὐχαριστιακῆς κοινότητας, πού εἶναι τό ὁσιότερο καταφύγιο ἐλπίδας καί παρηγοριᾶς.

Στό τελευταῖο μέρος τοῦ Συνεδρίου, οἱ ὁμιλητές παρουσίασαν τίς πρακτικές ἐφαρμογές τῆς ἀνακουφιστικῆς φροντίδας. Τονίσθηκε ὅτι οἱ λειτουργοί Ὑγείας ἔχουν ιδιαίτερη ἀνάγκη νά ἐκπαιδευθοῦν καί νά ἐνημερωθοῦν καλύτερα γιά τίς δυσκολίες, πού κρύβει αὕτη ἡ φροντίδα, κάτι τό ὁποῖο δέν γίνεται οὔτε στόν χώρο τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλά οὔτε καί στόν χώρο τῆς Ὑγείας. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μεσογαίας καί Λαυρεωτικῆς κ. Νικόλαος μίλησε, μέσα ἀπό τήν ποιμαντική του ἐμπειρία, γιά τήν πνευματική στήριξη πού ὀφείλουμε νά προσφέρουμε στόν ἄνθρωπο πού βρίσκεται στό τελευταῖο στάδιο φροντίδας. Σέ ἄλλη ὁμιλία, ἡ διευθύντρια τῆς Μονάδας Ἀνακουφιστικῆς Φροντίδας «Γαλιλαία», τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Μεσογαίας, ὑπογράμμισε ὅτι, ἀντίθετα μέ ἄλλες χώρες, ὁλοκληρωμένες Μονάδες πού νά προσφέρουν ὑπηρεσίες ἀνακουφιστικῆς φροντίδας (ΑΦ) ἀπό διεπιστημονική ὁμάδα λειτουργῶν Ὑγείας στόν χώρο, πού ἐπιλέγουν οἱ ἀσθενεῖς, πού πάσχουν ἀπό χρόνια, καταληκτική γιά τήν ζωή τους, νόσο, δέν ὑπάρχουν στήν Ἑλλάδα. Οἱ σύνεδροι ἐστίασαν τόν προβληματισμό τους ἐπάνω στό πῶς ἡ ἐκκλησιαστική κοινότητα μπορεῖ νά συμβάλει στή δημιουργία τέτοιων ὑπηρεσιῶν καί στό πῶς ὁ κλῆρος μπορεῖ νά ἀποτελεῖ ἐνεργό μέλος μιᾶς διεπιστημονικῆς ὁμάδας ἀνακουφιστικῆς φροντίδας. Πάντως, οἱ λειτουργοί Ὑγείας πού ἔλαβαν μέρος στό Συνέδριο ἐξέ-

φρασαν τήν ἄποψη ὅτι ἡ συμμετοχή τοῦ ἱερέα στήν διεπιστημονική Μονάδα Φροντίδας ἀποτελεῖ ὄρο ἀπαραίτητο γιά τήν ἄρτια λειτουργία τῆς.

Τό Συνέδριο ἔκλεισε μέ δύο ὁμιλίες πού ἔδωσαν μιᾶ ἄλλη προοπτική στό θέμα τοῦ Συνεδρίου. Ἡ πρώτη ὁμιλία ἀσχολήθηκε μέ τήν ἀκολουθία «Εἰς ψυχόρραγοῦντα» καί τίς ποιμαντικές τῆς διαστάσεις. Στήν δεύτερη καί τελευταία ὁμιλία τονίσθηκε ὅτι ἡ ἐλπίδα, πού ὁ ἐκκλησιαστικός ἄνθρωπος χρειάζεται νά ἀναπτύξει σέ κάθε φάση τῆς ζωῆς του, καλλιεργεῖται, ὅταν ζεῖ ἐσχατολογικά, ὅταν ἀναμένει τήν ἔλευση τοῦ Χριστοῦ καί τήν Αἰώνια Βασιλεία Του.

Τό Β΄ Διεθνές Συνέδριο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιά τήν Ποιμαντική Διακονία στόν Χώρο τῆς Ὑγείας ἦταν ἓνα τόλμημα. Οἱ Σύνεδροι τόλμησαν νά συζητήσουμε τό θέμα τοῦ θανάτου καί τῆς μέριμνα, πού παρέχουμε στόν ἄνθρωπο πού πεθαίνει, μέ ἀπόλυτη εἰλικρίνεια. Γιά τόν λόγο αὐτό, τό Συνέδριο ἔφερε στήν ἐπιφάνεια ὅλους τούς προβληματισμούς καί τίς δυσκολίες, πού ὑπάρχουν σέ θεωρητικό καί πρακτικό ἐπίπεδο, τόσο στόν ἱατρονοσηλευτικό τομέα, ὅσο καί στήν ἐκκλησιαστική ζωή ὅπως αὕτη ἔχει διαμορφωθεῖ σήμερα. Παράλληλα, ἡ συνάντησή μας στήν Ρόδο ἔδωσε στούς συνέδρους τήν εὐκαιρία νά ἐντοπίσουν τίς δυνατότητες πού παρέχουμε, ὥστε νά φροντίσουμε τόν πάσχοντα μέ ἓναν ὁλοκληρωμένο καί ἱεροπρεπῆ τρόπο. Στό τέλος τοῦ συνεδρίου, οἱ συμμετέχοντες ἐξέφρασαν τήν ἐπιθυμία τους νά συνεχισθοῦν οἱ δραστηριότητες τοῦ Πατριαρχικοῦ Διχτύου μέ τήν ἐλπίδα ὅτι θά ξανασυναντηθοῦν πάλι στήν Ρόδο γιά τό Γ΄ Συνέδριο τό 2014. ■

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ - ΕΙΔΗΣΕΙΣ

*του κ. Έλευθερίου Χρυσόχου, Γραμματέως του Γραφείου εκπροσωπήσεως
του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Αθήνα*

► Η Αγία και Ιερά Σύνοδος του Οικουμενικού Πατριαρχείου κατά την συνεδρία της 29ης Αυγούστου, πού πραγματοποιήθηκε στην Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης, αποδέχθηκε την οικιοθελή παραίτηση του Σεβ. Μητροπολίτου Γέροντος Δέρκων κ. Κωνσταντίνου από της διαποιμάνσεως της Έπαρχίας του και εξέλεξε αυτόν παμψηφεί Μητροπολίτη Γέροντα Νικαίας, στην δέ κενωθείσα Μητρόπολη Δέρκων εξέλεξε παμψηφεί τον Σεβ. Μητροπολίτη Μοσχονησίων κ. Απόστολο, Ήγούμενο της Ιεράς Μονής Αγίας Τριάδος Χάλκης. Η Αγία και Ιερά Σύνοδος διώρισε ως νέον Ήγούμενο της Ι. Πατριαρχικής και Σταυροπηγιακής Μονής Αγίας Τριάδος Χάλκης τον Σεβ. Μητροπολίτην Προύσης κ. Έλπιδοφόρον.

► Πραγματοποιήθηκε η τακτική ανασυγκρότηση της Αγίας και Ιεράς Συνόδου, η οποία διά τό εξάμηνον 01.09.2011 έως 29.02.2012, υπό την προεδρία της Α. Θ. Παναγιότητος, δά αποτελείται εκ των Σεβ. Ιεραρχών: Γέροντος Νικαίας κ. Κωνσταντίνου, Θυατείρων και Μεγάλης Βρετανίας κ. Γρηγορίου, Καρπάδου και Κάσου κ. Άμβροσίου, Περγάμου κ. Ιωάννου, Πριγκηποννήσων κ. Τακώβου, Φιλαδελφείας κ. Μελίτωνος, Σεβαστείας κ. Δημητρίου, Αγίου Φραγκίσκου κ. Γερασίμου, Ρεδύμνης και Αύλοποτάμου κ. Εὐγενίου, Κορέας κ. Άμβροσίου, Καλλιουπόλεως και Μαδύτου κ. Στεφάνου, Προύσης κ. Έλπιδοφόρου.

► Μέ ιεροπρέπεια και εκκλησιαστική τάξη εορτάστηκαν εις τά Πατριαρχεία οί εορτές της νέας Ίνδικτιώνος και της Ιεράς Εικόνας της Παναγίας της Παμμακαρίστου, ως και η ημέρα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης έχοροστάτησε κατά τον Έσπερινό της 31ης Αυγούστου και τή Θεία Λειτουργία της 1ης Σεπτεμβρίου, σέ συγχοροστασία μετά του Μακαριωτάτου Πάπα και Πατριάρχου Άλεξανδρείας κ. Θεοδώρου Β΄, του Θεοφιλ. Έπισκόπου Άπαμείας κ. Ισαάκ, εκπροσώπου του Πατριάρχου Άντιοχείας κ. Ίγνατίου Δ΄, και των Μακ. Πατριάρχου Ιεροσολύμων κ. Θεοφίλου Γ΄ και Αρχιεπισκόπου Κύπρου κ. Χρυσόστομου Β΄. Μετά τό Ι. Εὐαγγέλιον ανεγνώσθη από του Ιεροῦ Άμβωνος ειδικό Μήνυμα του Οικουμενικού Πα-

τριάρχου γιά τήν ημέρα της προστασίας της κτίσεως, υπό του Αρχιγραμματέως της Αγίας και Ιεράς Συνόδου Πανοσιολ. Αρχιμανδρίτου κ. Βαρδολομαίου. Μετά τό πέρας της Θείας Λειτουργίας, ανεγνώσθη υπό του Πατριάρχου, η νενομισμένη ευχή και Πράξις της νέας Ε΄ Ίνδικτιώνος, η οποία υπογράφηκε υπό του ίδιου και των συγχοροστατησάντων Προκαθημένων και των αγίων Αρχιερέων.

► Κατόπιν προσκλήσεως του Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρδολομαίου, και υπό την προεδρείαν Αυτού, συνήλθαν εις τό Οικουμενικό Πατριαρχείο σέ Σύναξη οί Προκαθημένοι των Πρεσβυγενών Πατριαρχείων και της

παλαιφάτου Έκκλησίας Κύπρου, μεταξύ 1ης και 3ης Σεπτεμβρίου. Της Συνάξεως μετείχαν αυτοπροσώπως οί Μακαριώτατοι Πατριάρχες Άλεξανδρείας και πάσης Άφρικης κ. κ. Θεόδωρος Β΄ και Ιεροσολύμων κ. κ. Θεόφιλος Γ΄ και ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. κ. Χρυσόστομος Β΄, τον δέ Πατριάρχη Άντιοχείας κ.κ. Ίγνατίον Δ΄, κωλυθέντα τελικώς νά παραστή εκπροσώπησε ο Θεοφιλέστατος Έπίσκοπος Άπαμείας κ. Ισαάκ. (Τό Άνακοινωθέν, τά δέματα πού άπασχόλησαν τούς Προκαθημένους και άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία σχετικά μέ αυτή τή Σύναξη, μπορείτε νά βρείτε στην έπίσημη ιστοσελίδα του Οικουμενικού Πατριαρχείου: www.ec-patr.org).

► Τήν Ιερά Μητρόπολη Γρεβενών έπισκέφθηκε, από 23 έως 26 Σεπτεμβρίου, ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρδολομαίος κατόπιν προσκλήσεως του οικείου ποιμενάρχου Σεβ. Μητροπολίτου Γρεβενών κ. Σεργίου, μέ την ευκαιρία της συμπληρώσεως έφέτος εκατονταετηρίδος από της μαρτυρικής τελειώσεως του άειμνήστου Μητροπολίτου Γρεβενών Αιμιλιανού Λαζαρίδου (1 Οκτωβρίου 1911). Κατά την παραμονή του εις την Ι. Μητρόπολη Γρεβενών ο Πατριάρχης έγένετο δεκτός μετά των προσηκουσών τιμών εις την κεντρική πλατεία της πόλεως από τον κληρο και τίς αρχές του τόπου και τή συμμετοχή πλήθους πιστών. Μετά τίς όμιλίες η Σεπτή της Όρθοδοξίας Κορυφή κατέδесе στέφανον εκ δάφνης εις τον άνδριάντα του Ιεράρχου της άρετής και της θυσίας, του μαρτυρικού Μητροπολίτου Γρεβενών Αιμιλιανού. Έπισκέφθηκε τήν ριζικώς ανακαινισθείσα Ι. Πατριαρχική και Σταυροπη-

γιακή Μονή Θείας Μεταμορφώσεως - Όσιου Νικάνορος Ζάβορδας και ανήλθε εις τόν άπείρου φυσικού κάλλους Έθνικό Δρυμό της Πίνδου "Βάλια Κάλντα". Με όμόφωνη απόφαση του Φορέως Διαχειρίσεως τών Έθνικών Δρυμών Βίκου-Άώου και Πίνδου ό Παναγιώτατος άνακηρύχθηκε πρώτος έπίτιμος Πρόεδρος αυτού, εις ένδειξη άναγνωρίσεως της συμβολής και τών αγώνων του υπέρ της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος. Τήν Κυριακή, 25η Σεπτεμβρίου, έτελέσθη μέ ιεροπρέπεια και λαμπρότητα εις τόν Ί. Μητροπολιτικό Ναό Εύαγγελισμού της Θεοτόκου Γρεβενών ή Θεία Λειτουργία, προεξαρχούσης της Α.Θ.Παναγιότητος, συλλειτουργούντων δέκα άρχιερέων, συμπροσευχομένων τών πολιτικών και πολιτειακών παραγόντων και του εύλαβοϋς λαού του Θεού. Στο τέλος της Θ. Λειτουργίας έτελέσθη Τρισάγιο υπέρ άναπαύσεως της ψυχής του άειμνήστου Μητροπολίτου Γρεβενών Αιμιλιανού και τών σύν αυτώ πεσόντων, και έπηκολούθησε ή ανταλλαγή προσφωνήσεων και άναμνηστικών δώρων μεταξύ του Ποιμενάρχου και του Πατριάρχου. Τό έσπέρας της ίδιας ήμέρας πραγματοποιήθηκε έκδήλωση διά τόν τιμώμενον άείμνηστο Μητροπολίτη Γρεβενών Αιμιλιανό.

► Προσκυνηματική επίσκεψη εις τό περιβάλλει της Παναγίας, τό Άγιον Όρος, μέ τήν εύκαιρία της συμπληρώσεως είκοσι έτών από της άναρρήσεως Αυτού εις τόν Πατριαρχικόν Θρόνον, πραγματοποίησε, από 7 έως 10 Όκτωβρίου, ό Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρδολομαίος. Πρό της εισόδου Αυτού εις τό Άγιον Όρος ό Πατριάρχης έγκαινίασε έκθεση φωτογραφίας, διοργανωθείσα υπό της Άγιορειτικής Έστίας Θεσσαλονίκης, μέ θέμα: «Οικουμενικός Πατριάρχης Βαρδολομαίος - Όδοιπορία στόν Άδω, 1992-2011». Κατά τήν έν Άγίω Όρει παραμονήν του ό Πατριάρχης είχε επικοινωνία μετά του εις Άγιον Όρος μεταδάντος προσκυνηματικώς Έξοχ. Προέδρου της Ούκρανίας κ. Βίκτωρος Γιανυκovich. Προέστη της Θ. Λειτουργίας της Κυριακής (ΝΗ:9 Όκτ, ΠΗ:26 Σεπτ) εις τόν Πάνσεπτο Ναό του Πρωτάτου μετά τό πέρας της όποίας έτέλεσε μνημόσυνο επί τή συμπληρώσει είκοσι έτών από της έκδημίας του άοιδίμου Προκατόχου Αυτού Πατριάρχου Δημητρίου. Εις τήν Θ. Λειτουργία παρέστησαν συμπροσευχόμενοι ό Έξοχ. Πρωθυπουργός της Ελλάδος κ. Γεώργιος Παπανδρέου και μέλη της Έλληνικής Κυβερνήσεως, μετά τών όποίων ό Παναγιώτατος είχε εγκάρδια επικοινωνία κατά τήν δεξίωση πού άκολούθως πραγματοποιήθηκε εις τό κτίριο της Ίερās Κοινότητος. Επίσκεψθηκε τίς Ίερές Μονές Μεγίστης Λαύρας, Παντοκράτορος, Δοχειαρίου και Σταυρονικήτα, και τό έν Καρυαίς Άντιπροσωπεϊόν της κανονικής άδελφότητος της Ί. Μονής Έσφιγμένου, καθώς και τίς Σκήτες του Τιμίου Προδρόμου της Ί. Μονής Μεγίστης Λαύρας και Προφήτου Ήλιου της Ί. Μονής Παντοκράτορος.

► Μετά τήν έξοδον έξ Αγίου Όρους ό Οικουμενικός Πατριάρχης επισκέφθηκε τήν Ί. Μητρόπολη Λαγκαδά (10-12 Όκτωβρίου). Κατά τήν επίσκεψή του εγκαινίασε διάφορα κοινωφελή ιδρύματα και προέστη της Δοξολογίας και της Ί. Λιτανείας της μεταφοράς τών προσφάτως

άνευρεθέντων λειψάνων της Άγίας Νεομάρτυρος Κυράνης έκ του τόπου άνευρέσεως αυτών εις τόν έπ' όνόματι αυτής Ίερόν Ναόν του χωρίου Όσσης. Εις τίς πάνδημες αυτές έκδηλώσεις παρέστη ό Μακ. Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος κ. Ίερόνυμος και πλειάς Ίεραρχών της Αγιοτάτης Έκκλησίας της Ελλάδος.

► Τήν επίσημη ειρηνική επίσκεψή του εις τό Οικουμενικό Πατριαρχείο πραγματοποίησε, από 21 έως 25 Όκτωβρίου, ό νέος Αρχιεπίσκοπος Πεκίου, Μητροπολίτης Βελιγραδίου και Καρλοβικίου και Πατριάρχης Σερβίας κ. κ. Ειρηνάιος. Μετά τήν προβλεπομένη επίσημη ύποδοχή, ό Μακαριώτατος εισήλθε εις τόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό και προέστη της επισήμου Δοξολογίας, μετά τό τέλος της όποίας ώδηγήθη εις τήν Αΐθουσα του Θρόνου, όπου έγινε επισήμως δεκτός μετ' άδελφικής αγάπης και έγκαρδιότητος υπό του Οικουμενικού Πατριάρχου και της Ίεραρχίας του Θρόνου, γενομένων τών επισήμων προσφωνήσεων. Τήν Κυριακή 23 Όκτωβρίου πραγματοποιήθηκε ή επίσημη συλλειτουργία τών δύο Προκαθημένων εις τόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου. Εις τό τέλος της Θείας Λειτουργίας ό Οικουμενικός Πατριάρχης προσεφώνησε τόν Μακ. Πατριάρχη Σερβίας, ό όποιος άντεφώνησε καταλλήλως. Έν συνέχεια άντηλλάγησαν μεταξύ τών δυό Προκαθημένων άναμνηστικά δώρα και εύλόγησαν τούς πιστούς, ψαλλομένων τών Πολυχρονισμών αυτών. Τήν Δευτέρα 24η Όκτωβρίου οί δυό Πατριάρχες και οί συνοδοί τους επισκέφθηκαν τήν νήσον Πρίγκηπο και τόν Σεβ. Μητροπολίτην Πριγκιπωνήσων κ. Ιάκωβο στό Μητροπολιτικό Μέγαρο. Έν συνέχεια μετέβησαν εις τήν νήσον Χάλκη και εις τήν Ί. Μονή της Άγίας Τριάδος, όπου στεγάζεται και ή περίπτυστος Ίερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Στην αίθουσα τελτών προσεφώνησε τόν Μακ. Προκαθήμενο της κατά Σερβίαν Έκκλησίας ό Ήγούμενος της Μονής Σεβ. Μητροπολίτης Προύσης κ. Έλπιδοφόρος. Άντηλλάγησαν δώρα και έπηκολούθησε γεϋμα εις τήν Τράπεζα της Μονής. Τό έσπέρας της ίδιας διεξήχθησαν στό Φανάρι οί προβλεπόμενες επίσημες συνομιλίες μεταξύ τών δυό πλευρών, και έν συνέχεια οί δυό Προκαθήμενοι και οί συνοδοί τους παρεκάθησαν εις δείπνον στην Ί. Μονή Βαλουκλή.

► Κατά τήν συνεδρία της Άγίας και Ίερās Συνόδου, τήν 3η Νοεμβρίου, κατόπιν προτάσεως του Παναγιωτάτου Οικουμενικού Πατριάρχου κ.κ. Βαρδολομαίου, και ψήφων κανονικών γενομένων εις τόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό του Αγίου Γεωργίου εξέλεγαν α) ό Πρωτοσύγκελλος της Ίερās Μητροπόλεως Χόνκ - Κόνκ, Πανοσιολ. Αρχιμανδρίτης κ. Κωνσταντίνος Τσίλης, Μητροπολίτης Σιγκαπούρης, β) ό Θεοφιλ. Έπίσκοπος Τρωάδος κ. Σάββας Μητροπολίτης Πιττσούργου και γ) ό Πρωτοσύγκελλος της Ίερās Μητροπόλεως Γαλλίας Πανοσιολ. Αρχιμανδρίτης κ. Άρσένιος Καρδαμάκης, Μητροπολίτης Αυστρίας.

► Επί τή έορτή τών Εισοδίων της Θεοτόκου ό Οικουμε-

νικός Πατριάρχης ἐχοροστάτησε εἰς τόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό κατά τόν Μ. Ἑσπερινόν τῆς ἑορτῆς, ἐνῶ τήν ἐπομένην, ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, προέστη τῆς καθιερωμένης Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς Θείας Λειτουργίας εἰς τόν πανηγυρίζοντα φερώνυμο Καθεδρικό Ἱ. Ναό τῆς μεγαλωνύμου Κοινότητος Σταυροδρομίου, κατά τήν ὁποία ἐτέλεσε τήν εἰς Ἀρχιερέα χειροτονία τοῦ Θεοφιλ. Ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Σιγκαπούρης κ. Κωνσταντίνου, μέχρι τοῦδε Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Χόνκ Κόνκ. Ἀντηλλάγησαν ὁμιλίες μεταξύ τοῦ Πατριάρχου καί τοῦ νεοχειροτονηθέντος. Ὁ νεοχειροτονηθεὶς Μητροπολίτης ἀνελθὼν εἰς τόν Θρόνο, ἐτέλεσε τήν ἀπόλυση, εὐλογήσας τοὺς πιστοὺς καί ἐν συνέχειᾳ διένειμε τό ἀντίδωρο, δεχόμενος τίς εὐχές καί τὰ συγχαρητήρια τῶν συγγενῶν, οἰκείων του καί τῶν πολλῶν πιστῶν.

► Ἡ Μητέρα Ἐκκλησία μετὰ πολλῆς λαμπρότητος ἐτίμησε καί ἐφέτος τήν ἱερά μνήμη τοῦ ἱδρυτοῦ καί προστάτου τῆς Ἀγίου ἐνδόξου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, ἑορτάσασα τῇ Θρονικῇ τῆς Ἑορτῆς. Τό ἀπόγευμα τῆς 28ης Νοεμβρίου ἀφίχθη ἡ ἐπίσημος Ἀντιπροσωπεία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ὑπὸ τὴν ἡγεσία τοῦ Καρδινάλιου κ. Kurt Koch Προέδρου τοῦ Ποντιφικοῦ Συμβουλίου διὰ τὴν προώθηση τῆς ἐνότητος τῶν Χριστιανῶν, γιὰ νὰ παραστῇ εἰς τὴν Θρονικῇ Ἑορτῇ τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας. Ἡ ἀντιπροσωπεία ἔγινε ἐπίσημα δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου, εἰς τὸν ὁποῖον καί ἐπέδωσε προσωπικὸ δῶρο τοῦ Πάπα Ρώμης. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρδολομαῖος ἐχοροστάτησε, τὴν 29η Νοεμβρίου, κατά τόν Ἑσπερινὸν τῆς Ἑορτῆς στὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸν Ναὸν εἰς τὸ τέλος τοῦ ὁποῖου ἐχειροδότησε τὸν Ἑλλογ. κ. Δημήτριο Ἀποστολόπουλο, Νομικόν-Ἱστορικόν, ἐξ Ἀθηνῶν, εἰς τὸ ὄφικιο τοῦ Ἀρχοντος Μ. Χαρτοφύλακος τῆς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας. Τό ἑσπέρας τῆς ἰδίας ὁ Πατριάρχης ἐτίμησε διὰ τῆς παρουσίας του τὴν συναυλία, πού δόθηκε ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 20 ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς του εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Θρόνον, μέ θέμα: «Ἑλληνες ποιητές στήν Κωνσταντινούπολη μέ μουσικὴ τῆς Πηγῆς Λυκούδης», ἐν συνεχείᾳ δὲ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος κ. Antonio Lucibello, Νούντσιος τοῦ Βατικανοῦ στήν Ἀγκυρά, παρέδωσε δέπνο πρὸς τιμὴν τοῦ Παναγιώτατου, μέ τὴν εὐκαιρία τῆς ὡς ἄνω ἐπετείου. Ἀνήμερα τῆς ἑορτῆς ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης προέστη τῆς Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς Θείας Λειτουργίας, κατά τὴν ὁποία ἐτέλεσε τὴν εἰς Ἀρχιερέα χειροτονία τοῦ Θεοφιλ. Ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Αὐστρίας κ. Ἀρσένιου, μέχρι τοῦδε Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Γαλλίας. Εἰς τὸ τέλος τῆς Θ. Λειτουργίας, ἐνῶ εἶχε προηγηθεῖ ἡ ἄνοδος εἰς τὸν Ἀρχιερατικὸν Θρόνον τοῦ νεοχειροτονηθέντος καί ἡ εὐλογία ὑπ' αὐτοῦ τῶν πιστῶν, ὁ Πατριάρχης προσεφώνησε τὴν ἐκ τοῦ Βατικανοῦ Ἀντιπροσωπεία καί ἀπήντησε ὁ Καρδινάλιος κ. Kurt Koch διαβάζοντας τὸ ἐόρτιον συγχαρητήριο Μήνυμα τῆς Α. Ἀγιότητος, τοῦ Πάπα Ρώμης. Στὴ συνέχεια ὁ νέος Μητροπολίτης διένειμε τό ἀντίδωρο, δεχθεὶς τὰ συγχαρητήρια τῶν συγγενῶν καί φίλων του, ὡς καί τῶν ἐκκλησιασθέντων πιστῶν. Τό ἑσπέρας τῆς ἰδίας

ἐδόθη εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἡ καθιερωμένη δεξίωση διὰ τὴν Θρονικῇ Ἑορτῇ τῆς Μητρός Ἐκκλησίας, εἰς τὴν ὁποία παρέστησαν πλεῖστοι προσκεκλημένοι τοῦ Πατριάρχου καί τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου, ἐκ τοῦ θρησκευτικοῦ, διπλωματικοῦ, δημοσιογραφικοῦ, καλλιτεχνικοῦ καί ἐπιχειρηματικοῦ κόσμου τῆς ΚΠόλεως καί ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁμίλησε ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης, ἑλληνιστί, τουρκιστί καί ἀγγλιστί, εὐχαριστήσας τοὺς προσκεκλημένους διὰ τὴν προσέλευσίν τους, ἀναφερθεὶς εἰς τὴν οἰκουμενικὴ διακονία καί ἀποστολὴ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως.

► Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς Ἀγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τῆς 2ας Δεκεμβρίου, κατόπιν προτάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρδολομαῖου, καί ψήφων κανονικῶν γενομένων εἰς τὸν Πάνσεπτο Πατριαρχικὸν Ναόν, ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Σεβαστιανὸς Σκορδαλλός, Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἱερᾶς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, ἐξελέγη παμψηφεὶ Βοηθὸς Ἐπίσκοπος παρὰ τῷ Σεβασμιωτάτῳ Ἀρχιεπισκόπῳ Ἀμερικῆς κυρίῳ Δημητρίῳ, ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς πάλαι ποτὲ διαλαμψάσης Ἐπισκοπῆς Ζήλων.

► Τὴν Βιέννην ἐπισκέφθηκε, ἀπὸ 8 ἕως 11 Νοεμβρίου, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Βαρδολομαῖος ἀνταποκρινόμενος σὲ πρόσκληση ὅπως συμμετάσχει καί ὁμιλήσει εἰς τὴν "4ην Παγκόσμιον Διάσκεψιν Πολιτικῆς". Ὅπως ἐτόνισαν οἱ ὀργανωτὲς τῆς Διασκέψεως ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἦταν ὁ μόνος θρησκευτικὸς ἡγὴς ὁ ὁποῖος προσεκλήθη διὰ νὰ παραστῇ καί ὁμιλήσει εἰς αὐτήν. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης εἶχε θερμὴ συνάντησιν μέ τὸν Ἐξοχώτατο Πρόεδρον τῆς Αὐστρίας κ. Heinz Fischer, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ ἐπίσημον γεῦμα πρὸς τιμὴν τῶν προσελθόντων διὰ νὰ συμμετάσχουν εἰς τὴν ὡς ἄνω Διάσκεψιν Ἀρχηγῶν Κρατῶν καί τῶν ἐπὶ κεφαλῇ τῶν Ξένων Ἀντιπροσωπειῶν ἀνεφέρθη ἰδιαίτερος εἰς τὴν 20ην ἐπέτειον τῆς Πατριαρχίας τοῦ Παναγιωτάτου συγχαίροντάς τον καί εὐχόμενος τὰ δέοντα μέ πολὺ θερμὰ λόγια. Κατὰ τὴν παραμονήν του εἰς Βιέννην ὁ Παναγιώτατος συναντήθηκε μετὰ τοῦ Καρδινάλιου κ. Christoph Schönborn, Ἀρχιεπισκόπου Βιέννης καί μέ τοὺς Πρόσβεις τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Τουρκίας. Ὁ Πατριάρχης μετέβη εἰς τὸ κεντρικὸν Κοιμητήριον τῆς Βιέννης καί ἐτέλεσε τρισάγιον εἰς τὸν τάφον τοῦ προσφάτως κοιμηθέντος Μητροπολίτου Αὐστρίας κυροῦ Μιχαήλ, παρουσίᾳ τῶν οἰκείων του. Τὴν Κυριακὴ 11η Δεκεμβρίου ὁ Πατριάρχης ἐχοροστάτησε κατὰ τὴν Θ. Λειτουργίαν εἰς τὸν Ἱερόν Καθεδρικόν Ναόν Ἀγίας Τριάδος Βιέννης. Μετὰ τὴν ἀπόλυση, ὁ Μητροπολίτης Αὐστρίας κ. Ἀρσένιος προσεφώνησε διὰ λόγων εὐλαβείας καί τιμῆς τὸν Οἰκουμενικόν Πατριάρχη, ὁ ὁποῖος ἀπήντησε ἀναλόγως στὰ ἑλληνικά καί γερμανικά, καί εὐλόγησε τὸ πολυπληθὲς ἐκκλησίασμα. Κατόπιν παρετέθη δεξίωση στήν Ἱερά Μητρόπολιν, κατά τὴν ὁποία ἐδόθη ἡ εὐκαιρία ὅπως ὑποβάλουν τὰ σέβη καί ἐκφράσουν τὴν ἀγάπην τους εἰς τὸν Παναγιώτατον ὁ κληρὸς καί ὁ λαὸς τῆς Μητροπόλεως Αὐστρίας καί γενικότερα οἱ πιστοὶ ποῦ ἐκκλησιάσθηκαν.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ - ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΕΚΔΗΜΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΥ

Τήν Πέμπτη 8 Σεπτεμβρίου 2011 σέ ηλικία 96 ἐτῶν μετέστη πρὸς Κύριον ὁ μακαριστὸς Μητροπολίτης πρῶν Κώου καὶ Νισύρου κυρὸς Αἰμιλιανός, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴν παραίτησή του διέμενε στὴν Ἀθήνα.

Ὁ ἀείμνηστος Ἱεράρχης γεννήθηκε τὸ 1915 στὴν

νῆσο Χάλκη τῆς Προποντίδας καὶ σπούδασε τὴν ἱερά ἐπιστήμην στὴ Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς γενέτειράς του. Διακόνησε τὴ Μητέρα Ἐκκλησίαν ἀπὸ διάφορες θέσεις καὶ ἐπὶ σειρά ἐτῶν διετέλεσε Μέγας Πρωτοσύγκελλος. Τὸ 1959 χειροτονήθηκε Μητροπολίτης Σελευκείας καὶ παρέμεινε στὴ θέση τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγγέλλου μέχρι τὸ 1963, ἔτος κατὰ τὸ ὁποῖο ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψει τὴν Βασιλεύουσα.

Στίς 8 Αὐγούστου 1969 ἐξελέγη Μητροπολίτης τῆς νεοσυστάτου Μητροπόλεως Βελγίου καὶ Ἐξαρχίας Κάτω Χωρῶν καὶ Λουξεμβούργου. Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1982 μετετέθη στὴν Ἱερά Μητρόπολιν Κώου τὴν ὁποία ἐποίμανε μέχρι τὸν Μάρτιο τοῦ 2009.

Στὴν ἐξόδιον Ἀκολουθία, πού τελέσθηκε τὸ Σάββατο 10 Σεπτεμβρίου στὸν ἱερό Ναό Ἀγίας Βαρβάρας Παλαιῦ Φαλήρου, καὶ τῆς ὁποίας προέστη ὁ διάδοχός του Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κώου καὶ Νισύρου κ. Ναθαναήλ, ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας. Τὸν ἐπικήδειο Λόγο ἐκφώνησε ὁ ἅγιος Κῶος.

Ἡ ταφή τοῦ μακαριστοῦ Ἱεράρχου ἐγίνε στὸ Κοιμητήριον Παλαιῦ Φαλήρου.

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Τὴν Κυριακὴ 25 Σεπτεμβρίου στὸ Μητροπολιτικὸ ἱερό Ναὸ Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τελέσθηκε τὸ ἐτήσιο μνημόσυνο τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου πρῶν Ρόδου κυροῦ Ἀποστόλου. Συλλειτουργήσαν ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας

καὶ ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Μπουρούντι καὶ Ρουάντας κ. Σάββας, ὁ ὁποῖος εἶπε καὶ τὸν ἐπιμνημόσυνο Λόγο. Παρέστη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Σύμης κ. Χρυσόστομος, ὁ ὁποῖος προέστη τοῦ μνημοσύνου.

ΜΝΗΜΗ ΑΓΙΟΥ ΜΑΛΑΧΙΟΥ

Μέ λαμπρότητα ἐορτάστηκε ἡ Μνήμη τοῦ Ἀγίου Ὁσιομάρτυρος Μαλαχίου στὴ γενέτειρά του Λίνδο. Ὁ Σεβασμιώτατος χοροστάτησε κατὰ τὸν πανηγυρικό Ἑσπερινὸ τῆς Μνήμης του στὸν ἱερό Ναὸ Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου τὴν Τετάρτη 28 Σεπτεμβρίου. Στὴν ὁμιλία του ἀναφέρθηκε στὸν βίο καὶ τὸ μαρτύριο τοῦ Ἀγίου, ἐξέφρασε τὴν εὐχὴ τὸν ἐπόμενο χρόνο νὰ ἐορταστεῖ ἡ Μνήμη του στὸν ἀνεγειρόμενο Ναὸ ἐπ' ὀνόματί του καὶ κάλεσε τὴν τοπικὴ κοινωνία νὰ ἔλθει ἀρωγὸς στὸ ἔργο τῆς ἀποπερατώσεώς του.

ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ

Τὸ Σάββατο 1 Ὀκτωβρίου ὁ Σεβασμιώτατος ἐτέλεσε τὰ Ἐγκαίνια τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου Ἀφάντου μέ λείψανα τοῦ Ἀγίου Ἀποστόλου Λουκᾶ, τοῦ Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Ἰσιδώρου τοῦ ἐν Βαλῇ τῆς Κρήτης καὶ τοῦ Ἀγίου Ἱερομάρτυρος Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ Ναὸς πού βρίσκεται ἐντὸς τῆς Κωμοπόλεως εἶναι παλαιὸ κτίσμα, ἀνακαινίστηκε, ἐξωραίστηκε καὶ ἀγιογραφήθηκε κατὰ τὰ ἔτη 2010-2011. Ὁ Σεβασμιώτατος

στήν όμιλία του εξέφρασε τήν εϋαρέσκεια τής Έκκλησίας στόν Έφημέριο καί τήν Έκκλησιαστική Έπιτροπή τής Ένορίας Άφάντου καί έπήνεσε τόν ζήλο τών εϋσεβών κατοίκων οί όποιοι ένίσχυσαν τήν άποπεράτωση τοϋ έργου.

ΥΠΟΔΟΧΗ ΙΕΡΟΥ ΛΕΙΨΑΝΟΥ

Τήν Παρασκευή 28 Όκτωβρίου, πρό τής ένάρξεως τοϋ πανηγυρικού Έσπερινού τής Μνήμη τής Αγίας Όσιομάρτυρος Άναστασίας τής Ρωμίας, πραγματοποιήθηκε στήν πλατεία τής κωμοπόλεως Γενναδίου, τής όποίας ή Αγία εΐναι πολιοϋχος, ή ύποδοχή τμήματος τοϋ ιεροϋ λειψάνου της. Μετά τήν τελετή ύποδοχής τό ιερό λείψανο μεταφέρθηκε μέ πομπή στόν ιερό Ναό. Στήν όμιλία του ό Σεβασμιώτατος αναφέρθηκε στή σημασία τής μεταφοράς τοϋ ιεροϋ λειψάνου, τό όποιο θά παραμείνει έσαεί στόν ιερό Ναό ως όρατή παρουσία τής χάριτος τής Όσιομάρτυρος. Ό Έφημέριος π. Θωμάς Μπαρμάκης στήν προσφώνησή του εξέφρασε τήν χαρά τής Ένορίας Γενναδίου γιά τό γεγονός καί εϋχαρίστησε τόν Σεβασμιώτατο.

ΜΝΗΜΗ ΠΟΛΙΟΥΧΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Μέ λαμπρότητα έορτάστηκε ή Μνήμη τοϋ Αγίου Νεομάρτυρος Κωνσταντίνου τοϋ Όδραίου, Πολιούχου Ρόδου, τήν Δευτέρα 14 Νοεμβρίου. Κατά τόν πανηγυρικό Έσπερινό χοροστάτησε καί κήρυξε τόν θείο Λόγο ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λέρου, Καλύμνου καί Άστυπαλαίας Παΐσιος. Τήν κυριώνυμη ήμέρα κατά τόν Όρθρο χοροστάτησε ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κώου καί Νισύρου κ. Ναθαναήλ. Τής Θείας Λειτουργίας καί τής Λιτανείας προέστη ό Σεβασμιώτατος Ποιμενάρχης μας.

ΕΚΔΗΜΙΕΣ ΙΕΡΕΩΝ

Τό Σάββατο 15 Όκτωβρίου εξέδημησε πρός Κύριον ό Άρχιμανδρίτης Γεώργιος Καλιβούρης. Ό μακαριστός γεννήθηκε στήν Διμυλιά στίς 11 Νοεμβρίου 1924 καί χειροτονήθηκε Διάκονος στίς 22 Μαρτίου 1961 καί Πρεσβύτερος στίς 24 Μαρτίου 1961 στόν ι. Ναό Αγίας Ειρήνης τοϋ Όρφανοτροφείου Θηλέων άπό τόν Μητροπολίτη Ρόδου κυρό Σπυρίδωνα. Υπηρέτησε ως Έφημέριος κατά αρχάς στήν Ένορία Διμυλιάς καί στήν συνέχεια στήν Ένορία Άρνίθας (1962) μέχρι τό έτος 1997, όποτε καί συνταξιοδοτήθηκε. Παράλληλα διακόνησε τήν ιερά Μονή Αγίου Φιλήμονος καί επί σειρά έτών τήν ιερά Μονή Σκιαδίου. Μετά τόν θάνατο τής Πρεσβυτέρας του (1995) χειροτετήθηκε Άρχιμανδρίτης άπό τόν μακαριστό Μητροπολίτη Ρόδου κυρό Άπόστολο. Η έξόδιος Άκολουθία εψάλη τήν έπομένη στόν ι. Ένοριακό Ναό Αγίου Γεωργίου Άρνίθας προεξάρχοντος τοϋ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ισπανίας καί Πορτογαλίας κ. Πολυκάρπου. Έπικηδείους έκφώνησαν ό Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας καί ό έγγονός τοϋ έκλιπόντος Άρχιμ. Νεκτάριος Πόκας, τόν έπικήδειο τοϋ όποίου παραθέτουμε στή συνέχεια.

«Καί δός αύτῷ τόν στέφανον τής δικαιοσύνης σου τήν μερίδα τών σωζομένων, εις τήν δόξαν τών έκλεκτών σου, ίνα, υπέρ ὧν έκοπίασεν έν τῷ κόσμῳ τούτῳ διά τό ὄνομά σου, λάβῃ πλουσίαν τήν άνταπόδοσιν έν ταῖς μοναῖς τών αγγίων σου...».

Σεβασμιώτατε Πάτερ καί Δέσποτα,

Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Ισπανίας καί Πορτογαλίας κ. Πολύκαρπε, πενθηφόρο έκκλησίασμα.

Η εϋχή αύτή άπό τήν νεκρώσιμη ακολουθία εις Ιερέα, πού εψάλλαμε, νομίζω ότι εΐναι τό βάλαμο τής παρηγορίας αλλά καί τής κατά Θεόν ελπίδας καθώς προπέμπουμε τόν αγαπητό μας πολυσέβαστο καί πολύκλαστο, μακαρι-

στό πλέον Ίερέα μας Γεώργιο Καλιβούρη, τόν πατέρα, τόν παππού, τόν αγαθό λευίτη, τόν άνθρωπο που σεβασθήκαμε, συναναστραφήκαμε και αγαπήσαμε όλοι μας, οί ἐγγύς και οί μακράν.

Απέρχεται από τόν πρόσκαιρο αὐτόν κόσμο πλήρης ἡμερῶν μέ χειραγωγό τήν μαρτυρία τῆς συνειδήσεώς του, ὅτι εὐόρκως, ἐνθέως, εὐσεβῶς, εὐλαβῶς καί ἀγαπητικῶς διηκόνησεν τήν Ἐκκλησία καί τόν πιστό λαό της, ὅπου τοῦ ἐζητήθη.

Εἶδε τό φῶς τῆς ζωῆς στό μικρό χωριό τῆς Διμυλιάς τό 1924. Ἀπό μικρός γνώρισε τίς δυσκολίες τῆς ζωῆς, καθώς ἔμεινε ὀρφανός στήν ἡλικία τῶν 8 ἐτῶν. Ὁ Θεός ὅμως τόν ἐπρόοικσε μέ σπάνια χαρίσματα ἐσωτερικῆς δύναμης, πείσματος ἀλλά καί λεβεντιάς.

Ἡ πίστη του ἦταν τόσο δυνατή, πού πάντα τόν τροφοδοτοῦσε ἀστείρευστα νά ἀντιμετωπίζει ὅλα τά προβλήματα τῆς ζωῆς. Παντοῦ ἀφήνει τήν σφραγίδα τῆς ἀνοικτῆς καρδιάς του, τῆς φιλόξενης ψυχῆς του, τῆς καλοσύνης ἀλλά καί τῆς ἀρχοντιᾶς του. Ὁ καλός Θεός τοῦ ἐπιφυλάσσει καί ἕναν ἐνάρετο καί καλοκάγαθο σύντροφο. Τήν Μαρία Ρούσσου, μία ἁγια γυναίκα, εὐσεβή καί ἐκλεκτή τήν ὁποία νυμφεύεται καί τήν ὁποία ἔχει πολύτιμο σύντροφο ἀλλά καί χειραγωγό συγχρόνως στή ζωή του. Ὁ μακαριστός Μητροπολίτης Ἀπόστολος Παπαϊωάννου ἐκτιμώντας τά χαρίσματα του τόν προετοιμάζει γιά τό ἱερό ὑπόυργημα τῆς Ἱερωσύνης. Χειροτονεῖται Διάκονος στίς ἀρχές τοῦ 1961 καί ἀμέσως πρεσβύτερος γιά νά διακονήσει γιά δύο χρόνια τό χωριό τῆς Διμυλιάς.

Τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1962 ἔρχεται ἐδῶ στήν Ἀρνίθα καί διαδέχεται τόν συγγενή του πάπα-Κωνσταντῆ Χαλκιᾶ. Ἐκτοτε μέχρι σήμερα γιά μισό αἰῶνα ἀποτελεῖ τό σημεῖο ἀναφορᾶς τοῦ χωριοῦ. Ἐνεργητικός, δραστήριος, αἰκίνητος, λεβέντης, ἄρχοντας πραγματικός ἀλλά καί ἐκρηκτικός πολλές φορές, ἀφήνει ἀνεξίτηλη σέ ὅλους τή σφραγίδα τῆς ἱερατικῆς του διακονίας. Μίας διακονίας μοναδικῆς καί ξεχωριστῆς. Κοντά στά μοναστήρια στόν Ἅγιο Φιλήμονα καί στήν Παναγιά τῆ Σκιαδενή ἀφιερώνει πολύ χρόνο νά φτιάξει, νά βοηθήσει, νά πρωτοστατήσει.

Φιλακόλουθος, μέ μία ἀφτιασίδωτη κορμοστασιά, κερδίζει τούς πάντες. Πολλοί εἶναι αὐτοί πού ταυτίζουν τήν Ἀρνίθα μέ τόν πάπα-Γιώργη, μέ τή φιλοξενία πού ἀπηύλασαν, μέ τό χαμόγελο καί τήν καταδεκτικότητα, πού ἐβλεπαν.

Εὐλογεῖται ἀπό τόν Θεό νά δεῖ τόν ἐγγονό του πάπα-Σάββα νά τόν διαδέχεται ἐδῶ στήν Ἐκκλησία καί ὅταν φεύ-

γει ἀπό τό προσκήνιο ἐξακολουθεῖ καί πάλι νά εἶναι ὁ ἴδιος, ἀπλός καί προσηνής νά ψάλλει μέ τήν ὠραία καί σπάνια φωνή του, νά συμβουλευεῖ, νά θυμᾶται ἱστορίες ἀπό τά παλιά...

Σεβαστέ μας παππού.

Τό φθινόπωρο ἐπέλεξε ὁ τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου Κύριος, γιά νά σέ καλέσει κοντά Του. Ἔχουμε ἀκράδαντη ὅμως τήν πίστη καί τή βεβαιότητα, ὅτι δέν ἀντιμετωπίζεις τόν θάνατο μέ τήν φθινοπωρινή μελαγχολία ἀλλά μέ τήν ἀνοιξιὰτικὴ ἀναστάσιμη ἐλπίδα. Κοιμήθηκες Σάββατο, ἡμέρα πού εἶναι ἀφιερωμένη ἀπό τήν Ἐκκλησία μας στούς κεκοιμημένους καί θάπτεσαι Κυριακή, ἡμέρα Ἀναστάσεως, μέ ἀναπεπταμένη τήν ἐλπίδα γιά τήν Ἀνάσταση. Δέν θά σέ

ξαναδοῦμε πιά ἐδῶ στό ναό. Δέν θά ἀκούσουμε ἄλλη φορά τήν φωνή σου. Δέν θά ἀκουσθεῖ πιά ὁ θόρυβος τῆς φρέζας. Δέν θά σέ ξαναδοῦν τά γύρω χωριά. Ὅλα αὐτά καί ἄλλα πολλά σταματοῦν, συνεχίζεται ὅμως νά ὑπάρχει ἡ ἀγάπη ὁ σεβασμός ἀλλά καί ἡ ἐνθύμησή μας γιά σένα. Τούτῃ τήν ὥρα τά 5 παιδιά σου τά 13 ἐγγόνια σου καί τά 27 δισέγγονά σου μέ τίς οἰκογένειές τους ὅλοι μαζί σάν μία γροθιά δυνατή, μέ εἰλικρινή καί στεντόρεια φωνή σοῦ λέμε μέσα ἀπό τήν καρδιά μας ἕνα μεγάλο Εὐχαριστῶ.

Σ' εὐχαριστοῦμε γιά ὅ,τι μᾶς ἔδωσες, γιά ὅσα μᾶς δίδαξες, μά προπάντων γιά ὅ,τι μᾶς ἄφησες ὡς ἱερά παρακαταθήκη. Σέ παρακαλοῦμε ὅλοι μας ἐκεῖ ψηλά στό οὐράνιο θυσιαστήριο κοντά στήν ἀγαπητή μας γιαγιά Πρεσβυτέρα Μαρία νά μᾶς ξεχνᾷς. Ἔχουμε τώρα ἀκόμη περισσότερη

ἀνάγκη τήν εὐχή καί τήν προσευχή σου.

Σεβασμιώτατε, ἐπιτρέψτε μου νά πῶ κλείνοντας ὅτι τέτοιοι ἱερεῖς σπανίζουν. Ἄπλοι, εὐσεβεῖς, φιλακόλουθοι, ἀνεπιτήδευτοι κλείνουν τήν ἱερή ἀλυσίδα τῶν παλαιῶν ἱερέων, πού γιά μᾶς τούς νεωτέρους τό μόνο, πού ἀπομένει, εἶναι νά τούς θαυμάζουμε.

Καί πάλι ἀπό τήν νεκρώσιμη ἀκολουθία θά δανεισθῶ ἕνα τροπάριο λές καί ὁ ὑμνογράφος τό ἔγραψε γιά τόν ἀγαπητό μας πάπα-Γιώργη. «Ἐν πίστει καί ἀγάπῃ καί ἐλπίδι καί πραότητι καί ἀγνείᾳ καί ἐν ἱερατικῷ ἀξιώματι εὐσεβῶς διέπρεψας ἀέμνηστε διό σε ὁ προαιώνιος Θεός ὃ ἐδούλευσας αὐτός κατατάξει τό πνεῦμά σου, ἐν τόπῳ φωτεινῷ καί τερπνῷ, ἔνθα οἱ δίκαιοι ἀναπαύονται, ἐντεύξῃ δέ καί παρὰ Χριστοῦ τῇ κρίσει τήν ἄφεσιν καί τό μέγα ἔλεος...».

Ἡ εὐχή σου θά εἶναι ἡ βακτηρία μας, ἡ προσευχή σου θά εἶναι ὁ στηριγμός μας.

Ἄς εἶναι αἰώνια ἡ μνήμη σου.

Τή Δευτέρα 26 Δεκεμβρίου έξεδήμησε πρὸς Κύριον ὁ Οἰκονόμος Δημήτριος Θεοδωράκης. Ὁ μακαριστὸς γεννήθηκε στὴν Ἀρχίπολη τὴν 10η Φεβρουαρίου 1929 καὶ χειροτονήθηκε Διάκονος τὴν 1η Φεβρουαρίου 1964, στὸν ἱ. Ναὸ Ἀγίου Τρύφωνος Κολυμπίων, καὶ Πρεσβύτερος

τὴν 22η Μαρτίου 1964, στὸν Μητροπολιτικὸ ἱ. Ναὸ Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Ρόδου κυρὸ Σπυρίδωνα. Ὑπηρετήσε ὡς Ἐφημέριος στὴν Ἐνορία Ἐλεούσης (1964-1976) καὶ στὴν Ἐνορία Πλατανίων (1976-2010). Συνταξιοδοτήθηκε τὸ 2010. Ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία ἐψάλη τὴν ἐπομένη στὸν ἱ. Ἐνοριακὸ Ναὸ Ἀγίου Γεωργίου Πλατανίων.

Εὐχόμεστε ὁ Θεὸς νὰ ἀναπαύσει τίς ψυχές τους μετὰ τῶν Δικαίων.

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ ΑΡΣΕΝΙΟΣ

Τὴν 3η Νοεμβρίου ἡ Ἀγία καὶ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἐξέλεξε Μητροπολίτη Αὐστρίας τὸν Πρωτοσύγκελλο τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Γαλλίας Ἀρχιμ. Ἀρσένιο Καρδαμάκη. Ὁ

ἐκλεγείς εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀιμνήστου Μητροπολίτου κυροῦ Μιχαήλ ἔλαβε τὴ χειροτονία ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Θειοτάτην Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαῖον κατὰ τὴ θρονική

ἐορτὴ τοῦ Σεπτοῦ Κέντρου στὸν Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου καὶ ἐνθρονίστηκε στὸν Καθεδρικὸ ἱ. Ναὸ Ἀγίας Τριάδος Βιέννης τὴν Κυριακὴ 4 Δεκεμβρίου. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας ὡς Πατριαρχικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Αὐστρίας συλλειτουργήσε κατὰ τὴν Χειροτονία καὶ παρέστη στὴν Ἐνθρόνιση, κατὰ τὴν ὁποία προσφώνησε τὸν Ἐνθρονιζόμενον μέ τὰ παρακάτω λόγια:

«Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα Αὐστρίας καὶ Ἑξαρχε Οὐγγαρίας καὶ Μεσευρώπης κ. Ἀρσένιε, λίαν ἀγαπητέ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ!

Χάριτι τοῦ ἐν Τριάδι προσκυνουμένου Θεοῦ, τοῦ Πατρός καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, ἐπινεύσει τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἡμῶν κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, ψήφοις δέ κανονικαῖς τῆς περὶ Αὐτόν Ἀγίας καὶ Ἱερᾶς Συνόδου, ἀναδειχθείς Ἐπίσκοπος καὶ Ποιμενάρχης τῆς ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ ἐκλεκτῆς ταύτης μερίδος τῆς Μητρὸς Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἀνέρχεσαι σήμερον ἐπὶ τοῦ Θρόνου σου, ἵνα ἐπ' αὐτοῦ, «εἰς τύπον καὶ τόπον Χριστοῦ», καθεζόμενος ὀρθοτομήσης τὸν λόγον τῆς εὐαγγελικῆς ἀληθείας καὶ κατευθύνῃς τὸν λαόν, ὃν δέδωκέ σοι ὁ Κύριος, ἐπὶ τὰς ἀσφαλεῖς νομάς τοῦ σωτηρίου τῆς πίστεως.

Ἡ Ὁρθοδοξία καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Αὐστρίᾳ καὶ Οὐγγαρίᾳ ἔχουσι λαμπρὰν καὶ μακρὰν ἱστορίαν. Διαπρεπεῖς προσωπικότητες τῆς Ἐκκλησίας διέπρεψαν ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖ διατηρήσασαι ἄσβεστον τὴν λαμπάδα τῆς πίστεως καὶ τῶν παραδόσεων τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους. Διηκόνησαν μετὰ πιστότητος καὶ ἀφοσιώσεως τὴν ὁμογένειαν καὶ κατέλιπον ἀνεξίτηλα τὰ ἴχνη τῆς διελεύσεως καὶ ἐκκλησιαστικῆς δραστηριότητος αὐτῶν. Ἡ συνέχεια μέχρι σήμερον ὑπῆρξε ἀδιάπτωτος καὶ οἱ πνευματικοὶ καρποὶ πολλοί.

Ὡς τρίτος κατὰ σειρὰν Μητροπολίτης Αὐστρίας, ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τῆς Μητροπόλεως ταύτης, διαδέχεται δύο ἐπιφανεῖς Ἱεράρχας τοῦ Θρόνου. Τὸν μακαριστὸν Χρυσόστομον Τσίτερ, ὅστις ἐπὶ πενήκοντα καὶ πλέον ἔτη ὑπῆρξε ἡ ζωσα παρουσία τῆς Ὁρθοδοξίας ἐνταῦθα, καὶ τὸν πρότριτα τῶν προσκαίρων ἐκδημήσαντα ἀοίδιμον Μητροπολίτην Μιχαήλ, τόν, ὡς ὑπὸ πάντων μαρτυρεῖται, ὁμοδόξων τε καὶ ἑτεροδόξων, καταστήσαντα τὴν Ὁρθοδοξίαν σεβαστὴν ἐν Μεσευρώπῃ καὶ μεγαλύναντα, ἔργῳ καὶ λόγῳ, τὸ ὄνομα τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἡ διακονία σου, βαδίζοντός σου ἐπὶ τοῖς ἴχνεσιν αὐτῶν, ἔσεται πολὺπλευρος. Διακονία τοῦ ἐμπιστευθέντος σοι λαοῦ τοῦ Θεοῦ. Διακονία τῶν ὁμοδόξων ἀδελφῶν Ἐκκλησιῶν. Διακονία εἰς τὰ πλαίσια τῆς

Οίκουμενικῆς κινήσεως. Διακονία σου ὡς Χριστοῦ διακόνου, ὡς γνησίου ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρός, ὡς φαναριώτου Ἱεράρχου. Ἡ κληρονομία βαρυτάτη, αἱ ἀπαιτήσεις πολλαί, οἱ χρόνοι δύσκολοι. Ἡ μέχρι σήμερον σεμνή καί ἐπαινετή διακονία σου ἀποτελοῦν τήν ἐγγύησιν τῆς ἐπιτυχίας σου.

Στήθι, λοιπόν, ἐπ' εὐλογίαις ἐπὶ τοῦ Θρόνου σου. «Ἐντεινε καί κατευοδοῦ καί ἀρχιεράτευε». Ἐχε ἀκλόνητον τήν πεποιθήσιν τῆς παρουσίας τοῦ Καλέσαντός σε πρὸς κλήσιν ἁγίαν. «Αὐτός Κύριος, Αὐτός ἐπακούσει».

Εἶσαν τά ἔτη σου πολλά καί ἡ ἀρχιερατεία σου εὐδόκιμος ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ἐκκλησίας καί δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ. Ἄξιος καί πολλάκις ἄξιος».

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΥΡΗΝΕΙΑΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

Τὴν Κυριακὴ 8 Δεκεμβρίου στὸν ἱ. Ναὸ Εὐαγγελιστρίας στήν Λευκωσία πραγματοποιήθηκε ἡ χειροτονία τοῦ Πανιερωτάτου νέου Μητροπολίτου Κυρηναίας κ. Χρυσοστόμου. Τό ἀπόγευμα τῆς ἴδιας ἡμέρας στὸν Μητροπολιτικό Ναὸ Ἁγίου Ἀποστόλου Βαρνάβα Κοκκινότριμιθιάς ἔλαβε χώρα ἡ τελετὴ Ἐνθρονίσεώς του. Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης μας, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, συλλειτουργήσῃ κατὰ τὴν Χειροτονία καί παρέστη στήν τελετὴ Ἐνθρονίσεως κατὰ τὴν ὁποία προσφώνησε τὸν νέο Μητροπολίτη μὲ τὰ παρακάτω λόγια:

«Πανιερώτατε Μητροπολίτα Κυρηναίας κ. Χρυσόστομε, λίαν ἀγαπητέ ἐν Χριστῷ ἀδελφέ,

Σεπτῇ ἐντολῇ τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἡμῶν κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟΥ, εἶχα τὴν ὑψηλὴν τιμὴν τῆς ἐκπροσώπησης Αὐτοῦ κατὰ τὴν ἱεράν στιγμὴν τῆς γενομένης τὴν πρωΐαν χειροτονίας σου εἰς Ἐπίσκοπον καί Μη-

τροπολίτην τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυρηναίας, Ἐπαρχίας ἱστορικῆς καί εὐκλεοῦς τῆς ἀγιωτάτης κατὰ Κύπρον Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐκ προσώπου πάλιν αὐτοῦ παρίσταμαι καί κατὰ τὴν εὐσημον ταύτην στιγμὴν τῆς ἐνθρονίσεώς σου, ἐν τῇ προσωρινῇ ἔδρᾳ σου, μεταφέρων ἐγκάρδιον χαιρετισμόν πρὸς τὴν Αὐτοῦ Μακαριότητα, τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἰουστινιανῆς καί πάσης Κύπρου κ.κ. Χρυσόστομον καί τὰ μέλη τῆς τιμίας περὶ Αὐτόν Ἱεραρχίας, πρὸς σέ δέ συγχαρητηρίους προσρήσεις διὰ τὴν ἐπαξίαν προαγωγὴν σου εἰς τὸν Μητροπολιτικόν Θρόνον τῆς Κυρηναίας καί πατρικὰς εὐχὰς πρὸς ἱκάνωσιν ἐν τῇ νέᾳ ὑψηλῇ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δικονία σου.

Τό ἐξαίρετον ἥθος σου, τό ἐκκλησιαστικόν φρόνημά σου, ἡ καλὴ καί εὐδόκιμος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ διακονία σου, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, κατὰ τὰ ἐν Κύπρῳ κρατοῦντα, πρόκρισιν σου καί τὴν ἐκλογὴν σου ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας Κύπρου. Ταῦτα ἐχαροποίησαν τὴν Μητέρα ἡμῶν Ἁγίαν τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν καί τὸν σεπτὸν Προκαθήμενον Αὐτῆς, διότι πρῶτον μὲν εἶναι ἐγνωσμένη ἡ ἀγάπη καί ἡ ἀφοσίωσις σου πρὸς τὸν Θεσμόν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, δεύτερον δέ διότι ἐπὶ τριετίαν καί πλέον ὑπηρετήσας ἐν τῷ κλίματι αὐτοῦ, ἐν τῇ Διασπορᾷ, ὡς Διάκονος τοῦ πρό ὀλίγου τῶν προσκαίρων μεταστάντος αἰοδίδμου Μητροπολίτου Αὐστρίας κυροῦ Μιχαήλ, ἐν Βιέννῃ, ἀφήσας τὰς καλυτέρας τῶν ἀναμνήσεων εἰς τό χριστεπώνυμον πλήρωμα τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Αὐστρίας καί Ἐξαρχίας Οὐγγαρίας.

«Ἐντεινε λοιπόν ἀπὸ τῆς σήμερον καί κατευοδοῦ καί ἀρχιεράτευε» πρὸς δόξαν τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐν Τριάδι Θεοῦ ἡμῶν καί διακονίαν τοῦ ἐμπιστευθέντος σου εὐσεβοῦς λαοῦ. Ὁ δρόμος, ὅστις ἀνοίγεται σοι σήμερον, ἀποτελεῖ τὴν στενὴν εὐαγγελικὴν ὁδόν, περὶ ἧς ὠμίλησεν ὁ Κύριος ἡμῶν. Ἐχεις τὰ προσόντα καί τὴν πνευματικὴν δύναμιν νὰ βαδίσῃς αὐτὴν θυσιαστικῶς, ποιμαίνων τὴν ἐμπιστευθεῖσάν σοι ποίμνην ἐν τῇ συναισθήσει τοῦ ποιμαινομένου ὑπὸ τοῦ Ἀρχιποίμενος Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μετά βεβαιότητος πιστεύομεν ὅτι θὰ διακονήσῃς τὴν Ἐκκλησίαν ὡς Ἐπίσκοπος ἄξιος τῆς ἱστορίας καί τῆς διαχρονικῆς μαρτυρίας τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου καί ὡς ἐκφραστής τῶν αἰωνίων παραδόσεων τοῦ εὐσεβοῦς ἡμῶν Γένους.

Ἐν τῇ διακονίᾳ σου θὰ ἔχῃς ἰσχυράν βακτηρίαν τὰς εὐχὰς καί τὴν πατρικὴν ἀγάπην τοῦ Πατριάρχου μας. Ἀντιπελάργησον, μείνε σταθερός ἐν τῇ ἀγάπῃ, τὴν ὁποίαν μέχρι σήμερον ἐπέδειξας πρὸς τὴν ἐσταυρωμένην Μεγάλην Ἐκκλησίαν, καί μὴ παύσῃ προσευχόμενος ὑπὲρ αὐτῆς.

Εἶσαν τά ἔτη σου πολλά, ἡ ἀρχιερατεία σου εὐδόκιμος καί ἡ διακονία σου καλλίκαρπος. Ἄξιος».

ΕΝΩΣΙΣ ΙΕΡΟΨΑΛΤΩΝ ΡΟΔΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ

ΙΕΡΟΨΑΛΤΙΚΑ ΝΕΑ

www.ieropсалtesrodou.gr

Ἡ Ἐνωση Ἱεροψαλτῶν Ρόδου καὶ Περιχώρων, συνεχίζοντας μέ ἀγάπη καὶ σεβασμό πρὸς τὴν Ἐκκλησία μας τίς ποικίλες δραστηριότητές της, εὐχαριστεῖ τὰ μέλη της, τοὺς ἀγαπητοὺς Ἱεροψάλτες γιὰ τὴν ὑποστήριξη καὶ τὴν ἀμεση ἀνταπόκριση σέ κάθε ἐκδήλωση.

Ὁ Σύλλογος, πάντα στά πλαίσια τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας παράδοσης καὶ τοῦ ὕψιστου λειτουργήματος τῶν Ἱεροψαλτῶν, συνέχισε ἀκούραστα τίς δραστηριότητές του καὶ τό τελευταῖο τετράμηνο τοῦ 2012. Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους τελέσθηκε ὁ Ἀγιασμός στό γραφετο τοῦ Συλλόγου, ἀπὸ τόν Πανοσιολογιώτατο Ἀρχιμανδρίτη π. Νεκτάριο Πόκια, ἔψαλλε ἡ χορωδία τῶν Ἱεροψαλτῶν, ἐνῶ μετὰ προσφέρθηκαν γλυκίσματα προσφορά τοῦ Συλλόγου.

Σχολή Βυζαντινῆς Μουσικῆς

Τό σημαντικότερο γεγονός γιὰ τὰ ἱεροψαλτικά δρώμενα στό νησί τῆς Ρόδου ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἱστορία τῆς Ἐνώσεως Ἱεροψαλτῶν Ρόδου καὶ Περιχώρων ἦταν ἡ δημιουργία τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ἡ ὁποία ἐπαναλειτούργησε μετὰ ἀπὸ πολλὰ χρόνια μέ τὴν ἐπιμονή καὶ τό ἐνδιαφέρον τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἀλλὰ καὶ μετὰ τίς εὐλογίες καὶ τὴν συμπαράσταση τῆς Ἱερᾶς μας Μητροπόλεως καὶ τό προσωπικό ἐνδιαφέρον τοῦ Μητροπολίτη μας κ.κ. Κυρίλλου.

Στίς 08/10/2011 πραγματοποιήθηκε ὁ ἀγιασμός ἀπὸ τόν Ἀρχιερατικό Ἐπίτροπο π. Ἰωάννη Χαλκιᾷ στό Πνευματικό κέντρο τοῦ Ἁγίου Νικολάου Ρόδου, ὅπου καὶ διδάσκονται τὰ μαθήματα σέ καθημερινή βάση ἀπὸ διπλωματούχους καθηγητές τοῦ Συλλόγου. Τὰ μηνύματα εἶναι δετικά, ἀλλὰ πρέπει νά βοηθήσουμε ὅλοι γιὰ τὴ διάδοση καὶ τὴ διάδοση τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς.

Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ εὐχαριστοῦμε τόν ἐφημέριο τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ π. Ἰωαννίκιο καὶ τό Ἐκκλησιαστικό Συμβούλιο γιὰ τὴν προθυμία τους νά στεγάσουν τὴ Σχολή Βυζαντινῆς Μουσικῆς στό Πνευματικό Κέντρο τοῦ Ναοῦ τους.

Γιὰ ὁποιαδήποτε πληροφορία οἱ ἐνδιαφερόμενοι μποροῦν νά ἀπευθυνθοῦν στά τηλέφωνα 6932220378 καὶ 6972235951.

Συμμετοχές τῆς χορωδίας

Πολλές ἦταν κι αὐτό τό διάστημα οἱ συμμετοχές τῆς Βυζαντινῆς χορωδίας τοῦ Συλλόγου μας, πού λάμπρυναν ἱερές ἀκολουθίες:

- Στίς 08/09, μέλη τῆς χορωδίας συμμετεῖχαν στόν ἑορτασμό τῆς Παναγίας Σκιαδενῆς χοροστατοῦντων δύο ἀρχιερέων, ὅπου ἀπέσπασαν θερμὰ συγχαρητήρια.

- Στίς 30/09, μέλη τοῦ Συλλόγου ἔψαλλαν σέ μεσονυχτική θεία Λειτουργία στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Χριστοφόρου, ἐπὶ τῇ ἑορτῇ τῶν Ἁγίων Μελωδῶν τῆς Ἐκκλησίας μας, Ρωμανοῦ τοῦ Μελωδοῦ, Ἰωάννου ὁσίου τοῦ Κουκουζέλου καὶ Γρηγορίου τοῦ Δομεστίχου. Τὴν ἀγρυπνία μετέδωσε ζωντανὰ ἡ τηλεόραση Θάρρι.

- Στίς 14/11 ἡ χορωδία τοῦ συλλόγου μας συμμετεῖχε στίς ἀκολουθίες γιὰ τόν ἑορτασμό τοῦ πολιοῦχου τῆς πόλεως Ρόδου, Ἁγίου Κωνσταντίνου τοῦ Ὑδραίου. Ἡ χορωδία ἔψαλλε τόσο κατὰ τόν πανηγυρικό Ἑσπερινό ὅσο καὶ κατὰ τὴν πολυαρχιερατική θεία Λειτουργία τῆς κυριωνύμου ἡμέρας μέ ἰδιαίτερη βυζαντινὴ μεγαλοπρέπεια. Ἐπίσης συμμετεῖχε στὴν καθιερωμένη περιφορά στὴν πόλη τῆς Ρόδου.

- Στίς 21/11 μέλη τοῦ Συλλόγου συμμετεῖχαν στόν ἑορτασμό τῶν Εἰσοδείων τῆς Θεοτόκου στόν Ἱερό Μητροπολιτικό Ναό.

- Στίς 06/12 συμμετεῖχαν μέλη τοῦ Συλλόγου στόν ἑορτασμό τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου μετὰ τόν Ἀρχιερατικό Ἑσπερινό ἀκολούθησε καὶ ἡ ἄφιξη τοῦ Ἱεροῦ Λειψάνου τοῦ Ἁγίου Νικολάου ἀπὸ τὴν Ἱερά Μητρόπολη Βιέννης.

- Στίς 12/12 μέλη τοῦ Συλλόγου συμμετεῖχαν στόν ἑορτασμό τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος στό χωριό Θεολόγος.

- Στὴν περίοδο τῶν ἑορτῶν τῶν Χριστουγέννων ἡ χορωδία τοῦ Συλλόγου ἔψαλλε στόν Ἱερό Ναό Ἁγίου Χριστοφόρου ὕμνους τῶν Χριστουγέννων, οἱ ὁποῖοι καὶ προβλήθηκαν ἀπὸ τὴν τηλεόραση Θάρρι.

Χορωδία Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς

Ἡ νεοσύστατη χορωδία τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς κατὰ τὴν παρθενική της ἐμφάνιση στὴν Χριστουγεννιάτικη ἐκδήλωση τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου στό Δημοτικό Θέατρο ἀπέσπασε τό χειροκρότημα καὶ τὰ συγχαρητήρια τοῦ κοινοῦ.

Τὴν παραμονή τῶν Χριστουγέννων μέλη τῆς Σχολῆς ἐπισκέφθηκαν τόν Σεβασμιώτατο Μητροπολίτη Ρόδου ὅπου, ἀφοῦ ἔψαλλαν ὕμνους καὶ κάλαντα τῶν Χριστουγέννων, ἀπέσπασαν τὰ εὐμενῆ σχόλια καὶ τίς πατρικές εὐχές τοῦ Ποιμενάρχου μας.

Οἱ δραστηριότητες γιὰ τό 2011 ὁλοκληρώθηκαν μέ τόν Πανηγυρικό Ἀρχιερατικό Ἑσπερινό τὴν παραμονή τῆς Πρωτοχρονιάς στόν Ἱερό Μητροπολιτικό Ναό καὶ τὴν κοπή τῆς πρωτοχρονιάτικης Βασιλόπιτας στό Ἐπισκοπεῖο, ὅπου ἔψαλλε ἡ χορωδία μέ μεγάλη ἐπιτυχία.

Εὐχόμαστε τό νέο ἔτος νά εἶναι γεμάτο υγεία, χαρά, ἀγάπη, αἰσιοδοξία καὶ δημιουργικότητα.

ΑΝΙΑΤΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ

Τελευταία πληροφορούμαστε ότι παρουσιάζονται σέ πολλούς συνανθρώπους μας ποικίλες ανιάτες ασθένειες. Μαθαίνουμε ότι μικρά παιδιά, έφηβοι, νέοι καί μεγάλοι πάσχουν από παράξενες ασθένειες. Άλλες υπάρχουν εκ γενετής κι άλλες εμφανίσθηκαν απρόοπτα κάποια στιγμή.

Ένας νέος από τή Θεσσαλονίκη, όταν ενημερώθηκε από τούς γιατρούς ότι πάσχει από σκλήρυνση κατά πλάκας, όπως μās είπε, δέν παρακάλεσε τόν Θεό νά του πάρει τήν ασθένεια, αλλά νά του δώσει δύναμη καί ύπομονή νά άντέξει τό σταυρό του. Φοβάμαι, συνέχισε, πώς ή θεραπεία μου θά μέ οδηγήσει στήν άμαρτωλή προηγούμενη ζωή.

Μία νέα από τά Γιάννενα μέ ανιάτη ασθένεια μου έγραψε: «Τό μόνο πού συνειδητοποιώ όλα αυτά τά χρόνια τής αρρώστιας μου είναι ότι ο Θεός μου έδωσε ένα μεγάλο σχολείο. Ποτέ δέν ευχήθηκα νά μήν τό έχω εγώ ή νά τό είχε κάποιος άλλος. Όχι. Περισσότερο έλεγα 'εὐτυχώς πού τό έχω εγώ'».

Αὐτοί οί άδελφοί μας στήν αρχή τής εμφάνισης τής ασθένειας δυσκολεύονται, όπως είναι φυσικό, νά αποδεχθουν τήν κάποια περιθωριοποίησή τους λόγω ειδικών συνθηκών πόνου καί άντιμετώπισής του ή λόγω κάποιας άναπηρίας. Αποδεχόμενοι τό σταυρό, όμως, αυτό μέ ύπομονή ως δωρεά του Θεού άνεβαίνουν πνευματικά κι αγιάζονται.

Μή ψάχνεις, άδελφέ, νά βρεις τό δέλημα του Θεού μέσα στήν περιπέτειά σου. Έμπιστεύσου τή ζωή σου στόν Χριστό. Ό Θεός δέν επιτρέπει νά γνωρίζουμε τά σχέδιά Του, γιατί, αν τά γνωρίζαμε, θά άντιδρούσαμε ύβριστικά καί θά βλάπταμε τόν έαυτό μας. Ίσως σου έλεγε ο Κύριος: «Παιδί μου, αν δέν σήκωνες τόν σταυρό μου, θά ακολουθούσες τό δρόμο τής κολάσεως. Ό σταυρός σου σέ ταπεινώνει, σου μαθαίνει τή συμπόνια. Όποιος δέν πονά, ούτε συμπονά. Ό σταυρός σου είναι στά μέτρα τών δυνάμεών σου».

Γνώριζε, άδελφέ, ότι τό δρόμο αυτόν τόν ακολουθούσαν κι άλλοι πολλοί πρίν από σένα. Επίσης σύντροφος καθημερινός δέν είναι μόνον ο πόνος σου αλλά κι ο Χριστός, πού πόνεσε πολύ στό Σταυρό. Μήν φοβάσαι αν θά άντέξεις, γιατί, όταν κουράζεσαι στό σήκωμα του σταυρού, θά τόν σηκώνει ο Χριστός.

ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ ΤΟΥ ΠΟΝΟΥ

Άκούμε τακτικά ότι πολλοί γιατροί γιά νά προσφέρουν τή φροντίδα τους στους άσθενείς άμεσα ή έμμεσα ζητούν χρήματα. Άλλοι άπαιτούν άμεσα μεγάλα ποσά, γιά νά κάνουν τήν εγχείρηση, καί άλλοι καθυστερούν επικίνδυνα τήν εγχείρηση, μέχρι νά αναγκασθούν ο ίδιος ο άσθενής ή οί συγγενείς νά δώσουν χρήματα.

Τά φακελάκια πικραίνουν τόν φτωχό λαό, πού δέν μπορεί νά βρεί τήν απαραίτητη φροντίδα στήν ασθένειά του. Όταν πορεύεται στους γιατρούς πονά από τήν ασθένεια, πονά καί από τήν άγωνία, αν θά δεχθεί τή σωστή φροντίδα; Οί συγγενείς του άσθενούς συνήθως σκέφτονται: «ας δώσω κάποιο φακελάκι στό γιατρό, γιά νά δοθεί ή αναγκαία πε-

ριποίηση στόν άνθρωπό μου, γιατί αν πεθάνει θά νοιώθω τύψεις».

Κάποιοι γιατροί δικαιολογούνται λέγοντας ότι άδικοούνται από τήν κρατική μισθοδοσία. Άλλοι κυνικά έκφράζονται λέγοντας ότι τά φακελάκια θά καλύψουν τά έξοδα τών πολυτελών σπουδών, πού έκαναν, ή τήν αγορά κάποιου ακριβού αυτοκινήτου ή τήν κατασκευή κάποιου πολυτελούς σπιτιού.

Η αίσχροκέρδεια αυτών τών προφανώς λίγων γιατρών μπορεί νά ξεφύγει τήν ανθρωπινή δικαιοσύνη τή θεία όμως ποτέ. Τά κλεμμένα χρήματα είναι δηλητήριο γιά τήν οικογένεια του κλέφτη. Ό Θεός τιμωρεί καί τούς ίδιους τους κλέφτες, αλλά καί τούς απογόνους τους, πού στηρίζουν τή ζωή τους σέ ξένα χρήματα.

Ο ΠΟΝΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ

Από τή μελέτη τών βίων τών άγιών διαπιστώνουμε ότι πολλοί άγιοι πόνεσαν πολύ. Οί άγιοι έβλεπαν τόν πόνο ως θεία έπίσκεψη, ως δωρο Θεού. Οί άγιοι δέν αποφεύγουν τόν πόνο, αλλά του κάνουν καλή χρήση. Βλέπουν τόν πόνο ως μία ευκαιρία νά δείξουν τήν πίστη τους στόν Θεό καί τήν ύποταγή στό δέλημα Του.

Οί αρρώστιες γιά τούς άγωνιστές τής άρετής δέν είναι σωφρονιστική τιμωρία, αλλά παιδαγωγία Θεού. Ό Θεός προφανώς τούς προστατεύει από τόν έγωισμό, τούς ώριμάζει στήν αγάπη καί τούς κάνει πιο θεοκεντρικούς μέ τήν προσευχή καί τή συμμετοχή στά Μυστήρια τής Έκκλησίας. Ό άγιος άκόμα καί τόν θάνατο δέν τόν φοβάται, γιατί μ' αυτόν θά συναντήσει τόν πολυπόδητο Θεό.

Ό άγιος γέροντας τής έποχής μας π. Πορφύριος από αγάπη πρós τόν Θεό τόν παρακάλεσε νά του δώσει καρκίνο καί, όταν έπαθε καρκίνο, ευχαρίστησε τόν Θεό. Έλεγε χαρακτηριστικά: «Ήμουν πολύ άρρωστος, πονούσα δυνατά, ήταν πολύ ώραία». Έλεγε άλλοτε: «Δέν ζητώ από τόν Θεό νά μέ κάνει καλά, μόνο νά μου συγχωρέσει τίς άμαρτίες μου». Σ' όσους προσεύχονταν γιά τήν υγεία του τούς συμβούλευε: «Νά παρακαλάτε νά γίνω καλός, όχι νά γίνω καλά».

Μεγάλη ταλαιπωρία πέραςσε καί ο άλλος άγιος γέροντας τής έποχής μας, ο π. Παΐσιος, ο όποιος είχε χάσει τόν έναν πνεύμονα καί κοιμήθηκε από έπώδυνο καρκίνο. Οί γιατροί θαύμαζαν σ' αυτόν τήν ήρεμη άντιμετώπιση του πόνου. Ό π. Παΐσιος είχε τόση αγάπη γιά τόν πονεμένο άνθρωπο, πού παρέβλεπε τόν έαυτό του χάριν του άλλου. Μία φορά ενώ είχε φρικτούς πόνους λόγω του καρκίνου στό έντερο, κάθισε πολλές ώρες κοντά σέ έναν ψυχικά άσθενή, γιά νά τόν αναπαύσει, ώστε νά μήν του έρθει ο λογισμός ότι δέν τόν αγαπά ο γέροντας.

Άρχιμ. Μάξιμος Παναγιώτου

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΒΕΣΤΟ ΑΡ. ΚΑΒΕΣΤΟ 1000001-ΚΕΜΕΤΕ ΑΝΚ.